

2014

**ГОДИШЕН ДОКАД
НА ОМБУДСМАНА КАТО НАЦИОНАЛЕН
ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ**

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	2
УВОДНИ ДУМИ.....	4
I. ПРАВНА РАМКА.....	5
II. СТРУКТУРА И ДЕЙНОСТ НА НПМ.....	7
III. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ. УЧАСТИЕ В КОНФЕРЕНЦИИ.....	7
IV. ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ	8
V. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В ЗАТВОРИТЕ И АРЕСТИТЕ.....	10
VI. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА И НА НЕЗАКОННИТЕ МИГРАНТИ	27
VII. ЗАЩИТА НА ДЕЦА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА.....	32
VIII. СОЦИАЛНИ И МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА.....	39
IX. СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ВЪЗРАСТНИ	41
X. МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ЗАДЪРЖАНИ ЛИЦА В СТРУКТУРИТЕ НА МВР	43
XI. МЕСТА ЗА ЗАДЪРЖАНЕ В СЪДЕБНИТЕ СГРАДИ.....	49
XII. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ	50
XIII. ВЪПРОСИ, ИЗИСКВАЩИ ЗАКОНОДАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ.....	53
ПРИЛОЖЕНИЕ	
ОТПРАВЕНИТЕ ПРЕПОРЪКИ И РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТЯХ В ПЕРИОДА 2012-2014 Г.	55

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АСП – Агенция за социално подпомагане
ВКП – Върховна касационна прокуратура
ВУИ – Възпитателно училище – интернат
ГДГП – Главна дирекция „Гранична полиция“
ГДИН – Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“
ГДО – Главна дирекция „Охрана“
ГПУ – Гранично полицейско управление
ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“
ДАБ – Държавна агенция за бежанците
ДАЗД – Държавна агенция за закрила на детето
ДАНС – Държавна агенция „Национална сигурност“
ДВХД – Дом за възрастни хора с деменция
ДВХПР – Дом за възрастни хора с психични разстройства
ДВХУИ – Дом за възрастни хора с умствена изостаналост
ДДД – Дезинфекция, дезинсекция, дератизация
ДДЛРГ – Дом за деца, лишени от родителска грижа
ДДМУИ – Дом за деца и младежи с умствена изостаналост
ДДУ – Дом за деца с увреждания
ДМСГД – Дом за медико-социални грижи за деца
ДФФЗД – Държавно предприятие „Фонд затворно дело“
ДПБ – Държавна психиатрична болница
ДПС – Детска педагогическа стая
ЗЗБППМН – Закон за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
ЗЗ – Закона за здравето
ЗИНЗС – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
ЗЛЗ – Закона за лечебните заведения
ЗОбщ – Затворническо общежитие
ЗО – Закон за омбудсмана
ЗОЗТ – Затворническо общежитие от закрит тип
ЗООТ – Затворническо общежитие от открит тип
ЗСП – Закон за социално подпомагане
КПИ – Комитет за предотвратяване на изтезанията
Л. св. – лишени от свобода
ЛЗ – Лечебно заведение
МВР – Министерство на вътрешните работи
МЗ – Министерство на здравеопазването
МЛС – Места за лишаване от свобода (затвори)
МО – Министерство на отбраната
МОН – Министерство на образованието и науката
МП – Министерство на правосъдието
МС – Министерски съвет
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МФ – Министерство на финансите
МЦ – Медицински център
НЗОК – Национална здравноосигурителна каса
НК – Наказателен кодекс
НПК – Наказателно-процесуален кодекс

НПМ – Национален превантивен механизъм
ОД на МВР – Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ПВПИ – Помещения за временен престой и изолация
ППЗИНЗС – Правилник за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража
РЗИ – Регионален здравен инспекторат
РПЦ – Регистрационно-приемателен център
РЦ – Регистрационен център
РУП – Районно управление „Полиция“
СДВНЧ – Специализиран дом за временно настаняване на чужденци
СДВР – Социални дейности и възпитателна работа (затвори)
СПИ – Социално-педагогически интернат
ТЕЛК – Трудово-експертна лекарска комисия
ТЦ - Транзитен център
УПО – Условно предсрочно освобождаване
ФПКПИ – Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип
ЦПЗ – Център за психично здраве
ЦРДУ – Център за работа с деца с увреждания

УВОДНИ ДУМИ

През последните две години и половина омбудсманът на Република България като Национален превантивен механизъм (НПМ) успя да създаде вътрешна структура, която има капацитет ефективно да идентифицира рисковете, които могат да доведат до нарушаване на правата на човека, включващи изтезания или друго жестоко и нечовешко отношение или наказание, както и да реагира адекватно на предизвикателствата чрез реализиране на конкретни мерки, включващи отправяне на препоръки, даване на становища и предприемане на инициативи за изменения на съществуващите административни практики и правни решения.

Това е третият годишен доклад на омбудсмана на Република България като НПМ. Той съдържа обобщение на дейността на НПМ през 2014 г., анализ на условията в проверяваните обекти, изводи и препоръки за преодоляване на недостатъците в местата за лишаване от свобода, които са били посетени от НПМ през 2014 г. Докладът съдържа също и възможни решения на констатираните проблеми чрез изменения в нормативната среда.

През 2014 г. бюджетът на институцията беше намален с 420 хил. лв., което силно затрудни и ограничи изпълнението на дейността на омбудсмана като Национален превантивен механизъм. Въпреки това съкращение НПМ продължи да изпълнява своите функции съгласно Закона за омбудсмана и Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание. Основна част от проверките през 2014 г. са тематични и насочени към вече инспектирани през 2012 и 2013 г. места, които НПМ определя като проблемни в своите доклади.

Съдържанието на доклада е насочено както към органите на властта в Република България, отговорни за местата, посещавани от НПМ, така и към международните организации, осъществяващи дейност, свързана със защита на лицата, лишени от свобода, неправителствения сектор и всички, ангажирани професионално със защитата на правата на тези хора.

**КОНСТАНТИН ПЕНЧЕВ –
ОМБУДСМАН
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

I. ПРАВНА РАМКА

1. Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията (ФПКПИ)

Факултативният протокол към Конвенцията против изтезанията е първият международен договор, който създава двойна система – международна и национална за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение. На международно ниво ФПКПИ създава Подкомитет за предотвратяване на изтезанията (Подкомитета), а на национално ниво протоколът изисква от държавата да създаде НПМ.

ФПКПИ установява три основни функции на Подкомитета. Първо, да посещава места, където лицата са или биха могли да бъдат задържани. Второ, да подпомага и консултира националните превантивни механизми и да отправя препоръки към държавите с оглед на засилване на капацитета и мандата на НПМ. И трето, да си сътрудничи със съответните органи на ООН, както и с международните, регионалните и националните институции или организации, които работят в областта на защита на всички лица, лишени от свобода (л. св.).

Член 3 от ФПКПИ изисква държавите членки да „създадат, определят или поддържат на национално ниво един или няколко органи за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание“. Този или тези национални органи представляват Национален превантивен механизъм.

Всяка държава, подписала ФПКПИ, трябва по свой собствен начин да определи своя НПМ. Някои държави са определили вече съществуващи органи да осъществяват мандата на НПМ, а в други държави са създадени нови органи, които да поемат тази роля.

За да функционира НПМ като независим орган, чл. 18 от ФПКПИ установява задължение за държавите да осигурят функционална и финансова независимост на превантивния механизъм, с което се гарантира, че НПМ може да функционира свободен от всякаква намеса от страна на държавата. Член 18 съдържа специфична препратка към Принципите, отнасящи се до статута и функционирането на националните институции за промотиране и защита на правата на човека („Парижки принципи“).

2. Закон за омбудсмана

Функцията на НПМ беше делегирана на омбудсмана с изменения и допълнения на Закона за омбудсмана (ЗО), обнародвани в „Държавен вестник“, бр. 29 от 10 април 2012 г.

В закона беше създадена нова глава, в която са отразени изискванията на ФПКПИ:

"а" Национален превантивен механизъм (нова – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.)

Чл. 28 а. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Правомощията на омбудсмана като Национален превантивен механизъм се отнасят за местата, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които

места те не могат да напуснат по собствена воля, с цел защитата на такива лица от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

(2) Омбудсманът има право:

1. на достъп без предизвестие по всяко време до всички места за задържане по ал. 1 и до техните съоръжения и обекти;

2. на достъп до цялата информация за броя на лицата, лишени от свобода, в местата за задържане по ал. 1, както и за броя на тези места и тяхното местонахождение;

3. да избира местата по ал. 1, които желае да посети, и лицата, с които желае да разговаря;

4. да провежда лични разговори без свидетели с лицата, лишени от свобода, лично или чрез преводач, ако е необходимо, както и с всяко друго лице, което според омбудсмана като Национален превантивен механизъм може да предостави съответната информация;

5. на достъп до цялата информация, отнасяща се до отнасянето с лицата по ал. 1 и до условията в местата за задържане;

6. да изисква информация от служителите на посещаваното място за задържане, с които да се провеждат беседи, както и да провежда лична беседа с всяко друго лице, което се намира на територията на проверявания обект;

7. да организира извършването на медицински прегледи на лицата с тяхно съгласие.

(3) Служителите и длъжностните лица в местата по ал. 1 са длъжни да оказват съдействие и да предоставят необходимата информация на омбудсмана.

Чл. 28 б. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Орган или длъжностно лице не може да нарежда, прилага, разрешава или допуска каквато и да е санкция по отношение на лице или организация за това, че са съобщили на омбудсмана като Национален превантивен механизъм информация, била тя вярна, или не, и нито едно такова лице или организация не могат да претърпят вреда заради това.

(2) Поверителна информация, събрана от омбудсмана като Национален превантивен механизъм, не може да бъде разгласявана. Лични данни могат да бъдат публикувани само след като лицето, за което се отнасят, е изразило изрично съгласие.

Чл. 28 в. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм може със заповед да делегира изцяло или частично правомощията си по чл. 28 а на служители от неговата администрация.

Чл. 28 г. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) След всяко посещение омбудсманът изготвя доклад, който може да съдържа препоръки и предложения с цел подобряване на условията в местата по чл. 28 а, отношението към лицата, настанени там, както и с цел предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

(2) Докладът се предоставя на съответния компетентен орган, който в едномесечен срок е длъжен да уведоми омбудсмана за предприетите действия по изпълнение на препоръките.

(3) Омбудсманът публикува и ежегодни доклади, свързани с дейността му като Национален превантивен механизъм, при спазване на изискването на чл. 28 б, ал. 2.

Чл. 28 д. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм осъществява сътрудничество със съответните органи и механизми на Организацията на обединените нации, сдружения на граждани, както и с международни, регионални и национални организации, чийто

предмет на дейност включва осигуряване защита на лица от изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

II. СТРУКТУРА И ДЕЙНОСТ НА НПМ

Омбудсманът като НПМ извършва редовни посещения с превантивна насоченост. Целта на тези проверки е да се засили защитата на лицата, ограничени в свободата им, срещу изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание или друг вид малтретиране. След всяка проверка НПМ изготвя доклад за своите констатации и препоръки с оглед на предприемане на определени действия за отстраняване на предпоставките, водещи до нарушаване на правата на настанените в тези места лица.

В структурата на институцията на омбудсмана е създадена дирекция „Национален превантивен механизъм и основни права и свободи на човека“. В нея работят 7 експерти – те са мултидисциплинарен екип, включващ юристи, психолог, лекар и експерти в сферата на публичната администрация.

С изменения в Закона за чужденците в Република България (ДВ, бр. 23 от 2013 г.) за омбудсмана възникна задължение за извършване на наблюдение върху налаганите спрямо чужденци принудителни административни мерки, а именно:

1. принудително отвеждане до границата на Република България;
2. експулсиране.

Тази законодателна промяна беше продиктувана от изискванията на Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни. Съгласно чл. 8, ал. 6 от Директивата „държавите членки създават ефективна система за наблюдение на принудителното връщане“.

Във връзка с тези задължения на 08.04.2014 г. беше подписано Споразумение между Министерството на вътрешните работи (МВР) и омбудсмана на Република България за сътрудничество при осъществяване на наблюдение на принудителното връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни.

Към момента обаче администрацията на омбудсмана не извършва ефективно наблюдение на принудителното връщане. Причините за това са изцяло ресурсни. Намаляването на бюджета на институцията за 2014 г. не позволи на омбудсмана да разгърне тази важна дейност по мониторинг на принудителните връщания.

III. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ. УЧАСТИЕ В КОНФЕРЕНЦИИ

През 2014 г. продължи сътрудничеството и добрата комуникация между българския НПМ и Подкомитета за предотвратяване на изтезанията. Освен формалната кореспонденция беше проведена и видео-конференцна среща с членове на Подкомитета, по време на която бяха обсъдени основни проблеми в работата на НПМ, нуждата от по-широка финансова независимост и възможностите за увеличаване на административния капацитет на механизма, както и бъдещото сътрудничество между двете институции. Коментирани бяха и основните констатации и изводи в годишните доклади на омбудсмана като НПМ, взаимодействието с отговорните национални институции и неправителствения сектор и действията на Подкомитета към българските власти с оглед на изпълнение на направените от НПМ препоръки.

В края на месец май 2014 г. омбудсманът като НПМ се присъедини към Мрежата на националните превантивни механизми в Югоизточна Европа. Това се случи на среща в Любляна, Словения, на която участниците в мрежата – Австрия, България, Хърватия, Македония, Черна гора, Словения, Сърбия, Босна и Херцеговина, обсъдиха начина, по който се изготвят годишните доклади на НПМ, обмениха опит и добри практики, които могат да осигурят по-добра и по-ефективна работа в изпълнението на мандата на НПМ.

Експерти от НПМ взеха участие в международни конференции по теми, пряко свързани с дейността и работата на механизма – „Задържане на имигранти в Европа: Установяване на общи проблеми и разработване на минимални стандарти“, „Усилване на ефективното изпълнение и проследяване на препоръките, давани от органите, занимаващи се с превенция на изтезанията в ЕС“, „Създаване на ефективни вътрешноправни средства за защита по отношение на условията в местата за задържане“, „Разработване на инструменти за мониторинг на принудителното връщане“, „Предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко и унижително отнасяне или наказание“.

В началото на декември 2014 г. експерти от НПМ преминаха първи етап на обучение на наблюдатели на принудителното връщане в рамките на проекта „Наблюдение на принудителното връщане“. Обучението включваше: въвеждане в принципите на принудителното връщане и прилагането на Директивата за принудително връщане; ръководене на принудителното връщане; ролята на ФРОНТЕКС при съвместни операции; посещение на тренировъчен център на Австрийските специални части КОБРА и наблюдение на прилагането на помощни средства и техники за употреба на сила при инциденти; фази на принудителното връщане и ролята на ескортиращия екип; права на човека, които трябва да се съблюдават при принудителното връщане; ролята и правомощията на наблюдателите при принудителното връщане; посещение на транзитен център на летището във Виена и наблюдение на етап от принудително връщане; съдържание и стандарти, които се прилагат при съставяне на доклад; разглеждане и решаване на тренировъчни казуси от участниците.

Наред с участието в международни форуми експерти на НПМ се включиха и в многобройни срещи, кръгли маси и конференции на национално ниво, организирани от държавни органи и неправителствени организации, засягащи проблемите на: детското правосъдие и корекционно-възпитателните училища; местата за лишаване от свобода; лицата, търсещи международна закрила, и мигрантите и др. теми, пряко свързани с дейността на НПМ.

IV. ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ

1. Получени и разгледани жалби и сигнали през 2014 г.

За периода 01.01-31.12.2014 г. постъпилите жалби, свързани с дейността на НПМ, са 87. Проверките по 68 жалби са приключени, като сигналите в тях са за:

1. Нарушения от администрацията на пенитенциарната система – 50 жалби;
2. Нарушения при полицейско задържане и/или в местата за 24-часово задържане – 9 жалби;
3. Нарушения от институции за настаняване на деца – 1 жалба;
4. Нарушения от администрации на психиатрични болници – 6 жалби;
5. Нарушения от домове за настаняване на чужденци – 2 жалби.

Често срещани са сигналите, свързани с:

- битовите условия в затворите, следствените арести, местата за настаняване на чужденци и лица, търсеци закрила, социалните и медико-социалните институции. Голяма група лишени от свобода в затворите представят оплаквания, свързани с голямата пренаселеност, липсата на трудова заетост и невъзможността на затворническата администрация да осигури смислени занимания на голяма част от л. св.;

- завишените цени на продуктите, продавани в затворническите лавки, както и цените на телефонните разговори. Като омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, трябва да подчертая, че подобни допълнителни и утежняващи изтърпяването на наказанието фактори са напълно неприемливи. Недопустимо е подобно третиране на л. св. в едно демократично общество, прогласило като свои основни ценности правата държава и върховенството на закона.

- достъпа до специализирана медицинска помощ и предоставянето на медицинска помощ при занижени стандарти и ниско качество. Основните проблеми са свързани с достъпа до медицинско и стоматологично обслужване в местата за лишаване от свобода (МЛС), както и недостатъчното лечение на диагностицирани заболявания – остри или хронични. Често срещано нарушаване на здравните права в пенитенциарната система е липсата на специфични диети за лица с хронични заболявания, които изискват такива. Към основателните оплаквания могат да се посочат и тези, свързани с ниското качество на медицинската помощ в условията на затворническите болници – главно поради факта, че тези болници не покриват (дори частично) медицинските стандарти, които са задължителни за болничните заведения от системата на гражданското здравеопазване.

- искане за съдействие за промяна на режима на изтърпяване на наказанието и/или приспадане на време от изтърпяването наказание, предсрочно освобождаване, както и искане за преместване на лишени от свобода от един затвор в друг. Като омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, разглеждам с особено внимание тези сигнали, тъй като изброените правни възможности за преместване, промяна на режима и условно предсрочно освобождаване (УПО) са в пряка зависимост от оценката на риска на л. св.

- употреба на сила и помощни средства. Като страна по Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи българската държава има позитивни задължения, произтичащи от чл. 3 от Конвенцията, да създаде практически и ефективни гаранции срещу нарушения на забраната за изтезания или нечовешко и унижително отношение. Тези гаранции включват и процедурни задължения да се разследват подобни случаи. Тъй като тези нарушения са едни от най-сериозните посегателства върху човешките права, разследванията трябва да отговарят на високи критерии – те трябва да бъдат изчерпателни, ефективни и водещи до разкриване и наказване на отговорните лица. При всеки конкретен сигнал за прекомерна употреба на сила и помощни средства екипи на НПМ извършват подробна проверка на случая. На базата на констатациите от тези проверки изпращам становище до компетентните институции, включително и до прокуратурата на Република България.

2. Извършени посещения през 2014 г.

В периода 01.01-31.12.2014 г. екипът на НПМ извърши проверки на 100 обекта:

1. Териториални поделения на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет – 7 обекта;
2. Държавни психиатрични болници и центрове за психично здраве – 3 обекта;

3. Институции, предоставящи социални и медико-социални услуги:
- домове за медико-социални грижи за деца – 10 обекта;
  - центрове за настаняване от семеен тип, защитени жилища – 12 обекта;
  - възпитателни училища – интернати и социално-педагогически интернати – 6 обекта;
  - домове за деца с увреждания – 5 обекта;
  - домове за възрастни с психични разстройства, деменции и умствена изостаналост – 12 обекта;
4. Места за задържане към Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната (МО):
- помещения за настаняване на задържани лица в структурите на МВР – 21 обекта;
  - помещения за настаняване на задържани лица в структурите на МО – 1 обект;
5. Места за задържане към Министерството на правосъдието:
- помещения за временна изолация и престой в съдебните сгради – 4 обекта;
  - затвори, затворнически общежития, поправителни домове и арести – 19 обекта.

Двадесет и пет от проверките бяха с предизвестие, а останалите 75 проверки бяха извършени внезапно в проверяваните обекти.

Голяма част от извършените през периода посещения имаха характер на т. нар. последващи проверки (follow-up visits) в места, които вече бяха посетени от екипи на НПМ през 2012 и 2013 г. Целта на тези проверки е да се анализира и проследи степента на изпълнение на препоръките, дадени от омбудсмана като НПМ.

V. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В ЗАТВОРИТЕ И АРЕСТИТЕ

Във връзка с функциите на омбудсмана на Република България като НПМ през 2014 г. екипи на институцията извършиха проверки в затворите в градовете Пазарджик, Пловдив, Враца, Сливен, Бургас, Стара Загора, Варна, Плевен, Белене, Ловеч и Бобов дол, както и в Поправителния дом в гр. Бойчиновци. Проверени бяха арестите в градовете Велико Търново, Габрово, Русе и Ловеч, както и тези, намиращи се на бул. „Г. М. Димитров“ и ул. „М-р Векилски“ в гр. София.

1. Затвори

Основните констатации на екипите на НПМ се свеждат до:

1. По-голямата част от отправените през 2012 и 2013 г. препоръки до министъра на правосъдието, свързани със състоянието на затворите и затворническите общежития, не са изпълнени с аргумент, че липсват необходимите финансови средства за предприемането на капиталови разходи.

2. В почти всички инспектирани обекти е належаща нуждата от извършването на ремонти в кухненските и санитарните помещения.

3. За пореден път НПМ установи, че предлаганите стоки в затворническите лавки са на цени с 30-40 % по-високи, отколкото цените на същите стоки, предлагани в цивилните търговски обекти. Мнението на проверяващите екипи е, че тази практика на Държавното предприятие „Фонд затворно дело“ (ДФФЗД) категорично трябва да бъде преустановена.

4. Във всички пенитенциарни заведения процентът на заетостта при л. св. продължава да се движи в ниски граници. Сравнително слаба е и социалната и корекционна дейност. Добре се оценява единствено образователната дейност, която

се осъществява от служители към Министерството на образованието и науката (МОН).

5. През 2014 г. се наблюдава увеличаване на броя на туберкулозно болните л. св. и на тези, заболели от сифилис.

6. Друг системен проблем е постоянното забавяне на изплащането на суми към доставчици на стоки и услуги.

7. Все още не е преустановена практиката по налагане на наказания при отказ от страна на лишен от свобода да съдейства при проверка за употреба на алкохол и наркотици.

8. Делът на предложените л. св. за условно предсрочно освобождаване (УПО) и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.

9. Голямо е тежестта на надзорно-охранителния състав в системата на местата за лишаване от свобода (МЛС). От една страна, това се дължи на тежките условия на работа в затворите, а от друга, на неатрактивното заплащане.

10. Като най-тежки от гледна точка на битовите условия и пренаселеността могат да бъдат посочени затворите в градовете Бургас и Варна. В тези два затвора нито един от препоръчаните стандарти по отношение на л. св. не е спазен.

11. Въпреки многократно отправените препоръки до министъра на правосъдието, досега няма въведени специални регистри за употреба на физическа сила и помощни средства срещу лишени от свобода. Липсва и единен информационен регистър за обмяна на информация между различните институции – затвори, прокуратура, съд, органите на Министерството на вътрешните работи.

Предварителни бележки

При своите проверки през 2014 г. НПМ постави акцент върху наблюдението и анализа в следните области: мерките за закрила и индивидуалните интервюта с л. св.; годишните отчети на затворите; протоколите от комисиите по изпълнение на наказанията по чл. 73 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС) и цялостната дисциплинарна практика в системата за изпълнение на наказанията.

Наред с тези акценти, НПМ проследи и изпълнението на препоръките, дадени след извършени цялостни проверки в предходни доклади. По-голямата част от отправените през 2012 и 2013 г. препоръки до министъра на правосъдието, свързани със състоянието на затворите и затворническите общежития, не са изпълнени с аргумент, че липсват необходимите финансови средства за предприемането на капиталови разходи. НПМ не приема този аргумент и припомня основния принцип в чл. 4 от Препоръка № Rec(2006)2 на Комитета на министрите на държавите членки относно Европейските правила за затворите, според който „условията в затворите, които са в нарушение на човешките права на затворниците, не могат да бъдат оправдавани с липса на ресурси“.

Битови условия. Пренаселеност

НПМ не констатира особено подобрене на положението на л. св. от гледна точка на материалните условия и пренаселеността. Въпреки това следва да се отчете, че с финансови средства, предоставени от Норвежкия финансов механизъм, е постигнато следното:

- модернизирани на медицинския център (МЦ) и детската ясла в затвора в Сливен;
- цялостно преустройство на следствения арест в Сливен;
- иницириране на строителни работи в МЦ и кухненските помещения в затвора в Ловеч;

- подготовка за започване на строителни работи в затворническото общежитие „Разделна“ към Варненския затвор;
- изготвяне на инвестиционен проект за трансформиране на сгради в района на местността Дебелт, в близост до Бургас, в затворническо общежитие с капацитет до 450 осъдени.

Допълнителни ресурси в размер на 1 296 805 евро са разпределени за:

- ремонт на основната сграда и кухненските помещения в Ловешкия затвор;
- ремонт на основната сграда на Старозагорския затвор;
- обновяване на кухненските помещения на Бургаския затвор;
- реконструкция на общежитието от закрит тип „Атлант“ в гр. Троян.

Общият брой на изтърпяващите наказание „лишаване от свобода“ лица се е понижил и към края на 2014 г. е малко над 7000.

Въпреки горните констатации, материалните условия в килиите остават в лошо състояние и не може да се отбележи положителна промяна, освен спадът на затворническата популация.

Оценката на НППМ е, че материално-техническата база е в изключително лошо състояние. Тази ситуация е особено тежка в затворите в Белене, Бургас, Варна, Ловеч и Бобов дол.

Като пример може да се даде затворът в гр. Белене, където в зоната за повишена сигурност материалните условия могат да се определят като нечовешки и опасни за здравословното състояние на настанените лица. Например в 9-а килия влагата и мухълът са такива, че дори проверяващите трудно си поемаха въздух по време на интервютата с л. св.

***

Като изключително лоши могат да се определят и битовите условия в Затворническото общежитие от открит тип (ЗООТ) „Керамична фабрика“ към затвора в гр. Враца. Собствеността на сградите и терена на общежитието е частна, поради включването им в капитала на приватизирана държавна фирма. Министерството на правосъдието (МП) няма правно основание да извършва бюджетни разходи в тази собственост, поради което базата е оставена без поддръжка за период от над 20 години. Лишените от свобода са поставени в изключително неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието, които могат да причинят увреждане на здравето. **Затова екипът на НППМ приема, че общежитието трябва да бъде закрито или преместено** (тази препоръка е отправена още 2012 г.). През 2012 г. началникът на затвора представи на проверяващия екип едно виждане, срещашо разбиране и подкрепа от областния управител на област Враца и ресорния заместник-министър на правосъдието. То бе свързано с преместване на общежитието в държавна сграда, която е празна поради отпаднали нужди на Агенцията по стандартизация и метрология. Сградата е в непосредствена близост до затвора на ул. „Безименна“ № 5. Виждането, което се подкрепяше и от началника на ареста в гр. Враца, бе, че там би могъл да се премести и самият арест. През 2014 г. проверяващият екип на НППМ бе запознат с вече реализираната идея на пенитенциарната администрация. По време на проверката ни бе предоставен Акт № 3195 за частна държавна собственост, с който се предоставят права за управление на имота на МП.

***

В два от посетените затвори (в градовете Белене и Бобов дол) има сериозен проблем с качеството на питейната вода. Тя е мътна и с примеси от пясък. Макар пробите от водата в гр. Бобов дол да отговарят на Наредба № 9/2001 г. на Министерството на здравеопазването (съгласно Сертификат за контрол № С 0396/13.05.2013 г., издаден от Регионалната здравна инспекция – гр. Кюстендил), по наблюдение на екипа на НППМ водата е изключително мътна. В заключителния

разговор със заместник-началника на затвора беше дадено обяснение, че в целия гр. Бобов дол водата е с идентично качество и съдържание на примеси.

***

По отношение на единствения затвор за жени в България – в гр. Сливен, НПМ отново констатира, че основен проблем от гледна точка на материалната база е липсата на санитарни възли в жилищните помещения. В свой доклад (СРТ/Inf(2008) 11) Комитетът за предотвратяване на изтезанията (КПИ) отбелязва при посещението си през септември 2006 г., че нито едно жилищно помещение не е оборудвано със санитарен възел. Подобна констатация прави и проверяващият екип на НПМ през 2012 г. През същата година е отправена препоръка от страна на омбудсмана до МП за решаването на този проблем. Препоръката не е изпълнена към 2014 г. и продължава практиката за използване на пластмасови кофи и кофички от кисело мляко с цел уриниране през нощта.

След констатацията на КПИ относно наличието на топла вода само за 20 минути вечер, екипът на НПМ през 2012 г. установи, че това време е намалено на 10-15 минути. След отправени препоръки до Министерството на правосъдието екипът на НПМ отчете през 2014 г., че графикът е променен и времето за използване на топла вода е увеличено отново до 20 минути.

При извършената проверка през 2012 г. екипът на НПМ установи използването на „униформи“ (тъмно сини костюми с пола и сако) от л. св. за явяването им по дела. Тази съществуваща практика беше дефинирана като неприемлива и противоречаща на препоръчителното правило, указано в т. 20.4 от Препоръка № Rec(2006)2 на Комитета на министрите на държавите членки относно Европейските правила за затворите. **С удовлетворение НПМ отбелязва, че към 2014 г. тази практика е преустановена.**

***

По отношение на единствения в България Поправителен дом за л. св. непълнолетни момчета в гр. Бойчиновци, на база на предходни препоръки НПМ отбелязва, че все още дограмата не е подменена, фасадата е оставена без ремонт, а настилките в спалните помещения са в лошо състояние. Голяма част от леглата и постелъчният материал са амортизирани и мръсни. Подобно е и състоянието на тоалетните – мръсни, неподдържани, а на места със счупени седалки. Стаите са достатъчно просторни и с достъп до естествена светлина.

Местонахождението на Поправителния дом в гр. Бойчиновци създава затруднения на близките на л. св. да поддържат социален контакт. Затруднено е и реинтегрирането на л. св. в обществото.

Като се отчита състоянието на МЛС в Република България, този въпрос не може да се разглежда самостоятелно. **НПМ се обръща към компетентните институции с предложение да извършат анализ и оценка на необходимостта от преместване на дома в по-малко място, което да бъде достатъчно комуникативно и добре оборудвано с оглед на нуждите на л. св. непълнолетни.**

***

През 2012 г. проверяващият екип на НПМ препоръча на МП промяна на статута на Затворническото общежитие „Вит“ към затвора в гр. Плевен от открит в закрит тип с цел разтоварване на корпуса на затвора. **По време на проверката си през 2014 г. НПМ със задоволство констатира, че тази препоръка е изпълнена.**

***

Всички затвори разполагат с кухни, в които се приготвя храната за л. св. Доставките на хранителни продукти са централизирани и пряко свързани с размера на планираните бюджетни средства. Още през 2012 г. НПМ констатира необходимостта от извършването на ремонти във всички затворнически кухни и складове. По този проблем няма предприети действия от страна на МП. Въпреки

лошите материални условия, навсякъде в инспектираните обекти (кухни, столови, сервизните помещения) работещите поддържат добра хигиена. Във всички МЛС се спазва изискването за вземане и съхранение на проби от храните.

Медицинско обслужване

Все още е актуална констатация на НПМ от 2012 и 2013 г., че наличното в МЦ към затворите оборудване и обзавеждане е оскъдно и не отговаря на изискванията за налично и изправно медицинско оборудване и обзавеждане в кабинетите на общопрактикуващите лекари. Изключение правят единствено затворите в градовете Пловдив и Сливен. Всички те се снабдяват с лекарствени средства веднъж месечно по заявка по договор, сключен със „Софарма Трейдинг“ АД. Лишените от свобода използват и закупени с лични средства лекарства за специфични заболявания, чието заплащане не може да бъде осигурено от пенитенциарната система.

Мерки за закрила и социална работа

Както вече беше отбелязано, акцент при проверките през 2014 г. беше поставен върху мерките за закрила и индивидуалните интервюта с л. св.; годишните отчети на затворите; протоколите от комисиите по изпълнение на наказанията по чл. 73 от ЗИНЗС и цялостната дисциплинарна практика в системата за изпълнение на наказанията. Затова в настоящия годишен доклад тази проблематика ще бъде разгледана по-подробно и спрямо отделните затвори.

Затвор – град Пазарджик

През 2013 г. в затвора в гр. Пазарджик са изпълнени 24 прекъсвания на изпълненията на наказанията на л. св. От тях съгласно чл. 447, т. 2 от Наказателно-процесуалния кодекс (при изключителни причини от семеен или обществен характер) – 14, а съгласно чл. 447, т. 3 от НПК (поради тежко здравословно състояние на осъдения) – 10.

За 2013 г. са проведени 8 заседания на Комисията по изпълнение на наказанията. От отговарящите на формалните изисквания на чл. 70, ал. 1 от Наказателния кодекс (НК) 184 л. св. за УПО са предложени 46 л. св., всички са одобрени от съда. С решение на Комисията е изменен режимът на 107 л. св. в по-лек, а на 8 – в по-тежък.

Настанените в затворническо общезитие от открит тип за 2013 г. са 60 бр., един л. св. е преместен от ЗООТ в затвор.

От документалното проучване може да бъде направено следното обобщение за 2013 г.: освободени от затвора поради изтърпяване на наказанието са 307 л. св.; условно предсрочно освободени – 46; освободени от затвора поради изменение на мярката за неотклонение в по-лека и други основания – 18; починали поради тежко заболяване – 3; преводи за други затвори – 40; няма помилвани от президента.

Практиката по наградите и наказанията показва сравнително балансиран подход между двете форми.

На 8 л. св. изпълнението на наказанието е отложено условно за различни срокове съгласно чл. 107, ал. 1 от ЗИНЗС. Наказаните за отказ от проверка за употреба на алкохол и наркотици са 2, за притежание на неразрешени предмети – 155, за физическа саморазправа – 132, за неизпълнение на разпореждане на длъжностни лица – 134, за отказ за изпълнение на възложената от администрацията на затвора работа – 9, за нерегламентирани контакти с други лишени от свобода – 90, други – 103.

През 2013 г. на двама л. св. е забранено да провеждат свиждане с лица, оказващи им отрицателно влияние. По реда на чл. 120 от ЗИНЗС няма настанени л. св.

От предоставения на екипа на НПМ Протокол № 01/12.02.2014 г. е видно, че от формално придобилите право на УПО 113 л. св. с положително становище са 4 л. св. От придобилите право за замяна на режима в по-лек 211 л. св. положително становище е дадено за 17 л. св. Формално придобилите право за преместване в ЗООТ са 26 л. св., от които 15 л. св. с положително становище.

По време на посещенията си в затвора в гр. Пазарджик през 2014 г. експертите от НПМ провели девет интервюта с л. св. Основните оплаквания могат да бъдат обобщени в следните категории: осигуряването на трудова заетост; завишените цени на стоките в лавката; решенията на съдебните органи; забраната за внасяне на препарати за дезинфекция, дезинсекция и дератизация (ДДД); отказите за домашен отпуск и хигиенно-битовите условия.

Затвор – град Пловдив

Обучението на желаещите л. св. се осъществява в училищата към затворите в градовете Враца, Пазарджик и Стара Загора.

В затвора функционират следните клубове: „Будител“; „Изкуство“; „Сова“; „Траке“; „Фитнес“; „Културизъм“; „Сила“. Реализиращите се програми са: „Умения за мислене“; „Краткосрочна програма за наркозависими“; „Програма за адаптация“; „Подготовка за живот на свобода“; „Личност и самопознание“.

През 2012 г. Върховната касационна прокуратура (ВКП) е провела проверка относно неоснователно задържане в затворите през 2011 г. В затвора в гр. Пловдив е установен 1 случай със задържане до 10 дни над срока за изтърпяване на наказанието. Видно от предоставената справка през 2007 г. случаите са били 12; 2008 г. – 8; за 2009 г. – 2; 2010 г. – 0. В пет от случаите наказанието е прекъснато поради опасност от неоснователно задържане. За 2012 г. екипът на НПМ установи един случай, а за 2013 г. – 0.

За 2013 г. комисията по чл. 73 от ЗИНЗС е провела седем заседания и е предложила за УПО на съда 51 л. св., от които са освободени 28 л. св. Режимът е заменен с по-лек при 158 л. св., с по-тежък при 6 л. св. В общезитие от открит тип са преместени 85 л. св. Администрацията на затвора е изготвила 25 справки за помилване, но няма помилвани л. св.

Според Протокол № 308/05.02.2014 г. от първата проведена за 2014 г. комисия за УПО с положително становище са 10 л. св. от придобили право 158 л. св. Формално придобили право за замяна на режима в следващ по-лек са 207 л. св., а с положително становище – едва 26.

За 2013 г. са наложени 332 наказания, при дадени 641 награди. Сред най-често срещаните награди са домашният отпуск и 4-часовото свиждане, които са изключително добре приети от самите л. св.

По време на инспекцията в Пловдивския затвор през 2014 г. експертите от НПМ провели 13 интервюта с л. св. Основните проблеми, които споделиха лишението от свобода са свързани със съдебни решения; качеството на медицинското обслужване в затвора и мерките за ресоциализация.

Затвор – град Враца

В затвора в гр. Враца дворът е твърде малък за провеждане на необходимите спортни мероприятия. В затвора и общезитието са изградени фитнес зали, като тази в ЗООТ „Керамична фабрика“ е в много лошо състояние.

Образователните курсове и програми, които се провеждат са: през 2013 г. – за начална компютърна грамотност, в която са взели участие 58 л. св., и два езикови

курса (по испански език и по италиански език) с 21 л. св.; през 2014 г. – обучение за обучители с двама л. св.; четири курса по начална компютърна грамотност със 79 участници.

Специализираната групова работа през 2013 г. е свързана с реализирането на програмите: „Шанс за нов живот“; „Умения за мислене“; „Справяне с житейски проблеми чрез промяна на мисленето“; „Овластяване на гнева“; „Формиране на умения за безопасно шофиране“; „Програма за наркозависими“; „Умения за ефективно общуване“; „Програма за сексуалните правонарушители“; „Превенция на сексуалното насилие“. Във всичките изброени програми участие са взели общо 189 л. св.

Планът за специализирана групова работа през 2014 г. включва следните програми: „Обучение в комуникативни социални умения за правонарушители“; „Овластяване на гнева“; „Краткосрочна програма за наркозависими“; „Формиране на умения за безопасно шофиране“; „Умения за мислене“; „Умения за ефективно общуване“; „Шанс за нов живот“; „Справяне с житейски проблеми чрез промяна на мисленето“ и „Превенция на сексуалното насилие“. За месеците януари и февруари на 2014 г. участие в три от изброените програми са взели 25 л. св.

През 2013 г. комисията по чл. 73 от ЗИНЗС е разгледала правното положение на 2 441 л. св. От тях са одобрени 440. От разгледани 683 за УПО одобрените са 88. Режимът е заменен при 238 л. св. от разгледани 970. Преминалите в ЗООТ са 114 от 788 придобили право.

През 2013 г. в затвора са изготвени: 437 оценки на риска от рецидив и вреди; 422 психологически заключения; 390 първоначални доклади; 605 текущи доклади. От лишените от свобода 420 са преминали през програма за адаптация, а наградени – 513. Планирани са присъдите на 466 л. св., като на 295 са препланирани. Условно предсрочно са освободени 135 л. св., УПО с пробационни мерки са 34 л. св. Режимът е заменен в по-тежък на 4 л. св. Изготвените от страна на администрацията на затвора справки за помилване са 35 бр. Подадените жалби и молби са 2652 бр. Наложените дисциплинарни наказания са 519 бр.

До месец април 2014 г. са проведени две заседания на Комисията по изпълнение на наказанията. От предоставените от администрацията на затвора протоколи е видно, че при първото заседание (29.01.2014 г.) формално придобилите право за УПО са 140 л. св.; за замяна на режима на изтърпяване на наказанието в следващ по-лек са 180 л. св.; за замяна в по-тежък – 1 л. св.; за преместване в заведение от по-лек тип – 108 л. св.; за преместване на осъдени на доживотен затвор в общи помещения – 7 л. св.

От формално придобилите л. св. тези права по реда на чл. 74 от ЗИНЗС с отрицателни становища общо на всички основания са 360.

От Протокол № 2/26.03.2014 г. става ясно, че: формално придобилите право за УПО са 124 л. св.; за замяна на режима на изтърпяване на наказанието в следващ по-лек са 171 л. св.; за замяна в по-тежък – 1 л. св.; за преместване в заведение от по-лек тип – 119 л. св.; за преместване на осъдени на доживотен затвор в общи помещения – 7 л. св. От формално придобилите л. св. тези права по реда на чл. 74 от ЗИНЗС с отрицателни становища са 355.

По време на проверката през 2014 г. екипът на НПМ проведе седем интервюта с л. св. Техните оплаквания са концентрирани около списъка с разрешените вещи, завишените цени в лавката и качеството на здравните грижи.

Затвор – град Сливен

В затвора в гр. Сливен функционира училище „Аргири Жечкова“ от 1. до 12. клас. То е създадено още през 1971 г. Училището се финансира чрез делегиран бюджет от МОН и в него работят 19 учители. Всеки клас е с по една паралелка и

записани от 2 до 14 ученици. Училищната сграда е двуетажна и разполага с 12 учебни помещения. Има изградена учебна работилница, компютърна зала, помещения за извънкласна дейност и библиотека. Основното обучение е от 1. до 4. клас. Учениците от 5. до 12. клас получават и професионално обучение с квалификации „шивач“ и „оператор на работно облекло“. Създаден е и клуб „Работа“, помещаващ се в 2 стаи.

Затворът разполага и с кинозал с 220 места и видеоклуб за групово обучение с 40 места, както и клубове по отделения – специализирани, образователни, художественотворчески.

В 30 „Рамануша“ са организирани курсове за обучение в градинарство и зеленчукопроизводство.

В затвора има оборудвани стаи за свиждане и за удължено свиждане. Стаята за свиждане има достатъчно условия за провеждане на по 5 свиждания едновременно. Посетителят и л. св. са разделени от стъкло, като разговорите между тях се осъществяват посредством телефон.

През 2013 г. броят на наградите е 383. Най-честите поощрения са: писмена похвала; домашен отпуск до 5 денонощия и месечен домашен отпуск до 2 денонощия.

Подадените молби и жалби от л. св. са общо 108 бр., което представлява тенденция към увеличаване в сравнение с предходни години.

Към 31.12.2014 г. има общо 363 бр. заповеди за наложени наказания, с които са наказани 576 л. св. За същия период са наложени 5 дисциплинарни наказания на непълнолетни девойки.

Лишените от свобода имат право да кореспондират с институциите, посочени в чл. 76 от Правилника за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ППЗИНЗС). Тези писма не се проверяват и се завеждат в специална книга.

През 2013 г. най-голям е броят на преместените от Комисията л. св. в заведение от по-лек тип – 26 % от всички разгледани.

През 2014 г., към датата на проверката на НПМ, са проведени две заседания на Комисията – на 18.02.2014 г. и на 08.04.2014 г. И в затвора в гр. Сливен се наблюдава тенденцията делът на получилите положително становище от Комисията да бъде по-нисък от формално придобилите права по реда на чл. 74 от ЗИНЗС. През месец февруари формално придобилите право за УПО са 75 л. св., от които с положително становище – 1 л. св. Придобилите право л. св. за изтърпяване на наказанието в по-лек режим са 113, от които с положително становище – 7 л. св. Право за преместване в затворническо заведение от по-лек тип са придобили 14 л. св., от които е одобрен 1 л. св. Съотношенията на същите основания при заседанието на Комисията от месец април са: 74 л. св. към 5; 112 л. св. към 12 и 12 л. св. към 2.

По време на проверката на НПМ през 2014 г. бяха проведени 19 интервюта с л. св. Основните оплаквания, изложени пред екипа на НПМ, бяха свързани с: постелъчния инвентар; липсата на препарати за хигиенизиране на спалните помещения; завишените цени и наличния асортимент в лавката; краткото време, през което има топла вода.

Затвор – град Бургас

В затвора в гр. Бургас до месец май 2014 г. броят на учещите л. св. е 126. От корпуса посещават училище 105 л. св., а от ЗООТ „Житарово“ – 21 л. св. Желаетелите да се обучават биват записвани в училищата „Аргири Жечкова“ към затвора в гр. Сливен и „Поп Минчо Кънчев“ към затвора в гр. Стара Загора.

Съществен е проблемът с липсата на помещения за социални дейности. Там, където са съществували подобни помещения, те са усвоени за настаняване на л. св.

Липсата на такива помещения води до епизодична социална и възпитателна работа, която не може да обхване целодневна ангажираност на всеки от л. св. с изключение на ангажираните с образование или трудова дейност. Въпреки наличните трудности в Плана за социалните дейности и възпитателна работа с лишените от свобода за 2013 г. са фиксирани две задължителни програми; 9 броя специализирани програми; 2 броя образователни програми и 4 броя лубове по интереси. Планът за социалните дейности и възпитателна работа с л. св. за 2014 г. включва: 2 задължителни програми – адаптационна и „Живот на свобода – предизвикателство и избор“; 9 специализирани програми – 2 за зависими от психоактивни вещества; „Общуване. Техники за решаване на конфликти. Водене на преговори.“; 2 „Овластяване на гнева“; „Умения за мислене“; „Межкултурно сътрудничество“; „Програма за превенция на ХИВ/СПИН и болести, предавани по полов път“; „Домашен отпуск“; 2 образователни програми – „Християнски ценности“ и „Компютърна грамотност“. Част от социалната работа се изразява и в организирането на клубове по интереси и провеждането на спортни мероприятия.

И при предходните си проверки НПМ установи, че като основен проблем в социалната и възпитателна работа с л. св. се явява фактът, че на 9 социални работници за затвора и двете общежития, 1 инспектор (пробация), 1 инспектор за приемно отделение, двама психолози и 1 началник на сектор се падат средно по 140 л. св., а в случаите на отпуск се налага да се обслужват по около 200 л. св. Препоръките на НПМ са сведени до: разрешаване на въпроса с кадровия дефицит; разширяване на материалната база и финансово обезпечаване на социалните дейности.

През 2013 г. НПМ препоръча на МП през следващите бюджетни години да се предвиди увеличаване на щатните бройки на социалните работници и минимално финансиране на социални дейности, включително с привличане на неправителствени организации до създаването на необходимата материална база. **Препоръката на омбудсмана към момента не е изпълнена, но е поет ангажимент от страна на Министерството на правосъдието за нейното изпълнение през 2015 г.**

През 2012 г. има 4 случая на незаконно задържане над определения с присъдата срок поради следните конкретни причини: неправилно определено общо наказание; последваща промяна на основание чл. 414, ал. 1, т. 1 от НПК в определеното общо наказание; две късно получени за изпълнение присъди. За всеки конкретен случай на основание чл. 192, ал. 2 и ал. 3 от ППЗИНЗС е изготвена справка до ВКП, Главната дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) и Окръжната прокуратура – Бургас.

През 2012 г. е прекъснато изпълнението на наказанието лишаване от свобода на основание чл. 447, ал. 1, т. 2, 3 и 4 от НПК в 98 случая. Голяма част от молбите на л. св. не са одобрени поради липсата на факти, доказващи изнесеното в молбите. За същия период има 241 броя сигнални писма до съдилищата и прокуратурите в страната за допуснати пропуски.

Проверката на изисканата от администрацията на Бургаския затвор документация показва, че и през 2013 г. има 4 случая на незаконно задържане над определения с присъдата срок. За всеки от случаите е посочена причината за задържането: късно определено общо наказание; изменен размер на наложеното наказание; късно получено решение по делото и късно получено уведомление за наложено наказание.

Като омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, трябва да посоча, че тези случаи на незаконно задържане, повтарящи се системно през годините, са изключително обезпокоителни от гледна точка на спазването на правата на човека. Възможно решение в тази посока би било организирането на широк форум с

участието на представители на МП, ГДИН, затворническите администрации, съдебната система, на който да бъдат обсъдени проблемите, които институциите срещат при взаимната си дейност и комуникация.

През 2013 г. са наградени 565 л. св. За същата година са регистрирани 1 883 докладни записки за констатирани нарушения, извършени претърсвания и др. Наказани са 508 л. св. Тридесет и две заповеди за дисциплинарни наказания по чл. 101, т. 7 и т. 8 от ЗИНЗС са обжалвани по реда на чл. 111, ал. 1 от ЗИНЗС пред Районния съд – Бургас. Потвърдени са 21 от тях, 9 са отменени, а 3 са изменени. Няма обжалвани заповеди пред ГДИН. Изолираните в постоянно заключени помещения при засилен надзор и охрана на основание чл. 248, ал. 1, т. 1 от ЗИНЗС са 8 л. св. Няма изолирани на основание чл. 120 от ЗИНЗС.

По време на проверката през 2014 г. се установи, че наложените дисциплинарни наказания в затвора за периода 01.01.2014 г. – 27.05.2014 г. са 195 бр.

През 2013 г. комисията по чл. 73 е провела 6 заседания. Направени са 36 предложения до Окръжния съд – Бургас, за УПО на л. св., като всичките са уважени. С решение на комисията е заменен режимът в следващ по-лек на 221 л. св., а на 13 л. св. – в по-тежък. През годината в ЗООТ са настанени общо 158 л. св. По предложение на комисията по чл. 73 с определение на Бургаския окръжен съд на 1 л. св. режимът е променен в по-тежък от първоначално определения.

При извършената проверка в затвора в гр. Бургас през 2014 г. бяха изискани Протокол № 1/12.02.2014 г. и Протокол № 2/15.04.2014 г. от заседанията на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС. Видно от тях и в този затвор броят на положителните становища за ПО/УПО и замяна на режима или преместване в заведение от по-лек тип е минимален. На първото проведено заседание за ПО/УПО са разгледани 271 л. св., от които с положително становище са едва 4 л. св. Придобилите формално право за замяна на режима в следващ по-лек са били 502 л. св., от които одобрени 55 л. св., а 61 л. св. са придобили право за преместване в ЗООТ, от които с положително становище са 35 л. св. Същите съотношения се запазват и при второто проведено заседание за настоящата календарна година.

По време на проверката през 2014 г. бяха проведени девет интервюта с л. св. В оплакванията си те се концентрират основно върху: осигуряването на хигиенни материали и консумативи; липсата на достатъчен брой курсове и качеството на социалната дейност в затвора; отказите за ПО/УПО; асортимента и цените в лавката.

Затвор – град Стара Загора

На територията на затвора съществува професионалното училище „Поп Минчо Кънчев“, което предоставя квалификация по специалностите „оператор в мебелното производство“ и „монтажник на ВиК инсталации“. В училището се обучават средно по 500 л. св. годишно. Екипът на Националния превантивен механизъм оценява изключително високо отличното състояние на материалната база в училището. Представителите на МОН, съвместно с ръководството на Затвора – град Стара Загора, полагат усилия за нейното поддържане и съхранение.

Наред с всички рутинни спортни и културни мероприятия в затвора се осъществяват следните специализирани програми: „Общуване и агресивно поведение“; „Програма за работа с насилствени правонарушители“; „Справяне с житейски проблеми чрез промяна на мисленето“; „Формиране на комуникативни и социални умения“ и „Краткосрочна програма за работа с наркозависими“.

Като слабост в социалната дейност и възпитателната работа с л. св. и в този затвор администрацията сама отчита липсата на подходящи помещения за този вид дейности. Системната пренаселеност в течение на последните години е наложила необходимостта от преоборудването на клубовете в спални помещения.

От 2013 г. се отчита положителна тенденция в налагането на наказания. През 2013 г. те са с 156 по-малко в сравнение с 2012 г., когато са издадени 590 заповеди за извършени дисциплинарни нарушения.

За последните три години дейността на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС не търпи съществени разминавания в дейността си. През 2013 г. за УПО са предложени 84 л. св.; режимът е заменен в по-тежък на основание чл. 62, ал. 1 от ЗИНЗС при 22 л. св.; в по-лек по чл. 66, ал. 1 от ЗИНЗС при 219 л. св. В заведение от по-лек тип са настанени 219 л. св. Общият брой на наградените л. св. е 1 658. Позитивен факт е увеличаването на броя на наградата „Удължено свиждане за срок до 4 часа“: 2010 г. – 60 л. св.; 2011 г. – 147 л. св.; 2012 г. – 197 л. св.; 2013 г. – 233 л. св. Другата награда, която се прилага все по-широко, е „Свиждане с близките извън затвора за срок от 12 часа“: 2010 г. – 5 л. св.; 2011 г. – 10 л. св.; 2012 г. – 31 л. св.; 2013 г. – 105 л. св.

До 26.05.2014 г. дисциплинарната практика в затвора показва, че наградените л. св. са 489 бр., а на 142 л. св. са наложени наказания. През 2012 г. има 34 случая на употреба на сила и помощни средства, а през 2013 г. – 20. За всеки от тези случаи е изготвена съответната докладна записка и е уведомена Окръжната прокуратура – Стара Загора.

През 2013 г. няма случаи на допуснати бягства от корпуса на затвора и ЗООТ. Не са налице и отклонения от външни работни обекти и незавърнали се от прекъсване на наказанието. Регистрирано е само едно незавръщане от домашен отпуск на л. св. в ЗО „Гълъбово“, като впоследствие е установено, че това се е дължало на причини от изключителен семеен характер.

Броят на подадените жалби и сигнали през 2013 г. е 1121, през 2012 г. – 1839, през 2011 г. – 1236 бр., а за 2010 г. той е 1240, т.е. отчита се тенденция към тяхното намаляване.

Притеснително за експертите от НПМ е, че и в този затвор за пореден път се констатира задържане на лице над определения от съда размер на наказанието. И в този случай става въпрос за късно определено общо наказание.

По време на проверката през 2014 г. бяха проведени 8 интервюта с л. св. Те не изложиха съществени оплаквания, свързани с неконстатирани от НПМ проблеми в затвора. Интервютата имаха по-скоро характер на консултации във връзка с изтърпяването на самите наказания от л. св.

Затвор – град Варна

При посещението в затвора в гр. Варна през 2012 г. в корпуса са били настанени 683 л. св., в ЗО „Варна“ – 48 лица, в ЗО „Разделна“ – 130.

През 2013 г. общият брой на л. св. в затвора е 653 лица, разпределени така: в корпуса на затвора – 459 л. св., в ЗО „Варна“ – 39 л. св., в ЗО „Разделна“ – 155 л. св. Обвиняемите са 21 бр., а подсъдимите – 64 бр.

Тенденцията за пренаселеност на затвора продължава и през 2014 г. Към момента на проверката на НПМ (м. юли 2014 г.) общият брой на настанените във Варненския затвор е 618, от които: обвиняеми – 11; подсъдими – 31; осъдени – 576. Лицата, намиращи се в корпуса на затвора, са 369; в ЗООТ „Варна“ – 48, а в ЗООТ „Разделна“ – 159.

За 2013 г. поощрени по реда на чл. 98, ал. 1, т. 1-5 от ЗИНЗС са 262 л. св. Ползвали домашен отпуск по чл. 98, ал. 1, т. 7-9 от ЗИНЗС са 1475 л. св. Дисциплинарните наказания на л. св., обвиняеми и подсъдими за 2013 г. са 1190 бр. При 66 л. св. е отложено изпълнението на наказанието на основание чл. 107 от ЗИНЗС. Обжалваните наложени наказания са: пред съда 45 броя, потвърдени – 39, отменени – 5; пред ГДИН – 4 броя, от които и четирите не са уважени. Отменени решения на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС на основание чл. 74, ал. 2 от ЗИНЗС няма.

Справката за награди и наказания на л. св. от затвора в гр. Варна за периода от 01.01.2014 г. до 08.07.2014 г. показва, че общият брой на наказанията е 184, а наградите са 1108 бр.

През 2013 г. проведените заседания на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС са общо шест. Анализът на практиката на комисията показва следните данни: предложени за замяна на режима с по-лек и заменен режим – 191 л. св.; предложени за замяна на режима с по-тежък и заменен режим – 16 л. св.; предложени за преместване в 30 от по-лек тип и преместени – 109 л. св.; предложени за преместване в 30 от по-тежък тип и преместени – 16 л. св.; предложени за УПО на комисия по чл. 73 от ЗИНЗС – 132 л. св.; освободени условно предсрочно по предложение на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС – 112 л. св. От условно предсрочно освободените 112 л. св. с налагане на пробационни мерки са 79 л. св. От Окръжната прокуратура – Варна, 22 л. св. са предложени за условно предсрочно освобождаване. Всички те са освободени без налагане на пробационни мерки.

От изисканите в хода на проверката през 2014 г. протоколи с номера 2/16.04.2014 г., 3/12.06.2014 г. и 4/19.06.2014 г. се вижда, че делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък – констатация, направена при проучването на документацията в почти всички МЛС, инспектирани през 2014 г.

Дейността на сектор „Социални дейности и възпитателна работа“ (СДВР) през 2013 и 2014 г. продължава да бъде сравнително стеснена поради недостига на подходящи помещения.

През 2013 г. 422 л. св. са преминали през първия модул на програмата за адаптация. През втория и третия модул са преминали 60 л. св. В затвора има открит филиал на училище „Аргири Жечкова“ към Сливенския затвор. През учебната 2012/2014 г. занятия са започнали 85 ученици, разпределени в 6 паралелки.

Останалите групови дейности, които се провеждат в Затвора – гр. Варна, са: групово работно с представители на Сдружението с нестопанска цел „Алтруист“ – Варна, по проекта „Превенция на асоциалното поведение на правонарушители, излежаващи ефективни наказания във Варненския затвор“; целогодишна дейност на вече съществуващия от година Артклуб и на Клуб „Поезия“; ежемесечни турнири по шах, табла, бридж, тенис на маса и футбол.

Екипът на НППМ за пореден път констатира, че продължава да е наличен проблемът с високата натовареност на инспекторите СДВР във Варненския затвор. Запазва се тенденцията средно един инспектор да работи с около 85 л. св.

Затвор – град Белене

При посещението в затвора в гр. Белене през 2012 г. в корпуса бяха настанени 703 л. св., при капацитет 525 места, т.е. жилищната площ на л. св. е около 3 кв. м. Тенденцията за пренаселеност на затвора продължава и през 2014 г., въпреки очевидното намаляване на затворническата популация с около 100 човека.

До 31.08.2014 г. поощрени по реда на чл. 98, ал. 1, т. 1-5 от ЗИНЗС са 221 л. св. Лишените от свобода, ползвали домашен отпуск по чл. 98, ал. 1, т. 7-9 от ЗИНЗС, са общо 285 бр. Дисциплинарните наказания на л. св., обвиняеми и подсъдими за 2013 г. са 275 бр. От тях пред съда са обжалвани 13 броя, потвърдени – 6, отменени – 6; 1 е оставена без разглеждане. Отменени решения на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС на основание чл. 74, ал. 2 от ЗИНЗС няма.

От изискания в хода на проверката през 2014 г. Протокол № 4/08.08.2014 се вижда, че делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително висок, за разлика от други МЛС.

Необходимо е отново да се повтори предходна констатация на НПМ за добрата работа по информирание на л. св. в затвора в гр. Белене за предстоящо разглеждане на предложения в комисията по чл. 73, както и добрата мотивираност на решенията – с включени оценки на риска в протоколите на комисията.

Дейността на сектора СДВР през 2013 г. и 2014 г. продължава да бъде на сравнително добро ниво с извършване на общопенитенциарни дейности и специализирана групова работа. Изготвят се седмични план-графици за провеждане на социални мероприятия. Акцентът е поставен върху осмисляне на свободното време от л. св. По данни на администрацията тези дейности заемат около 4-6 часа на ден. При посещението на НПМ повечето л. св. бездействаха и въпреки полаганите усилия от администрацията на затвора достъпът до подобни дейности и осмисляне на времето на л. св. е ограничено и недостатъчно. Това от своя страна води до липса на каквато и да е мотивация за превъзпитание и ресоциализация сред л. св.

При посещението на КПИ през 2014 г. е констатиран строг подход при употреба на белезници и носене на палки от надзорния състав в зоната за сигурност, където са настанени лицата с доживотни присъди. Препоръката е да се преустанови рутинното окоаване при напускането на килиите. Екипът на НПМ констатира, че тази препоръка е изпълнена, а при интервютата л. св. споделиха, че тази практика е преустановена след посещението на КПИ. Преустановена е и практиката за открито носене на палки.

Затвор – град Ловеч

За 2013 г. поощрени по реда на чл. 98, ал. 1, т. 1-5 от ЗИНЗС са 520 л. св. Лишените от свобода, ползвали домашен отпуск по чл. 98, ал. 1, т. 7-9 от ЗИНЗС, са общо 651 бр. Дисциплинарните наказания на л. св., обвиняеми и подсъдими за 2013 г. са 482 бр.

От изисканите в хода на проверката през 2014 г. протоколи с номера 1,2,3,4,5 се вижда, че делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък (под 10 %) – констатация, направена при проучването на документацията в почти всички МЛС, инспектирани през 2014 г., с изключение на затвора в гр. Белене.

Дейността на сектора СДВР през 2013 и 2014 г. продължава да бъде сравнително стеснена поради недостига на подходящи помещения. Една от основните цели е да се търсят възможности за повишаване на ресурсите на затворническата популация поради големия процент на първична и вторична неграмотност, липса на професионална квалификация и трудови навици, желание за безпроблемно поредно пребиваване в затвора.

През 2013 г. 521 л. св. са преминали през първия модул на програмата за адаптация. Учебната 2012/2013 г. е започнала с 195 ученици и приключила успешно за 129 л. св. От успешно завършилите 9 л. св. са получили начално образование, 12 л. св. – основно, а 3 л. св. са завършили 12. клас.

В затвора се реализират образователни програми по овощарство, оказване на долекарска помощ, ограмотяване, алфа-курс, курс по наркотични вещества и курсове по православно християнство. Средно на месец за 2013 г. в посочените форми са взели участие по около 30 л. св.

Осъществява се специализирана консултативно-корекционна работа: умения за мислене, овладяване на гнева, работа с шофирали в нетрезво състояние, краткосрочната програма за наркозависими и умения за активно поведение на трудовия пазар.

През 2013 г. са реализирани общо 19 програми, в които са били включени 176 л. св.

Оценката на екипа на НПМ е, че количеството допълнителни програми е разнообразно, но процентът на л. св., които се включват в тях е малък, а натовареността на инспекторите СДВР – висока.

При проверката в ЗО „Атлант“ голямата част от л. св. бездействията и лежаха по леглата, като при интервюта почти всички споделиха, че по цял ден няма какво да правят освен да гледат телевизия.

По отношение на дисциплинарната практика експертите на НПМ получиха оплаквания за нерегламентирана употреба на сила от страна на надзорния състав спрямо някои л. св. Представените случаи и ситуации от различни л. св. в различни групи и килии са идентични като фактическа обстановка – употреба на сила (основно шамари и ритници) на места, които са извън обсега на камерите. Подобни оплаквания имаше основно в ЗО „Атлант“, но при интервюта се споменаха и изолирани случаи в затвора в гр. Ловеч. За НПМ тези идентични данни, макар и да не са подкрепени с доказателства, могат да се приемат за истинни от гледна точка на начина на осъществяване, като в случая НПМ ще се въздържи от оценка и коментар за причините и обстоятелствата, водещи до подобно поведение от надзорния състав.

Затвор – град Бобов дол

През 2013 г. са регистрирани 539 поощрения, като относителният дял на писмената похвала и удълженото свиждане е най-голям. Поощренията на л. св. по реда на чл. 98, ал. 1, т. 1-5 от ЗИНЗС са общо 404 бр. Лишенията от свобода, ползвали домашен отпуск по чл. 98, ал. 1, т. 7, 8 и 9 от ЗИНЗС, са 116 бр. Дисциплинарните наказания през 2013 г. са 418 бр. Един л. св. е изолиран в единична килия със заповед на главния директор на ГДИН на основание чл. 120 от ЗИНЗС.

От изисканите в хода на проверката през 2014 г. протоколи от заседания на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС се вижда, че делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава много нисък. Например съгласно Протокол № 3/28.05.2014 г. от формално придобили право на УПО 155 л. св. на Окръжния съд – гр. Кюстендил, са предложени двама.

Дейността на сектор СДВР през 2013 и 2014 г. е насочена към подобряване на индивидуалната работа с л. св. и разработване на различни дейности с цел осмисляне на свободното им време. През 2013 г. са реализирани специализираните групови програми „Адаптация“, „Живот на свобода – предизвикателства и избор“ и „Умение за мислене“.

В затвора в гр. Бобов дол и в затворническото общежитие се сформирани следните клубове: „Агромания“, „Артклуб“, „Четири лапи“, „Пчеларство“ и музикален оркестър.

От септември 2013 г. в затвора е открито СОУ „Д-р Петър Берон“ с паралелки от 1. до 9. клас. В учебната дейност са ангажирани 122 л. св.

Общото впечатление на екипа на НПМ при проверката е, че голяма част от л. св. бездействат поради липсата на дейности и достатъчно социални инспектори, които да обръщат нужното внимание на всеки л. св.

Затвор – град Плевен

По отношение на дисциплинарните нарушения и наказания проверката на екипа на НПМ констатира, че през 2011 г. са установени общо 362 нарушения. През 2013 г. са наградени 198 л. св., а наказаните са 424 бр. През 2014 г. (към м. септември) наложените на л. св. наказания са 156 бр., а наградените л. св. са 130 бр. От предоставените данни е видима тенденцията за намаляване на налаганите наказания.

При констатирано нарушение на л. св., то се отразява в докладна записка, съставена от надзорния състав. Социалният работник дава предложение до

началника на затвора относно налагането на наказанието и неговия вид, като се вземат и обяснения на виновното лице. Създадена е помощна дисциплинарна комисия, в която са включени и заместник-началниците на затвора по охранителната и социалната дейност. Това дава възможност за уеднаквяване на дисциплинарната практика в отделните звена на администрацията.

Като положителна констатация може да се отбележи фактът, че началникът на затвора всеки петък посещава л. св.

Инспекторите СДВР и психолозите в затвора в гр. Плевен реализират съвместно следните програми: „Програма за адаптация на новопостъпили правонарушители“; „Програма за адаптация на осъдени“; „Средносрочна програма за наркозависими“; „Програма осъдени“; „Реализиране на националните стандарти за работа със стандартите с доживотно осъдените“; „Формиране на умения за шофиране“; „Програма за овладяване на гнева“; „Умения за мислене“; „Грънчарство и сатирична пластика“; Клубове по интереси – литература, цветарство, вестник, театрално студио, китара, кинолектория; „Обучение по първоначална компютърна грамотност“; „Изграждане на агроумения“; „Градинарство“; „Ресоциализация на лишените от свобода чрез професионална квалификация и обучение“ и „Живот на свобода – предизвикателства и избор“. В областта на ресоциализацията, съвместно с неправителствената организация „Арол“ – гр. София, се реализира проект „Всеки има право на втори шанс“.

Към затвора е открит филиал на училището на затвора в гр. Ловеч. В него се обучават желаещите л. св., като завършват начален курс на обучение. През 2013 г. в училището са записани и обучени 62 л. св. За 43 л. св., желаещи да продължат обучението си от 5. до 12. клас, необходимата документация е окомплектована и изпратена в ГДИН. От всички желаещи в училището в гр. Ловеч са преместени 23 л. св.

През 2013 г. комисията по чл. 73 от ЗИНЗС е уважила 13 предложени с положително становище за УПО л. св., като всички те са одобрени от съда. От заведение от закрит тип в заведение от открит тип са преместени 38 л. св. При двама л. св. режимът е променен в по-тежък от първоначалния, а в по-лек – при 50 л. св.

От предоставените на НПМ протоколи от заседанията на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС през 2014 г. става ясно, че през м. февруари 2014 г. формално придобили право за УПО са 116 л. св., от които – одобрени 2 л. св.; придобилите право за замяна на режима в следващ по-лек са 193 л. св., от които са одобрени 15 л. св.; с формално право за преместване в заведение от по-лек тип са 33 л. св., одобрени – 5 л. св. През м. април 2014 г. формално придобили право за замяна на режима в следващ по-лек са 200 л. св., от които са одобрени 15 л. св.; с формално право за преместване в заведение от по-лек тип са 27 л. св., одобрени – 5 л. св. През м. юни 2014 г. формално придобили право за УПО са 130 л. св., от които – одобрени 4 л. св.; придобилите право за замяна на режима в следващ по-лек са 199 л. св., от които са одобрени 10 л. св.; с формално право за преместване в заведение от по-лек тип са 37 л. св., одобрени – 11 л. св. През м. август 2014 г. формално придобили право за УПО са 147 л. св., от които – одобрени 4 л. св.; придобилите право за замяна на режима в следващ по-лек са 201 л. св., от които са одобрени 17 л. св., с формално право за преместване в заведение от по-лек тип са 32 л. св., одобрени – 9 л. св.

И в затвора в Плевен като трайна тенденция в работата на комисията по чл. 73 от ЗИНЗС се откроява ниският дял на предлаганите за УПО л. св. Това обаче е за сметка на големия брой премествани л. св. в заведение от по-лек тип. Това е обяснимо както с намаляването на затворническата популация в затвора през последните две години, така и с наличието на общезитие от открит тип с достатъчен капацитет според броя настанени в затвора л. св.

При проверката, извършена през 2014 г., бяха проведени 15 интервюта с л. св. Основните оплаквания, които бяха изложени пред експертите от НПМ, могат да се обобщят в следните групи: цените на продаваните в лавката на затвора продукти; липсата на достатъчно плодове и зеленчуци като добавка към дневното меню; отдалечеността на затвора от самия град Плевен, което затруднява придвижването на роднини и близки на л. св. за свиждане.

Поправителен дом – град Бойчиновци

За 2013 г. поощрени по реда на чл. 98, ал. 1, т. 1-5 от ЗИНЗС са 53 л. св. Лишените от свобода, ползвали домашен отпуск по чл. 98, ал. 1, т. 7-9 от ЗИНЗС, са 53 бр. Дисциплинарните наказания на л. св. за 2013 г. по чл. 193, ал. 1 от ЗИНЗС са общо 109.

През 2013 г. комисията по чл. 73 от ЗИНЗС е провела 6 заседания, като няма предложени за УПО. На 5 непълнолетни режимът е променен в по-лек.

Дейността на сектор СДВР през 2013 и 2014 г. е насочена към реализиране на групови програми, свързани с образование, обучение и квалификация, културно-информационна и спортна дейност. Учителите в училището към затвора изпълняват и функциите на инспектор-педагози, след като приключат учебните занятия.

През 2013 г. с 20 непълнолетни е провеждана предимно индивидуална работа, тъй като участието им в групови занимания е неефективно. НПМ би желал да получи допълнителна информация за причините за неефективното включване на тези л. св. в груповите занимания.

Основен проблем в сектора е свързан с високия процент социална занемареност и неграмотност на л. св., въпреки че голяма част от тях притежават документ за завършен клас или образователна степен, на практика повечето са неграмотни или слабо грамотни.

Общи констатации по отношение на мерките за закрила и социалната работа

1. Проследявайки тенденциите през по-дълъг период от време, екипът на НПМ смята, че трябва да се увеличи броят на предлаганите за ПО/УПО – с или без налагане на пробационни мерки. За периода от 2008 до 2013 г. условно предсрочно освободени са незначителен брой л. св. на фона на пренаселеността в МЛС. Често това се дължи на факта, че комисиите по чл. 73 от ЗИНЗС презюмират, че условно предсрочно освободените биха извършили последващо престъпно деяние. НПМ не кредитира подобни съображения, тъй като, от една страна, при предложения за УПО е налице съдебен контрол на административното предложение, а от друга, при наличната пренаселеност в затвора е нецелесъобразно комисията да упражнява подобни дискреционни правомощия.

2. Повечето л. св. бездействат през голяма част от времето, а достъпът до допълнителни дейности и осмисляне на времето на л. св. е ограничено и недостатъчно. Това от своя страна води до липса на каквато и да е мотивация за превъзпитание и ресоциализация сред тях.

3. От изключителна важност е министрите на правосъдието и на образованието и науката да проведат обща среща, по време на която да бъде разгледан въпросът за сътрудничеството на учебните заведения в МЛС с представителите на регионалните инспекторати по образованието (РИО) на територията на цялата страна. В пенитенциарната система експертите на НПМ се натъкнаха на проблем, който преди време беше констатиран в системата на възпитателните училища – интернати. Изключителни затруднения срещат директорите на училищата към затворите, когато е необходимо да се сдобият с

документ, удостоверяващ придобит образователен ценз от л. св. Последното е необходимо с цел записване на даден л. св. в съответна образователна паралелка. Често представителите на РИО в различни населени места бавят предоставянето на документи или отказват сътрудничество.

2. Арести

При извършените проверки през 2012 г. НПМ констатира няколко трайни проблеми, свързани с голяма част от арестите: пренаселеност, липса на достатъчно пространство, липса на санитарни възли в килиите, липса на достатъчен достъп до естествена светлина и адекватно изкуствено осветление, както и въвеждане на диференцирани системи за дневно/нощно осветление, липса на места за престой на открито, липса на достатъчно материали за почистване на помещенията и за поддържане на лична хигиена, неосигуряване на смислени занимания за задържаните.

Констатациите на НПМ от извършените проверки в шест ареста през 2014 г. не установиха съществено подобрение по отношение на материалните условия и медицинското обслужване. Установените през 2012 г. трайни проблеми са все още актуални, а дадените от НПМ препоръки си остават неизпълнени или частично изпълнени по места.

В периода между двете проверки на НПМ (2012-2014 г.) са предприети мерки за подобряване на условията в арестите в гр. Русе, гр. Габрово и бул. „Г. М. Димитров“, гр. София, съгласно дадените от НПМ препоръки.

***

В ареста в гр. Русе през 2012 г. е извършен ремонт с отпуснати от Фонд „Затворно дело“ финансови средства, започнал с изграждане на вентилационна система. През 2014 г. е извършен ремонт на втория етаж. Обособен е санитарен възел с постоянно течаща вода. В спални помещения от № 1 до № 12 са поставени двойни легла. Въпреки тези ремонти, условията в ареста са далеч от установените стандарти.

***

В ареста в гр. Габрово са предприети мерки за подобряване на условията в няколко направления: монтирана е вентилационна система; поставена е климатизация на помещенията на административната част; обособено е място за престой на открито и е променен доставчикът на телекомуникационни услуги. Препоръката на НПМ за преместване на ареста не е изпълнена. **Въпреки извършените ремонтни дейности и подобряването на условията, становището на НПМ е, че спрямо задържаните в ареста лица е налице жестоко и нечовешко отношение, изразяващо се в поставяне в неблагоприятни условия, тъй като арестът се намира под земята.**

***

В ареста на бул. „Г. М. Димитров“ в гр. София също са предприети мерки за подобряване на условията съгласно дадените от НПМ препоръки в предходни доклади. През изминалата година е извършен ремонт на канализационната система с цел решаване на проблема с честите наводнявания на подземния етаж на ареста. Извършва се и регулярно източване на водата. Подменена е ВиК инсталацията. Извършен е само козметичен ремонт на административната част. Сменен е постелъчният инвентар на задържаните лица. Първият етаж от ареста не функционира.

***

По отношение на арестите в гр. Велико Търново и гр. Ловеч, както и на ареста на ул. „М-р Викилски“ – гр. София, НПМ не установи никакви промени в сравнение с констатациите, направени за тези арести през 2012 г.

Въз основа на извършените проверки НПМ отправи следните конкретни препоръки до министъра на правосъдието и главния директор на ГДИН:

1. Да се предприемат действия по предоставяне на финансови средства за завършване на ремонтната дейност съгласно изготвения първоначален проект в ареста в гр. Русе, както и за спално бельо и видеонаблюдение на ет. II.

2. Да бъдат предприети действия за монтиране на паникбутони в спалните помещения и сменени бравите на вратите на спалните помещения в ареста в гр. Русе.

3. Да се предприемат спешни мерки за обособяване на място за отдих на открито в ареста в гр. Русе.

4. Да се предприемат действия по увеличаване на щатната численост на надзорно-охранителния състав в ареста в гр. Русе.

5. Да се намерят ефективни решения за справянето с възникнали проблеми с обезпаразитяването на арестите в страната. Да бъдат отпуснати допълнителни средства за унищожаване на вредителите в ареста в гр. Велико Търново.

6. Да се предприемат спешни мерки за изпълнение на направената през 2012 г. препоръка от НПМ за закриване на помещенията за настаняване на задържани лица в ареста в Габрово и да бъде изпълнено предвиденото в инвестиционна програма за развитие на арестите от 2008 г. на Министерството на правосъдието преместване в друга сграда.

7. Да се извърши преценка относно финансирането, необходимо за довършване на ремонтните дейности в ареста на бул. „Г. М. Димитров“ № 42, гр. София.

8. Да се предприемат мерки за регулиране на медицинско обслужване на задържаните лица в ареста на бул. „Г. М. Димитров“ във външни лечебни заведения.

9. Да се направи преценка на възможността за приложение на разпоредбата на чл. 33, ал. 1, т. 3 от Закона за здравно осигуряване спрямо задържани в арестите чужди граждани, които нямат право на здравно осигуряване.

10. Арестът в гр. Ловеч да бъде преместен възможно най-бързо съгласно утвърдената стратегия и инвестиционна програма.

VI. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА, И НА НЕЗАКОННИТЕ МИГРАНТИ

През 2014 г. един от основните акценти в работата на омбудсмана като НПМ отново беше проследяване на развитието на бежанските и миграционните процеси в страната и способността на отговорните институции да се справят с множеството свързани с тях проблеми. С оглед на изясняване на актуалното състояние на спазването на правата на лицата, търсеци или получили международна закрила, НПМ извърши последващи проверки на всички териториални подразделения на Държавната агенция за бежанците към Министерския съвет (ДАБ към МС) и Разпределителния център – Елхово (РЦ – Елхово), към Главната дирекция „Гранична полиция“ (ГДГП) в периода 16.06.2014 г. – 27.06.2014 г. При проверките бяха очертани няколко проблемни области.

1. Приемане и регистрация на бежанците и мигрантите

При проверките през 2013 г. НПМ установи, че приемането на бежанците и мигрантите се осъществява основно на територията на Граничното полицейско управление – Елхово (ГПУ – Елхово). Голямата част от чуждите граждани бяха настанени, извън обособените места за настаняване на задържани лица, в едно голямо помещение – салон, преграден с телени огради и талашит, без отопление и постелъчен инвентар. Поради запълнения капацитет на центровете на ДАБ, бавната регистрация на молбите за закрила и липсата на достатъчен човешки ресурс бежанци и мигранти престояваха там без законово основание понякога и до една седмица.

Положителната констатация, която екипът на НПМ отбелязва през 2014 г., е свързана с преустановяването на задържането на лица след изтичане на 24-часовия срок на територията на граничното управление. Създадена е нова организация, при която всички задържани чужденци задължително се прехвърлят към РЦ – Елхово, чиято сграда е бивше училище, независимо дали са подали молба за закрила. Изключение е допуснато за самотни майки с деца и непридружени малолетни и непълнолетни лица. НПМ намира за положително решение разкриването на подобен център, в който работят представители на различни институции (служители на МВР, Държавната агенция „Национална сигурност“ (ДАНС), ДАБ) и отчита подобряването на междуинституционалното взаимодействие.

Материалните условия в центъра могат да се определят като незадоволителни. За спални помещения се използват бивши класни стаи, като те са оборудвани единствено с легла. НПМ констатира недостатъчност на санитарни помещения и лоша хигиена в наличните. Част от настанените се оплакаха от качеството и количеството на предоставяната храна, която се приготвя в кухнята на намиращото се в близост до центъра помощно училище. **След отправените от НПМ препоръки за подобряване на битовите условия в центъра са предприети действия за доставка на допълнителни дюшеци, одеяла, спални комплекти, възглавници и други.**

Друга негативна констатация е свързана с липсата на обособени молитвени помещения за упражняване на вероизповеданието. Проблемът остава нерешен поради липсата на достатъчен сграден фонд.

Обезпокоително за НПМ е настаняването в РЦ – Елхово, на семейства с деца. В други свои доклади като омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, съм подчертавал, че задържането на деца в центрове от затворен тип трябва да се прилага като последна мярка и да е във възможно най-кратък период от време (чл. 37 б от Конвенцията на ООН за правата на детето). Децата, настанени в затворените центрове, трябва да имат обособени места за игра, достъп до образование и различни активности, които към момента не са налице в РЦ – гр. Елхово. В краткосрочен и дългосрочен план задържането на деца може да има множество негативни последици върху психическото и физическото им развитие. По този повод в своя Резолюция 2020 (2014) Парламентарната асамблея на Съвета на Европа за пореден път посочва, че е крайно време държавите членки да преустановят административното задържането на деца и да предприемат мерки за прилагане на алтернативи на задържането спрямо тях и семействата им.

Езиковата бариера трябва да се открие като един от най-сериозните проблеми в РЦ – гр. Елхово. Тревожни за екипа на НПМ са твърденията на интервюираните чужденци, че не са запознати с основанията за задържането им, както и че не са наясно какви последващи действия ще бъдат предприети от отговорните институции спрямо тях. Решение на този въпрос е потърсено чрез сключването на Тристранен меморандум за разбирателство за начините на съвместно сътрудничество и координация в подпомагането на достъпа на лица, търсещи закрила, до територията на Република България и до производството за

предоставяне на закрила в страната между Върховния комисариат на бежанците към Организацията на обединените нации, Българския хелзинкски комитет и ГДГП.

По отношение на медицинското обслужване в центъра не бяха констатирани пропуски. То се осигурява от служители на Медицинския институт на МВР, разположени на територията на центъра. В медицинския кабинет работят 1 лекар и 1 медицинска сестра на ротационен принцип и за период от по 14 дни, които осигуряват 24-часово медицинско обслужване, както и психолог. При приемане се извършва задължителен първичен медицински преглед за установяване на здравословното състояние на чужденците. При спешни случаи се използва помощта на екипи на „Спешна помощ“ от гр. Елхово. При необходимост от специализирано лечение чужденците се настаняват в Многопрофилната болница за активно лечение – Хасково, и Многопрофилната болница за активно лечение – Свиленград, с които Медицинският институт на МВР има сключен договор.

2. Настаняване на търсеци закрила лица в центровете на ДАБ към МС

Битови условия

НПМ установи като цяло подобряване на битовите условия в част от центровете на ДАБ през 2014 г. Във всички инспектирани места не беше констатирана пренаселеност. В РЦ в кв. „Военна рампа“ и Регистрационно-приемателния център (РПЦ) в кв. „Враждебна“ са извършени значителни строително-монтажни работи, свързани с електрическата инсталация, водопровода, канализацията и отоплителната система, ремонтни дейности в спалните и санитарните помещения, изграждане на отоплителна инсталация, пожаро-известителна инсталация и евакуационно осветление. Спалните помещения в двата центъра са приветливи и чисти, оборудвани с легла и шкафчета за лични вещи. Санитарните помещения са реновирани и в тях се поддържа добра хигиена.

В центровете в с. Баня, с. Пъстрогор, с. Ковачевци и РПЦ – София, НПМ не установи промяна по отношение на материалната база. Спалните помещения бяха амортизирани и без необходимото лично пространство, а санитарните помещения – недостатъчни. РПЦ – с. Баня, определен за място, където ще се настаняват непридружени малолетни и непълнолетни лица, трябва да се реновира по начин, който да осигури приветлива, безопасна и сигурна среда на тази уязвима група. При посещението на НПМ в РПЦ – гр. Харманли, стана ясно, че освен предвидените за експлоатация 80 бр. бунгала, от които се използват 56, се използват и три допълнителни сгради на военното поделение. Изградена е водопроводна и електрическа инсталация, както и инсталация за отвеждане на водите от фургоните. **НПМ констатира теч и спукана тръба в приземния етаж на сградата, където са настанени мъжете, който след отправената от мен препоръка е отстранен.**

Храна

Организацията по отношение на храната в центровете на ДАБ е различна. Част от центровете разполагат със собствена кухня, където се готви на място (РПЦ – с. Баня, Транзитен център – с. Пъстрогор, Център – с. Ковачевци). В РПЦ на територията на град София се ползват услугите на кухня – майка.

Всички центровете разполагат със столова, където настанените лица се хранят на смени.

При проведените интервюта с настанените чужденци бяха изказани оплаквания относно качеството и количеството на предоставяната храна. Екипът на НПМ подчертава, че на настанените лица трябва да се осигурява разнообразна, витаминозна и здравословна храна, особено като се има предвид значителният брой на бебета, малки деца и бременни жени в центровете.

Изключително обезпокоителен за проверяващия екип беше констатираният проблем с липсата на доставка на адаптирани млека за бебета в РПЦ – гр. Харманли, за период от две седмици (16-27.06.2014 г.), което беше потвърдено и от представителите на Българския червен кръст. По информация на ДАБ този проблем вече е решен след сключване на договори за доставка на хранителни продукти през месец септември 2014 г.

Посещението на НПМ в бежанските центрове съвпадна с религиозния мюсюлмански празник Рамазан байрам. В Транзитния център – с. Пъстрогор, група алжирски граждани споделиха, че храната се раздава в несъвместимо с празника време. **Още на място проверяващият екип отправи препоръка към директора на центъра да бъде създадена допълнителна организация и времевият диапазон на раздаването на храната да се съобрази с религиозните традиции при празници.**

Административен капацитет, управление и регистрация на молбите за предоставяне на статут на бежанец и хуманитарен статут

НПМ констатира значително подобряване на организацията на работа в посетените центрове. Назначени са допълнително служители, които да осъществяват приема на лицата, тяхната регистрация, провеждане на производството и произнасяне по молбите. Във всеки от центровете е назначен ръководител – комендант. Охраната на центровете се осъществява от частна охранителна фирма, с която ДАБ има сключен договор. Достъп до тях е осигурен за неправителствени организации.

Въпреки създадената допълнителна организация и констатираната своєвременност на приключване на производствата (приблизително в рамките на месец), при преглед на досиетата в Транзитния център – с. Пъстрогор, НПМ установи, че за периода октомври 2013 – февруари 2014 г. голям процент от настанените лица са завели административни дела срещу ДАБ пред Административния съд – град Хасково, за забавено регистриране на подадените молби за закрила.

НПМ установи парадоксален случай, при който членове на сирийско семейство, настанени в центъра в с. Ковачевци, са получили различен статут – майката и бащата са с предоставен статут на бежанец, а двете им непълнолетни деца – хуманитарен статут, което предпоставя различен обем на упражняване на правата.

Медицинско обслужване

Към момента на проверката във всички центрове за настаняване на ДАБ има назначен медицински персонал – предимно сестри и фелдшери. За осигуряването на допълнителен медицински персонал с Постановление № 120/20.05.2014 г. на МС бяха отпуснати 343 000 лв. за общо 4 екипа, включващи психолог, лекар, медицински сестри и стоматолог. След проведена конкурсна процедура са назначени шест медицински специалисти, а за останалите места не са се явили кандидати.

С дарения от „Лекари без граници“ са изградени медицинските центрове в регистрационно-приемателните центрове в кв. „Военна рампа“ и „Враждебна“.

По отношение на обезпечаване на качествено и навременно медицинско обслужване най-тежко е положението в РПЦ – гр. Харманли, където за над 900 настанени лица (от тях 300 деца и 100 бременни жени), търсеци закрила или вече получили статут, се грижи една медицинска сестра, което е крайно недостатъчно. Допълнителна тревога буди фактът, че **получилите закрила лица не могат да подадат документи за избор на личен лекар в гр. Харманли, тъй като**

работещите на територията на града практики не желаят да ги приемат – информация, предоставена на НПМ от директора на центъра.

Друг проблем, който беше констатиран от НПМ, е свързан с трудностите на ДАБ по осигуряване на дентално обслужване на търсещите закрила.

Непридружени малолетни и непълнолетни лица, търсещи закрила

По време на инспекциите през 2014 г. екипът на НПМ установи тенденция за запазване на относителния брой на непридружените малолетни и непълнолетни лица. Необходимо е да се отбележи, че **констатираният при предходната проверка проблем с назначаването на настойник/попечител остава нерешен.** В РПЦ – с. Баня, спрямо никой от настанените непридружени лица не беше иницирана процедурата по учредяване на настойничество и попечителство. По данни на ДАБ за всички регистрирани малолетни и непълнолетни чужденци са изпратени уведомителни писма до кметовете на съответните общини.

Съгласно чл. 25, ал. 1 от Закона за убежището и бежанците се назначава настойник, съответно попечител на малолетен/непълнолетен чужденец, при условията и по реда на Семейния кодекс. Петата алинея на същата разпоредба обаче предвижда, когато такъв не е назначен, непълнолетният чужденец да се представлява в производството от органа по чл. 15, ал. 7 от Закона за закрила на детето, т.е. от Дирекцията „Социално подпомагане“ – чрез представител, който изразява становище, а при невъзможност предоставя доклад. След получаване на закрила обаче тези лица отново остават беззащитни, уязвими и без значим възрастен, който да полага грижи, възпитание и надзор над тях.

Необходимо е иницирането на законодателни промени, които да регламентират представителството на непридружените лица в съответствие с изискванията на чл. 19 (1) от Директива 2003/9/ЕО на Съвета от 27 януари 2003 г. относно минималните норми за приемане в държавите членки на лица, търсещи убежище и Директива 2005/85/ЕО на Съвета от 1 декември 2005 г. относно минимални норми относно процедурата за предоставяне или отнемане на статут на бежанец в държавите членки.

3. Интеграция на лицата, получили международна закрила

Независимо от постигнатия напредък в редица дейности от страна на ДАБ към МС, ключов за мен, като национален омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, остава проблемът за интеграцията на лицата, получили международна закрила през 2014 г. Изпълняваната Национална програма за интеграция на бежанците в Република България (2011-2013 г.) се характеризираше с ограничен териториален обхват и малък брой реципиенти. Значително увеличеният брой лица, които са получили международна закрила през 2013 г. и първото шестмесечие на 2014 г., налагаше своевременното приемане на гъвкава и ефективна интеграционна програма, която да отговори на променените условия.

Националната стратегия за интеграция на лицата, получили международна закрила в Република България (2014-2020 г.) беше приета с решение на МС на заседание от 02.07.2014 г. **Липсата на годишен план за действие към нея за 2014 г., който да съдържа разписани мерки в приоритетните области, на практика блокира процеса на интеграция на лицата, получили международна закрила в българското общество и техния достъп до социална система, трудов пазар, образование, здравеопазване и др. през 2014 г.** Пример в това отношение е тревожната тенденция, констатирана при проверките от НПМ, на продължителен престой на лица, които вече са получили хуманитарен или бежански статут в

териториалните поделения на ДАБ, тъй като те не разполагат с финансови средства за наемане на жилище. Съгласно чл. 35 от Закона за убежището и бежанците „чужденец с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут е длъжен в срок 14 дни от получаването на решението за предоставяне на статут да се яви в общината на населеното място, в която ще се установи, за да бъде вписан в регистъра на населението“. Оставането в центровете на ДАБ става възможно чрез подписване от страна на чужденците на нарочни декларации, които им позволяват престой и получаване на храна два пъти дневно до 6 месеца от влизане в сила на решението за предоставяне на статут. При повторение на засиления миграционен поток от втората половина на 2013 г. ще се наложи преждевременно принудително извеждане на настанените от центровете, което ще обрече много от получените закрила на бездомност и ще породи социално напрежение.

Бях уведомен от ДАБ, че причина за нереализиране на националния план за действие по Стратегията за интеграция и годишен финансов разчет към него е липсата на средства. **Обезпокоителна е информацията, че без реално финансово обезпечаване ще бъдат възпрепятствани всички предвидени интеграционни мерки и през 2015 г.**

VII. ЗАЩИТА НА ДЕЦА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА

Във връзка с разпространените в медиите сигнали за насилие над деца в социално-педагогическите интернати (СПИ) и възпитателните училища – интернати (ВУИ) в страната и сезиране от страна на Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) като национален омбудсман, изпълняващ функциите на НПМ, разпоредих извършването през 2014 г. на изненадващи проверки във ВУИ „Никола Вапцаров“ – гр. Завет, обл. Разград, ВУИ „Ангел Узунов“ – гр. Ракиново, обл. Пазарджик, Средното професионално възпитателно училище – интернат (СПВУИ) „Христо Ботев“ – с. Подем, обл. Плевен, СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци, обл. Силистра, СПИ – гр. Стралджа, обл. Ямбол, СПИ „Христо Ботев“ – с. Драгоданово, обл. Сливен. Констатациите от извършения мониторинг бяха оповестени в специален доклад за състоянието и спазването на правата на децата, настанени в тези институции.

Профил на настанените във ВУИ и СПИ деца и младежи и условия на живот

Във ВУИ и СПИ се настаняват деца предимно заради извършване на кражби, за бягства от дома, от специализираната институция, в която са били настанени, от училище, за проява на агресивно поведение, скитничество, просия. Повечето от децата идват от семейна среда, израснали са в социално слаби, маргинализирани и/или непълни семейства. В семействата си децата не са получавали адекватни грижи и са лишавани от родителски контрол. За част от децата преди настаняването им в интернатите са били предприети мерки за закрила, които обаче не са дали резултат.

В хода на проверките НПМ констатира, че при настаняването на деца в една и съща институция не се прави разграничение на извършените от тях правонарушения. Така деца, които са извършили т. нар. статусни нарушения – бягства, скитничество, просия и др., и деца, преживели насилие, съжителстват с деца, които са извършили правонарушение, съдържашо от обективна страна признаците на престъпление. **Тоест на едно и също място се настаняват деца, извършили насилие, и деца, преживели насилие.**

При шестте проверени интерната експертите на омбудсмана установиха, че те **са разположени в отдалечени и труднодостъпни места**, което е предпоставка за изолация на децата. Това е предпоставка и за ограничаване на тяхното право на свиждане с родители и близки.

Пропускателният режим в три от обектите е negliжиран и създава условия за безконтролно влизане и излизане от интернатите (напр. ВУИ – гр. Завет, ВУИ – гр. Ракитово). При напускане на училищата за почивни дни, празници или ваканции движението на децата също не се контролира.

Материалната база като цяло е в лошо състояние – зле поддържана и крайно амортизирана. Спалните помещения са в лошо състояние, не предоставят лично пространство, мебелите в повечето места са изпочупени. Често на децата не се предоставят тоалетни вещи и принадлежности. Вратите към спалните помещения също не се заключават, при проверките бяха установени разбити брави и ключалки. Въпреки амортизираната материална база, като цяло в някои от училищата са отпуснати средства и е подменена дограмата (ВУИ – гр. Завет, ВУИ – с. Подем, СПИ – с. Варненци, СПИ – с. Драгоданово). Крайно отрицателна е констатацията на НПМ относно наличието на камери в спалните помещения на момчетата във ВУИ – гр. Завет. Според обяснението на персонала причината да бъдат поставени камери е с цел предотвратяване или разкриване на кражби между самите деца в интернатите, които са ежедневие.

В част от интернатите столовите за хранене са неприветливи, масите са без покривки, не се осигуряват сапун и кърпи за ръце (напр. ВУИ – гр. Завет, ВУИ – гр. Стралджа). Оплаквания за недостатъчно количество и качество на предлаганата храна бяха регистрирани във ВУИ – гр. Завет, ВУИ – с. Подем, СПИ – гр. Стралджа.

Санитарните помещения са недостатъчни, а баните са общи (напр. ВУИ – с. Подем), без възможност за уединение, като на повечето места тоалетните и баните не се заключават, липсват крушки в тоалетните. Проблем с осигуряване на постоянна топла вода беше констатиран от проверяващия екип във ВУИ – гр. Завет, ВУИ – с. Подем.

Мнението на екипа на НПМ е, че поставянето на камери в спалните помещения, липсата на шкафове и гардероби, липсата на брави и ключалки на вратите в спалните помещения и състоянието на санитарните помещения нарушават правото на личен живот на децата и ограничават правото им на неприкосновеност на личното пространство.

Като национален омбудсман, изпълняващ функциите на НПМ, определям условията на живот в тези интернати като унизителни.

Образование и дейности

Образованието и професионалното обучение са част от мерките за въздействие върху поведението на настанените деца. При направените проверки обаче НПМ установи драстично изкривяване на приложението на дейностите, включени в учебния процес.

Особено обезпокоителен проблем за НПМ е фактът, **че постъпващи във ВУИ или СПИ деца и младежи притежават удостоверения за завършен определен клас от начална или основна образователна степен, а те всъщност са неграмотни.** Това обстоятелство показва значителни дефицити в общата образователна система, извън интернатите, и значително затруднява работещите в самите интернати педагози и директори. Така например ученик, който е неграмотен, но притежава удостоверение за завършен 5. клас, след постъпването си в интернат трябва да бъде включен в образователна паралелка за 6. клас. Очевидно е, че учителите му са изправени пред сериозно предизвикателство тепърва детето да навакса базови познания и умения, липсващи до този момент.

Поради отдалечеността на СПИ и ВУИ от големи населени места и спецификата и потребностите на настанените в тях деца, **нивото и квалификацията на педагозите, както и тяхната подготвеност да работят с такива ученици, не отговарят на нуждите на децата.** Учебният процес се извършва рутинно и без отчитане на индивидуалността на обучаваните деца.

Само два интерната осигуряват образование до 12. клас. Основен проблем в тях е липсата на пълноценно професионално обучение, което да даде възможност на по-големите ученици при напускане на системата да се интегрират качествено в обществото с придобитата квалификация. Впечатление прави, че на много от местата паралелките са слети – т.е. ученици от различни класове се обучават заедно, обикновено заедно са деца на възраст за 3. и 4. клас, 5. и 6., както и 7. и 8.

При проверката, а и от проведените разговори с децата, НПМ констатира, че **класните дейности са силно negliжирани от учениците и учителите.** Децата влизаха и излизаха от класните стаи необезпокоявано. Част от тях споделиха, че никой не може да ги задължи да се образуват и изказаха мнение, че образованието е по-скоро пожелателно. Те не приемат посещаването на часовете като задължителен елемент от престоя в интернатите. НПМ направи подобна констатация при проверката на ВУИ – с. Керека, през 2013 г. Нито обучителната среда в т. нар. класни стаи, нито учебните помагала са съобразени с нивото и степента на възможности на децата, не се забеляза стремеж у преподавателите за индивидуален подход, чрез който да привлекат интереса на децата към учебния процес.

Преобладаващата част от учителите работят в тези интернати повече от 10-15 години, не преминават периодични практически обучения, които да ги подкрепят в работата и не проявяват стремеж за развитие на професионалните си компетенции. Експертите на омбудсмана установиха случаи, при които учители бяха натрупали значителен брой допълнителни т. нар. лекторски часове, което на фона на изключително занемареното ниво на образованост на децата изглежда необяснимо.

Други обезпокоителни констатации на НПМ са свързани с дейностите, които съставляват дневния режим на децата. При проверките НПМ остана с впечатлението, че децата се разхождат безцелно в дворните пространства, без да са ангажирани със смислени дейности. Проверките бяха извършвани в различно време от деня – както преди обяд, когато се предполага, че протича учебен процес, т.е. всички деца трябва да са в класните стаи, така и в следобедните часове, предназначени за индивидуална работа, извънкласни дейности и спорт. Като изключение може да се посочи СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци, където настанените деца изразиха удовлетвореност от организирането на свободното им време чрез различни форми на извънкласна и извънучилищна дейност.

НПМ констатира ограничени възможности за структурирани и организирани дейности през свободното време (в повечето места се твърдеше, че се набляга на спортните дейности – предимно футбол, баскетбол и тенис на маса). Ограничени са дейности като арттерапия, трудотерапия и др., които би следвало да са неразделна част от цялостния план за развитие и работа с децата.

Корекционно-възпитателната дейност е неефективна поради липса на достатъчно и високо квалифицирани психолози. От страна на МОН не е разработена методика, регламентираща работата с децата, което води до установяване на различни практики по отношение на психолого-педагогическата оценка, индивидуалния план за работа и прегледа на резултата от корекционно-възпитателната работа. Персоналът сподели, че е обект на проверка от множество органи, всеки от които им дава различни, често пъти противоречиви насоки и предписания за работа, без това да е договорено на институционално ниво. Това поставя ръководството и служителите в ситуация на несигурност и поражда

недоверие към компетентните органи. В стремежа си да оцелеят от проверките и да избегнат наказания, служителите са развили умения да документират дейности и да изработват различни вътрешни документи, без едните реално да са се случвали, а другите – да са разбирани и прилагани.

Възможността за извършване на трудова дейност от страна на настанените във ВУИ и СПИ деца е регламентирана в чл. 33 от Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (ЗБППМН). Разпоредбата очертава единствено възможността за работа на децата в работилниците и помощните стопанства към училищата. Въпреки това, във ВУИ – гр. Ракитово, и ВУИ – гр. Завет, НПМ установи, че част от момчетата излизат да работят в обекти на външни лица със знанието и мълчаливото съгласие на администрацията. **Необходима е детайлна уредба на възможностите за упражняване на трудова дейност от настанените в тези институции деца и младежи, при положение че полагането на труд от тяхна страна е реален социален факт и към настоящия момент.**

Проблем, свързан с осигуряването на ресурсен учител, беше констатиран във ВУИ – с. Подем. С оглед на факта, че там имаше само едно дете със специални образователни потребности, а такъв учител се осигурява при минимум четири деца, съответно то не получаваше необходимото подпомагане.

По отношение на **контактите на децата с външния свят** прави впечатление, че въпреки предписаното от закона, интернатите са отворени за посетители, а и децата могат безпрепятствено да ги напускат. Това повдига множество въпроси както по отношение на сигурността на децата, така и за охраната на обществения интерес. Изграждането на неформални контакти между децата и персонала и децата и местните общности е предпоставка за насилие, злоупотреби, експлоатация, извършване на нови противообществени прояви.

Отношение и мерки за закрила

През 2014 г. са предприети действия за превенция на насилието между учениците и от страна на персонала към тях. **Регламентирани са планове за превенция и конкретни действия при инцидент или сигнал за насилие. По мнение на проверяващия екип тези планове са само формални.** Като пример в това отношение може да бъде посочена процедурата за реагиране при съмнение за осъществено насилие и/или злоупотреба с дете във ВУИ „Никола Вапцаров“ – гр. Завет, която очевидно е изцяло копирана (преписана) от подобна процедура в център за работа с деца на улицата (ЦРДУ).

Ежедневие в интернатните институции са случаи на различни форми на насилие между децата, както и кражби между тях (напр. ВУИ „Никола Вапцаров“ – гр. Завет, и ВУИ – с. Подем, СПИ – гр. Стралджа). При проведените интервюта децата споделиха, че от страна на персонала е имало упражнено насилие (еднократни шамари, обидни думи и квалификации). Единствено в СПИ – с. Варненци, не бяха получени подобни сигнали. Установените от НПМ случаи на насилие не са вписани във въведените регистри. Идентично е и положението с подаването на жалби и сигнали – поставените кутии за подаване на жалби и сигнали рядко се използват, а книгите за жалби бяха празни.

При налагане на някои от предвидените в чл. 60 от Правилника за устройството и дейността на възпитателните училища – интернати и социално-педагогическите интернати наказания се установи, че това става не по регламентираната процедура, а със заповед на директора. **НПМ констатира налагането на непредвидени в нормативните актове наказания** – лишаване от ваканция, уборка на района на училището, лишаване от ползване на служебен

телефон, чистене на санитарни помещения, поддържане на двора, чистене на яма и др.

Липсват правила и стандарти за равно третиране на настанените в интернатите деца. На някои от инспектираните места експертите на омбудсмана установиха специално отношение към определени ученици: подбор при разходки и екскурзии, по-добри материални условия, компромиси при наличие на нарушения на вътрешния ред и др.

Във ВУИ – гр. Завет, СПВУИ – с. Подем, СПИ – с. Варненци, не се изготвя задължителният доклад на педагогическия съвет относно постигнатите резултати в края на съответната учебна година. Индивидуалните планове за работа също са като цяло идентични, формални и не отговарят на спецификата на всеки конкретен случай.

Максималният престой във възпитателното училище – интернат и в социално-педагогическия интернат не може да бъде повече от три години. В чл. 30 от ЗБППМН обаче са предвидени и хипотези, при които е възможно максималният срок да бъде продължен по желание на ученика.

При проверките екипът на НПМ установи случаи на такова продължаване на срока по желание на учениците. Директорите и служителите в интернатите нямат интерес учениците да напускат институцията, тъй като тя се финансира чрез т. нар. делегиран бюджет и средствата се осигуряват според броя на настанените деца.

Експертите на омбудсмана констатираха случаи на **удължен престой във ВУИ и СПИ до получаване на съответната степен на образование при спазване на законовата процедура поради единствената причина, че настанените деца няма къде да отидат.** Тези аргументи поставят другия сериозен проблем, че след напускането на институциите някои от децата нямат семейство, близки и роднини, които да им окажат подкрепа.

Друг основен порок на системата е свързан с **липсата на последващ периодичен съдебен контрол и осигуряване на правна помощ на настанените деца във връзка с наложените им възпитателни мерки.**

В съдебните решения на преден план са изведени индивидуалната и генералната превенция, а не образователният надзор.

При проверките експертите на омбудсмана установиха, че в двата интерната, в които са настанени момичета, значителна част от тях са жертви на сводничество и трафик и преди настаняването в интернатите са принуждавани да проституират. Този факт поставя на сериозно изпитание системата на закрила на детето и нейното взаимодействие със санкциониращата система.

Беше установена липса на психологическа подкрепа към тези деца за преодоляване на травмите от преживяното насилие и принуда спрямо тях. Този проблем е свързан с възприемането на тези деца като „правонарушители“, а не като „жертви“. При интервюта с представители на персонала НПМ констатира, че те не се възприемат като защитници на деца, а удобно извеждат тезата, че момичетата са проституирали по собствено желание. Липсват умения и техники у персонала за справяне с последиците от преживяното насилие.

Друг системен проблем в работата с жертвите на сводничество и трафик е липсата на механизъм за предпазване, защита и изолиране на тези деца от сводническата мрежа по време на престоя в интернатите. Системата не предлага адекватни мерки за реинтеграция на тези момичета в обществото по начин, по който няма да ги превърне повторно в жертви на трафик и сводничество.

Медицинско обслужване

Голяма част от интернатите не разполагат с медицинско лице. Всички настанени деца са включени служебно в пациентската листа на личен лекар от

съответното населено място. Веднъж годишно се извършват задължителните стандартни профилактични прегледи с антропометрични изследвания. Настанените се прегледват от лекар единствено по конкретен повод.

В повечето инспектирани интернати няма никакво медицинско оборудване, липсват обособена манипулационна и спешен шкаф.

При прегледа на медицинските документи НПМ установи, че не навсякъде фигурират амбулаторни листове от всички първични и вторични медицински прегледи и консултации на настанените в интернатите момичета и момчета. Освен това, съществуващите медицински документи – епикризи, амбулаторни листове, резултати от изследвания и т.н., не се съхраняват в отделни индивидуални медицински досиета, а са „пръснати“ сред другите немедицински документи в общото досие.

Някои от децата пристигат в интернатите без придружаващи медицински документи. Затова почти половината от тях са с неясен здравен и най-вече имунизационен статус. В някои от случаите се пишат писма до общините, от които идват настанените деца, с искане за допълнителна медицинска информация за тях. Тези писма обаче рядко дават резултат – най-честият отговор е „липсва информация“. Съгласно действащата към момента нормативна уредба такава липса на информация не би трябвало да съществува. Всички деца и лица, живеещи или пребиваващи на територията на България, са вписани в пациентските листи на личните лекари. Тези листи в електронен формат се съхраняват в базата данни на Националната здравно-осигурителна каса (НЗОК) и нейните подразделения. Същото важи и за всички извършени прегледи и имунизации, информацията за които ежесечно се предава в подразделенията на НЗОК.

Голяма част от настанените във ВУИ – с. Подем, момичета са рискови в медицински смисъл. Около 30 % от тях са се занимавали с проституция и с приемането и/или разпространението на психо-активни вещества (наркотици). Тези два фактора, дори поотделно, представляват изключителен здравен риск, а комбинацията от тях е особено тревожна.

При проверката експертите на омбудсмана установиха случаи на деца с хронични заболявания. Някои от тях са диагностицирани с епилепсия, а и често се случва да получават припадъци. Беше установен и един случай на ХИВ-позитивно дете. Практиката за провеждане на скрининги е разнообразна – извършват се там, където се осъществяват безплатни скринингови изследвания.

НПМ установи и случаи на настанени бременни и наскоро родили момичета във ВУИ – с. Подем, и СПИ – с. Драгоданово. На определен етап от напредването на бременността, на основание на определения след консултация риск, бременната се извежда от интерната и се настанява в болнично заведение, в което да роди. След раждането майката и детето се настаняват в звено „Майка и бебе“, където могат да останат до навършването на 6-месечна възраст на бебето. След изтичане на този срок майката се връща в интерната, а за детето в повечето случаи се полагат грижи в дом за медико-социални грижи за деца (ДМСГД).

Екипът на НПМ установи, че голяма част от персонала има ограничено разбиране за това какво представлява увреждане. За увреждане се възприема единствено физическо такова, а на децата със затруднения в комуникацията, обучителни трудности и др. специфики в развитието не се обръща необходимото внимание съобразно състоянието и нуждите им и не се предприемат адекватни мерки за посрещането им.

Административен и технически капацитет

Основната констатация, която може да бъде направена е, че **цялата система на интернатните институции не работи в полза на нейните бенефициенти.**

Детето не е поставено в центъра ѝ. Директорите на интернатите са в абсурдната позиция да се грижат основно за уплътняване на работното време, хорариума и лекторските часове на учителите и възпитателите. Това означава, че системата няма капацитет да работи по проблемите, за които е създадена. Не може да отговори и на обществените очаквания за превантивна, учебна и възпитателна дейности, насочени към децата и младежите, извършители на противообществени прояви.

Впечатление прави и липсата на регламент за назначаване на социални работници в тези институции. Персоналът като цяло е демотивиран. Ролята на социалния работник в подобен род заведения е ключова за придобиването на социални знания и умения от страна на децата и младежите. Профилът и квалификацията на заетите служители в голяма степен не отговарят на потребностите на целевата група. Липсва възможност за взаимодействие с външни социални услуги, което би могло да запълни тази празнота.

Друг съществен проблем, свързан с административния капацитет, е липсата на персонал, който да придружава децата и младежите при пътуванията им във ваканция. Така се стига до изключително обезпокоителната ситуация малолетни и непълнолетни да пътуват сами от и за интернатните институции.

По отношение на координацията между действията на различни институции, имащи отношение към ВУИ и СПИ, е важно да се отбележи, че представителите на **МВР – инспектори от детските педагогически стаи (ДПС), и местните комисии към отделните общини не разполагат с капацитет да упражняват мониторинг върху поведението и образователното равнище на децата**, за които дават характеристики, включително за да може малолетните и непълнолетните да се ползват от правната възможност за ваканция. Практиката, установена във всички ВУИ и СПИ, е те да бъдат посещавани от отделните инспектори ДПС веднъж годишно. Това води след себе си ситуации, при които деца с отлични резултати от учебния процес и спазващи установения ред в интернатните институции, получават отказ за ваканция. Екипите на омбудсмана се натъкнаха на откази, в които е упоменато, че „социалната среда в семейството не се е променила“. Последното е категорично недопустимо и неприемливо, тъй като подобни констатации са свързани с проблеми, които стоят извън самите деца. Отговорност за коригиране на подобни дефицити и подпомагане при социални проблеми имат звената в системата на Министерството на труда и социалната политика.

Основният извод, който НПМ направи във връзка с изложените проблеми е, че **влагането на ресурси (финансови, технически и човешки) в системата на ВУИ и СПИ е нецелесъобразно. Усилията на органите на властта трябва да са насочени изцяло към бързото закриване на тези институции и създаване на защитна социална система, включваща мрежа от услуги (интегрирани услуги и възпитателни, психо-социални и защитни мерки и механизми за подкрепа) по отношение на деца, които са в конфликт със закона.** Децата не трябва да се наказват за прояви, свързани с т. нар. статусни нарушения, за които възрастните не носят наказателна отговорност. Реакцията спрямо тези нарушения трябва да е предмет на политиката в областта на грижите за детето, а не на санкциониращата система.

Стратегическите цели, залегнали в Плана за действие за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето (2013-2020) и в Пътната карта за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето (2013-2014), са адекватни, но буди тревога изпълнението на дейностите за постигане на стратегическите цели. Цитираните документи не предвиждат срокове за реализацията на реформата в областта на услугите.

VIII. СОЦИАЛНИ И МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА

1. Социални институции за деца

През 2014 г. процесът на деинституционализация на децата с увреждания навлезе в последна фаза, а именно извеждане на децата от домовете за деца с умствена изостаналост и ДМСГД и настаняването им в центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ). НПМ провери 20 ЦНСТ. При проверките екипът констатира някои пропуски от страна на ДАЗД и на Агенцията за социално подпомагане (АСП) при настаняването на децата в тези центрове. Вследствие на това, като национален омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, изпратих официално становище до институциите, отговарящи за процеса на деинституционализация при децата с увреждания.

Категоричната ми препоръка е да не се смесват деца с лица с увреждания в ЦНСТ, тъй като потребностите на тези две категории са различни и това води до много големи трудности за персонала при полагането на грижи за тях.

Потребителите на новата социална услуга трябва да се подготвят в достатъчна степен за преместването им в ЦНСТ. При извършените проверки в Дома за деца и младежи с умствена изостаналост (ДДМУИ) – гр. Кула, ДДМУИ – с. Гомотарци, ДДМУИ – гр. Берковица, ДМСГД – гр. Плевен, екипът на НПМ констатира, че оценките на потребностите на децата с увреждания, извършени преди извеждането им с цел определяне на мястото, където те ще бъдат настанени, се променят непрекъснато. Това води до редица проблеми както при работата на служителите в дома, където е детето, така и за екипите на ЦНСТ, където ще бъде изведено то. Тъй като за децата с увреждания е необходима по-дълга подготовка преди преместването им, това води до психически и здравословни проблеми за самите деца. При проверките в различни ЦНСТ екипът на НПМ установи, че полаганите здравни грижи за деца с тежки форми на увреждания не отговарят на потребностите на децата и с това пряко се застрашават здравето и животът им.

Пример в това отношение е липсата на квалифициран персонал през нощта – няма медицински специалисти и лекарствата на децата със силна медикаментозна терапия се дават от детегледачите. Важно е да се отбележи, че обучението за работа с деца с увреждания на персонала в ЦНСТ е недостатъчно, което води до невъзможност да се реагира адекватно в кризисна ситуация или дори да се идентифицира такава. По данни на директора на ЦНСТ – гр. Червен бряг, е имало голямо текучество и смяна на повече от половината персонал на социалните услуги. Този проблем се наблюдава и в други ЦНСТ. Има случаи на връщане на деца от ЦНСТ в домовете, от които са били изведени. Екипът на НПМ смята, че е необходимо да има ясно заложи критериуми и подход при извеждането на деца в алтернативни услуги. От особена важност е извършването на адекватна оценка на потребностите на децата и психосоматичното им състояние, много добра подготовка на персонала, който ще работи с тях и изграждането на съпътстващи услуги и инфраструктура (пътища, болници, рехабилитационни центрове, училища, трудотерапевтични и логопедични центрове и др.) **преди** извеждането на децата.

Като конкретен пример за констатираните проблеми, НПМ може да посочи извършването на внезапна проверка от екипа в ЦНСТ – гр. Червен бряг, на 25.05.2014 г. Експертите на омбудсмана установиха, че в ЦНСТ са настанени 7 лица, навършили 18-годишна възраст, както и 2 деца – на 7 и на 13 г. Възрастовата разлика между най-малкия настанен и най-възрастния е 20 години. НПМ смята, че подобна голяма възрастова разлика между потребителите в ЦНСТ е предпоставка за

лошо качество на предоставяната социална услуга, в разрез е с най-добрия интерес на децата. Екипът на НПМ присъства на обезпокоителна ситуация, при която един от младежите беше агресивен и блъскаше 7-годишното дете. По данни на служителите в ЦНСТ тези случаи са чести и тъй като персоналът е недостатъчен, трудно успява да овладее агресивното поведение на младежите.

Това е причината директорът на ЦНСТ да се обръща за помощ към психолога на ДМСГД – гр. Плевен, който е идвал на място и е оказвал методическа помощ на служителите при работа с агресивни потребители. Наблюдението на екипа на НПМ е, че подготовката на децата и лицата и работата с тях преди извеждането им е била недостатъчна, което е довело до чести прояви на агресия между тях.

Друг проблемен случай, на който екипът на НПМ стана свидетел, е свързан с настаненото в ЦНСТ дете от ДДМУИ – с. Згалево, което е с тежка форма на епилепсия. По данни на директора на ЦНСТ се е налагала хоспитализация и неколккратно викане на екипи на „Спешна помощ“, поради невъзможност на екипа в ЦНСТ да се справи с епилептичните припадъци на детето. Това се налага и заради обстоятелството, че медицинският персонал е крайно недостатъчен за полагането на оптимална грижа за потребителите с увреждания – за две социални услуги (ЦНСТ и защитено жилище) на щат има 1 медицинска сестра. Поради тази причина, директорът на ЦНСТ е подал искане детето да бъде върнато в ДДМУИ – с. Згалево, тъй като там има 24-часово медицинско обслужване и добре обучен персонал, който да предоставя адекватна грижа за детето.

В отговор на официалното ми становище за тези проблеми Министерството на труда и социалната политика (МТСП), ДАЗД и АСП предприеха стъпки за по-задълбочена подготовка при преместването на децата в ЦНСТ. Сред тях са допълнителни обучения на персонала, супервизия, подсилване на екипите с допълнителни специалисти. Привлечени са и неправителствени организации с опит в предоставянето на услуги на деца с увреждания, които да подпомогнат адаптацията им. По отношение на достъпа до образователни и здравни услуги Министерството на регионалното развитие, което е отговорно за изграждането на дневни центрове за деца с увреждания и центрове за социална рехабилитация и интеграция, предприе активни действия за бързото реализиране на тези услуги.

2. Медико-социални институции за деца

През 2014 г. приключи първият проект, свързан с реструктурирането на 8 ДМСГД от 0 до 3-годишна възраст. След закриването на тези ДМСГД се планира разкриването на нови социални услуги като: Семейно-консултативен център, Дневен център, Център за приемна грижа и осиновяване, Резидентна услуга от семеен тип за деца с увреждания със заместваща грижа – ЦНСТ, Център за майчино и детско здраве, Център за психично здраве, Център за ранна интервенция, Звено „Майка и бебе“ и Център за подкрепяща грижа. Националният превантивен механизъм посети 9 от оставащите 18 ДМСГД.

Една от положителните тенденции, която отбелязва екипът на НПМ е, че във всички ДМСГД е намален капацитетът на предлаганата резидентна грижа за деца от 0 до 3 години с 20 процента. Престоят на децата също е съкратен с една година и е ускорен процесът на осиновяване. Въпреки това ДМСГД – гр. Варна, гр. Бургас и гр. Стара Загора, продължават да бъдат с голям капацитет от 200 деца. Националният превантивен механизъм смята, че подобни детски институции не биха могли да прилагат индивидуален подход към всяко дете, който е важен за неговото развитие. Друг изключително тревожен факт е, че в ДМСГД – гр. Варна, и ДМСГД – гр. Бургас, приблизително 140 настанени деца са здрави. Това означава, че **все още входът в**

тези институции не е затворен за здравите деца и че не се прилага предоставянето на алтернативни социални услуги, като поемане на грижите за дадено дете от приемни семейства или връщане в биологичното семейство.

Друга важна констатация, която отбелязва НПМ е, че след закриването на 8 ДМСГД и създаването на новите интегрирани здравно-социални услуги все още не е разработен медицински стандарт, който да обхване лечението на деца от 0 до 3 години с увреждания. Екипът на НПМ смята, че принципалът, доставящ резидентна услуга от семеен тип за деца с увреждания със заместваща грижа от 0 до 3 години, трябва да бъде Министерството на здравеопазването.

Положителна е тенденцията, че голяма част от мултидисциплинарните екипи на ДМСГД са преминали обучения за работа с деца от 0 до 3 години, както и за работа с деца с увреждания (над 50 % от децата, настанени в тези домове, са със средни и тежки увреждания). За удовлетворяване на нуждите на децата във всички посетени ДМСГД е назначен специализиран персонал като психолог, логопед, възпитатели и рехабилитатори.

Правото на образование и обучение на децата е нарушено, поради липсата на инфраструктура за деца с увреждания в общинските детски градини, както и поради липсата на свободни места в детските градини. В нито едно от посетените ДМСГД децата не посещават обществени детски заведения. Голяма част от децата настанени в ДМСГД са трудноподвижни, но отново МЗ не е предвидило средства за закупуването на специализиран транспорт.

Друг проблем, свързан с медицинското обслужване е, че детските отделения към болниците продължават да поставят условия за прием на деца от тези домове: храната и дрехите на децата да бъдат осигурени от дома, както и да имат придружител – представител от дома. Заради ограничения брой специализирани служители, ръководствата на домовете нямат възможност да осигуряват допълнителен персонал по време на престоя на децата в болнично заведение. Основната препоръка, която НПМ отправи към МЗ, е да предостави плановете за деинституционализация на всички оставащи ДМСГД, с цел екипът на НПМ да се запознае с последващите стъпки в процеса на деинституционализация при децата от 0 до 3 години.

IX. СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ВЪЗРАСТНИ

При извършените през 2014 г. посещения на домове за възрастни хора с психични разстройства (ДВХПР), домове за възрастни хора с умствена изостаналост (ДВХУИ) и домове за възрастни хора с деменция (ДВХД) **НПМ констатира негативна устойчивост на системата за предоставяне на дългосрочни социални услуги.** Проблемите, установени от проверяващите екипи в изминалите години (2012-2013 г.) продължават да се отнасят в различна степен за всички посетени институции:

1. Големият брой лица, чакащи за настаняване в домове за възрастни, обуславя значимостта на тези институции. Въпреки това не е повишена степента на контрол върху качеството на предоставяните услуги.

2. Материалните условия в много домове не съответстват на изискванията на чл. 40е от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане.

3. Все още се среща разбирането, че спецификата на водещото заболяване (умствена изостаналост, психично разстройство, деменция) е основание за липса на действия за обучение, рехабилитация и социално включване на лицата.

4. Не се предприемат действия за преместване на резидентните услуги в общността. Вместо това, материалната база на съществуващите домове се преустройва в защитени жилища.

5. В домовете има лица с водещо заболяване, различно от профила на институцията.

6. Въпреки постоянните препоръки на НПМ не са предприети действия да се извършва патологоанатомична експертиза при смърт на потребител извън болнично заведение. След всички извършени проверки може да се направи обоснован извод, че в съобщенията за смърт на потребителите, като най-чести причини за смърт се отбелязват „сърдечна недостатъчност“, „остра сърдечно-съдова недостатъчност“, „инфаркт“, а в един случай – „остра мозъчна недостатъчност“. Всички тези заключения се правят от лекаря, констатирал смъртта, без извършена патологоанатомична експертиза.

7. Все още при назначаване на орган по настойничество и попечителство се прилагат основно разпоредбите на чл. 156, ал. 2 от Семейния кодекс, за сметка на ал. 1 от същата норма.

По време на проверка на екип на НПМ в ДВХПР – с. Заберново, община Малко Търново, се установи, че потребителка на социалната услуга преди това е била настанена в Защитеното жилище за лица с психически увреждания в гр. София, кв. Слатина.

В доклад-предложение на Дирекцията „Социално подпомагане“ – Слатина, е посочено, че след последователно счупване на двата си крака, г-жа С. И. К. не може да се придвижва самостоятелно с инвалидната си количка. Защитеното жилище в кв. Слатина се намира на втория етаж в сграда без обособена рампа и от 1 година жената не е излизала навън. Поради тази причина в доклада се предлага спешно настаняване в ДВХПР – с. Заберново.

По повод на тази и други подобни констатации, извършени при проверки в резидентни социални услуги за лица с увреждания, **като национален омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, изразих становище, че настаняването на лица, ползващи помощни средства, в услуги от резидентен тип, които нямат достъпна среда за лица с физически увреждания, може да се окачестви като форма на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание по смисъла на Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.**

Особено тежък е конкретният случай, довел до продължителна изолация на потребител на социална услуга.

Неприемливо е становището, което НПМ е получавал в отговор на други сходни препоръки – че достъпна среда не е изградена, тъй като профилът на услугата не е за лица с физически увреждания.

Необходимо е да се обърне внимание на факта, че с неосигуряването на достъпна среда се нарушават изискванията, предвидени в:

- Конвенция на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание;
- Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания;
- Закона за интеграция на хората с увреждания;
- Закона за устройство на територията;
- Наредба № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

Също така, липсата на достъпност засяга основни човешки права и достойнството на хората с увреждания. Тормозът и поддържането на недостъпна архитектурна среда се приема за дискриминация по смисъла на чл. 5 от Закона за защита от дискриминация. Лицата и организациите, извършващи дискриминация, носят административнонаказателна отговорност (чл. 78 и сл. от закона).

Затова препоръчах да се извършат проверки за наличието на достъпна среда във всички услуги от резидентен тип, предназначени за ползване от лица с увреждания – независимо от вида на увреждането. В случаите, когато се констатира, че не е изградена достъпна среда, да се предприемат незабавни мерки за изграждането на достъпна среда.

Като положителна стъпка в механизма за предоставяне на адекватна грижа на потребителите на резидентни социални услуги за възрастни може да се посочи Решение № 2 от 07.01.2014 г. на МС за приемане на Национална стратегия за дългосрочна грижа, засягаща хората с увреждания – лицата с физически и психически разстройства, както и хората, нуждаещи се от палиативни грижи.

Стратегията предвижда изграждане на мрежа от достъпни и качествени услуги в общността и в домашна среда, която да осигури възможност за подготовка и извеждане на възрастните хора и хората с увреждания от специализираните институции и същевременно да има превантивна роля по отношения институционализацията на тези лица. Документът е основан на разбирането, че защитата на достойнството и създаването на възможности за независим живот на възрастните хора и хората с увреждания може да бъде постигнато чрез предоставянето на качествени, достъпни и ефективни междусекторни услуги за дългосрочна грижа, съобразени с реалните потребности на хората и общността. Част от визията на Стратегията е и закриването в следващите двадесет години на всички функционално остарели и неотговарящи на актуалните потребности на целевите групи специализирани институции за възрастни хора и хора с увреждания.

НПМ акцентира върху необходимостта МС да разработи план за действие към Националната стратегия за дългосрочна грижа, в който да се предвидят конкретни мерки, проекти и дейности, отговорни институции, размер и източници на финансиране, срокове и др.

X. МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ЗАДЪРЖАНИ ЛИЦА В СТРУКТУРИТЕ НА МВР

През 2014 г. НПМ извърши проверки в 21 места за настаняване на задържани лица в структурите в Министерството на вътрешните работи.

НПМ установи проблеми, които вече са констатирани при инспекциите в местата за задържане, извършени през 2012 г. и 2013 г. Тези проблеми са свързани основно с: обособяване на достатъчно на брой помещения за задържане и оборудването им; пренаселеност; липса на достатъчно пространство; липса на отделни санитарни възли само за задържаните лица; липса на достатъчен достъп до естествена светлина и адекватно изкуствено осветление и вентилация на помещенията; липса на обособени обслужващи помещения; липса на достатъчно материали за почистване на помещенията и за поддържане на хигиената; различни практики по водене на документацията и нейната отчетност; различни практики в осигуряването на храна; проблеми с осъществяването на адекватно медицинско обслужване; режима по време на задържане; информираността на задържаните лица за техните права.

Във връзка с препоръка на НПМ за закриване на местата за временно задържане на лица в Първо районно управление „Полиция“ и Четвърто РУП – СДВР, задържаните лица се пренасочват и се настаняват в други помещения за задържане.

През 2014 г. МВР създаде организация по изпълнение на Инstrukция № I3-1711 от 15 септември 2009 г. за оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица в структурите на Министерството на вътрешните работи и реда в тях (Инstrukцията), включително и за подобряване на материалната база и битовите условия.

На директорите на СДВР и ОДМВР е разпоредено да предприемат действия по осигуряване на дюшеци, одеяла, чаршафи и възглавници, както и хигиенизиране на помещенията.

Въпреки положените усилия за частично подобряване на условията в някои места за задържане, НПМ отчита, че не е направен съществен прогрес в системата за 24-часово задържане като цяло.

Материални условия

НПМ установи, че помещенията за настаняване на задържани лица не са обособени съобразно чл. 5, ал. 1 от Инструкцията. В голяма част от инспектираните обекти обособените помещения за задържане не са достатъчни с оглед на броя на задържаните лица.

Пример в това отношение са помещенията за задържане в 01 РУП и 02 РУП при ОДМВР – гр. Русе, и Граничното полицейско управление (ГПУ) – Русе. През 2014 г. броят на задържаните чужди граждани е нараснал, а в същото време липсват достатъчно обособени за целта места за настаняване и не са предприети действия с оглед на създадената ситуация, която продължава повече от година.

***

При извършените проверки през 2014 г. екипът на НПМ констатира, че все още съществуват помещения тип „клетка“. Такива са помещенията в РУП – гр. Габрово, РУП – гр. Дряново, 01 РУП и 02 РУП – гр. Русе. **НПМ вече изрази становището си в предходни доклади, че подобни условия са нехуманни и унижителни. Тези помещенията трябва да бъдат закрити, тъй като са непригодни за реконструкция.**

***

Изключително лоши са материалнобитовите условия в Дома за временно настаняване на пълнолетни лица (ДВНПЛ) към ОДМВР – гр. Варна. Сградата е стара и амортизирана. Таваните и стените са напукани, има течове и мухъл. В стаите е задушно и влажно, а достъпът на естествена светлина е недостатъчен.

Съгласно чл. 3, ал. 3 от Наредба № ІЗ-1695 от 26.0.2006 г. за организацията, функцията и дейността на домовете за временно настаняване на пълнолетни лица, издадена от министъра на вътрешните работи, цялостната дейност по стопанисване и управление на материалната база на ДВНПЛ към ОДМВР се обезпечава финансово от общината по местонахождението на дома и общините, чиито територии той обслужва.

В ДВНПЛ при ОДМВР – гр. Варна, се настаняват лица, на които е наложено административно наказание „Задържане в структурно звено на МВР“ по Указ № 904 за борба с дребното хулиганство (УБДХ) и лица, чийто престой може да бъде до 30 денонощия. Поради лошите условия и оборудване, което не отговаря на нормативните изисквания, НПМ препоръча ДВНПЛ да бъде преместен в друга подходяща сграда.

***

При проверките през 2014 г. НПМ отново установи, че като помещения за временно задържане се използват следствените арести, управлявани и стопанисвани от Националната следствена служба. След предаването им на МВР, тези помещения не са реновирани. Такива са помещенията в РУП – Радомир. Част от тях са неизползваеми именно поради факта, че не са обновени.

***

Трябва да се отбележи, че МВР започна обособяването на места за временно задържане на лица по проект В02005/017-353.07.04 „Модернизиране на българската полиция и укрепване на нейната ефективност“. НПМ определя тази дейност като важна с оглед на достигането на приетите нормативни стандарти. РУП – гр.

Севлиево, РУП – гр. Трявна, РУП – гр. Русе, и ГПУ – Елхово, са добър пример в това отношение.

В РУП – гр. Севлиево, са обособени всички помещения съгласно чл. 5, ал.1 от Инструкцията. Устроени са и са обезопасени по начин, който не създава условия за увреждане на здравето на задържаните лица и полицейските служители.

В ОДМВР – гр. Русе, помещенията за настаняване на задържани лица също са обособени съобразно чл. 5, ал. 1 , т. 1 от Инструкцията и са в отделен за целта коридор. Достъпът на външни лица е ограничен. Помещенията обаче не се използват ефективно, тъй като има недостиг на служители, които съгласно изискванията на чл. 38 от Инструкцията би следвало да извършват физическа охрана. При установената ситуация, с оглед на липсата на достатъчно и подходящи помещения в двете полицейски управления, НПМ препоръча да бъдат предприети адекватни действия по осигуряване на средства за нормативно изискуемата система за физическа защита и охрана.

В ГПУ – гр. Елхово, е извършена ремонтна дейност в помещенията за задържане и са обособени помещения за майки с деца и непълнолетни.

***

В резултат на извършените проверки НПМ поставя акцент върху необходимостта от монтиране на сигнални системи в помещенията за задържане. Поставянето на такива системи се обосновава преди всичко от сигурността, която осигуряват на задържаните лица и на надзорния състав за предприемане на бързи и адекватни действия в критична ситуация. Все още има места за задържане, в които не е монтирана система за видеонаблюдение (например ГПУ – гр. Русе).

***

НПМ определи като ефективно действаща организацията, създадена от ОДМВР – гр. Велико Търново, по настаняване на задържани лица в един от най-натоварените обекти – РУП – гр. Горна Оряховица. За периода от 01.01.2014 г. до началото на м. октомври 2014 г. в помещенията са задържани общо 417 лица.

Поради невъзможност да бъдат обособени места за временно задържане на лица в другите районни управления към ОДМВР – гр. Велико Търново, е определено да бъдат използвани само тези, които са подходящи и настаняването на лицата в тях осигурява възможност за спазване на правата им.

***

НПМ извърши проверка и в домове към МВР, в които се настаняват деца. Такъв е Домът за временно настаняване на малолетни и непълнолетни лица (ДВНМНЛ) към ОДМВР – гр. Велико Търново.

На първо място НПМ отбелязва, че в тези домове се настаняват деца, а в наименованието на институцията присъства терминът „лица“, което е некоректно и подвеждащо относно характера на институцията.

ДВНМНЛ се намира в гр. Горна Оряховица и тук се настаняват деца от 6 до 18 години. За периода от началото на 2014 г. до началото на м. октомври 2014 г. в дома са настанени 170 деца, от които 45 за повече от 2 дни, до 24 часа – 128, до 15 дни – 40, над 15 дни – 2 деца. Чести са случаите на бягство от дома – регистрирани за същия период са 39 случая. Настаняват се и деца, на които е осигурена полицейска закрила.

НПМ отбелязва с тревога, че и в тази институция е нормативно утвърдена практиката да се настаняват на едно и също място извършители и жертви на престъпление.

Периодът на престой не може да бъде повече от 15 дни, а при задържане над 24 часа е необходимо разрешение на прокурор. В изключителни случаи, когато интересите на детето налагат това, престоят може да бъде увеличен до 2 месеца след съответното разрешение от прокурор.

В дома липсват места, където децата могат да държат личните си вещи от първа необходимост. В нито едно от помещенията няма поставен шкаф или гардероб, в който децата да държат лични вещи.

НПМ отбелязва с тревога, че в много малко от проверените обекти през 2014 г. има обособени помещения за настаняване на непълнолетни лица. Такива помещения има в ОДМВР – гр. Габрово, ОДМВР – гр. Русе, РУП – гр. Севлиево, РУП – Г орна Оряховица, ГПУ – Елхово. В някои от тях при необходимост се настаняват лица, получили полицейска закрила.

***

Важна част от местата за настаняване на временно задържани лица са обслужващите помещения (за извършване на обиск, обработка на документация и др. действия).

В много от инспектираните обекти такива помещения не са обособени или едно и също помещение се използва паралелно от полицейските служители като работно помещение и обслужващо помещение съгласно чл. 5, ал. 1 т. 2 от Инструкцията. Такива помещения има в РУП – гр. Радомир, РУП – гр. Габрово, РУП – гр. Дряново, 01 и 02 РУП – Русе, РУП – Трявна, ДВНП – гр. Варна.

В други проверени обекти обслужващите помещения са обособени в друго полицейско управление. Така например в РУП – гр. Велико Търново, се извършва единствено обиск и се обработва документацията по задържането на лицата, а след това задържаните се транспортират до РУП – гр. Горна Оряховица. Същото е положението в ГПУ – Русе. Преди да бъдат настанени там, лицата се задържат, извършва им се обиск, разясняват се правата им в специално помещение, обособено в сградата на ГКПП – Русе.

По отношение на санитарните помещения НПМ констатира, че в по-голяма част от проверените обекти има по един санитарен възел, който се използва от задържаните лица – мъже и жени, и от полицейските служители.

***

След извършените проверки относно хигиената в местата за задържане НПМ е на мнение, че съществува недостиг на почистващите препарати. Не се извършва необходимата дезинфекция, дезинсекция и дератизация, които са особено важни за осигуряване на здравословна среда както за задържаните лица, така и за полицейските служители.

По отношение на материалните условия НПМ отправи следните препоръки до Министерството на вътрешните работи:

1. Да се предприемат мерки по реконструиране на сгради, проектиране и обособяване на помещения за задържане и обслужващи помещения съобразно Инструкцията.

2. Да се финансират изготвени и утвърдени вече проекти по обособяване на помещенията за настаняване на задържани лица в структурните поделения на МВР.

Храна

При извършените проверки през 2014 г. се забелязва подобрене в осигуряването на храна в местата за задържане. В изпълнение на дадените от НПМ препоръки през предходните години, при проверките през 2014 г. се установи, че във всички посетени от НПМ места се спазва установеното с изричните разпоредби изискване – осигурява се храна на задържаните лица по време на престоя в зависимост от неговата продължителност.

Констатациите на екипа на НПМ са, че съществуват различни подходи в начина на осигуряване на храна. В ГПУ – Русе, храната се доставя с кетъринг, но в повечето места за задържане храната се закупува от магазинната мрежа.

Вниманието на НПМ по време на проверките през 2014 г. беше насочено към друг траен проблем, който все още не е отстранен напълно – на задържаните лица се предоставя основно суха храна – бисквити, кроасани, сандвичи, меденки. Тази практика според НПМ трябва да бъде преустановена.

НПМ препоръчва на МВР да се преразгледа качеството и количеството на храната относно прилаганите калорийни стандарти за пълнолетни и непълнолетни.

По време на престоя задържаните лица не са ограничавани от възможността за получаване на лична храна, закупена с техни средства или от техни близки.

Във всеки един обект, проверен от НПМ, са изготвени и утвърдени правилници за вътрешния ред в помещенията на задържаните лица, където са посочени часовете и времето за закуска, обяд и вечеря, които не се различават от общоприетите за това часове.

НПМ забелязва прогрес по отношение и на отчетността в тази сфера – воденето на книгите: за иззетите, получени и разходвани суми от/за задържани лица (Приложение № 7 към чл. 87, т. 9) и за проведените свиждания и получените вещи и хранителни продукти (Приложение № 8 към чл. 87, т. 10 от Инструкцията).

Медицинско обслужване

НПМ констатира, че в проверените през 2014 г. структурни звена на МВР се предоставя медицинска помощ на задържаните лица съобразно чл. 20, ал. 1 и ал. 2, от Инструкцията. На практика се спазва изискването на чл. 14, ал. 1 от Инструкцията – всяко задържано лице след задържането се запознава и му се разясняват неговите права, което се отразява в декларация – Приложение №1 към чл.14, ал. 2 от Инструкцията.

Проблемът, който НПМ констатира при извършените проверки през периода 2012-2014 г. относно предоставянето на медицинска помощ предизвиква сериозна загриженост. Последните две години НПМ установи различия в начина на осигуряването на медицинските прегледи, които са в няколко посоки – посещения в местата за настаняване или транспортиране до съответния ЦСМП или ФСМП. Прегледите могат да се извършват от фелдшер или от лекар-специалист. Различия има и в попълването на книгата за медицински прегледи – изрично е посочено, че констатациите от прегледите се попълват от полицейския служител и се подписват от медицинското лице. **Не е нормативно регулиран начинът за осъществяване на медицинското обслужване по отношение на задържаните лица в местата за временно задържане в структурните поделения на МВР. Липсва и сключено споразумение между МВР и Министерството на здравеопазването, което на практика затруднява полицейските служители в осигуряването на здравна помощ. Тук стои въпросът кои медицински лица биха могли да извършват прегледи на задържаните в структурите на МВР лица.** В това отношение извършването на прегледите изглежда има формален и повърхностен характер. Обикновено прегледите се извършват от екипи на ЦСМП и техните филиали по места, при които рутинно се измерва кръвното налягане, температура и др. При нужда полицейските служители осигуряват достъп до медицински лица в здравните и лечебни заведения, обикновено в болниците.

Реален пример за необходимостта от регламент в тази област е случай през 2014 г. в РУП – гр. Созопол, при който е задържано лице, предизвикало ПТП и употребило значително количество алкохол. Осигурен му е и е извършен медицински преглед преди задържането му в полицейското управление. Вследствие на влошаване на състоянието му полицейските служители са извикали „Бърза помощ“ и медицинско лице е посетило не веднъж, а два пъти нуждаещия се от здравна помощ в сградата на РУП – Созопол. Извършени са му медицински прегледи

от фелдшер, но при транспортирането до болницата задържаният е починал от кръвоизлив. От страна на полицейските служители не е извършено нарушение – осигурена му е необходимата медицинска помощ. От страна на медицинските лица е предоставена такава, но същата е била в ограничен обем.

НПМ смята, че е наложително по-детайлно нормативно регулиране на предоставянето на медицинска грижа на задържаните лица в структурите на МВР и създаването на подробни и ясни правила за действие от страна на полицейските служители и взаимодействието им с медицинските лица. Този извод се основа на проверената от НПМ документация – заповеди за задържане на лице, декларации, книга за медицински прегледи и проведени интервюта със задържани и настанени в помещенията за задържане лица.

Информираност за правата на задържаните лица

В проверените през 2014 г. обекти не бяха констатирани нарушения, свързани с информираността за правата на задържаните лица. На случаен принцип и в произволно избрани документи НПМ констатира, че лицата са запознати с правата си чрез положени подписи върху заповедите за задържане, декларации, протоколи за обиск и други документи. Навсякъде се води специален деловоден регистър за завеждане на заповедите за задържане – Приложение № 9 към чл. 11, ал. 4 от Инструкцията.

Във всички проверени през 2014 г. РУП, ГПУ, ДВНМП, ДВНП е изготвен и утвърден Правилник за вътрешния ред в помещенията за задържане, с необходимите реквизити – правата и задълженията на задържаните лица, ограничителния режим и мястото за пребиваване, определени в чл. 41 – 46 от Инструкцията.

Правилникът за вътрешния ред във всички помещения, с изключение на РУП – Дряново, беше поставен на видно място за задържаните лица.

Спазва се правилото задържаните да се информират за възможността да се ползват от правна помощ чрез поставени актуални списъци с дежурните адвокати (служебните защитници от съответната адвокатска колегия).

Въпреки това НПМ отново констатира, че не се спазва редът за предоставяне на правна помощ, указан в чл. 14, ал. 8 от Инструкцията. В предоставените и проверени декларации не се отбелязва точният час на уведомяване на защитника при декларирано желание на задържаното лице за назначаване на защитник по реда на Закона за правната помощ. Не са отбелязани точният час на явяване на защитника и редът, по който е извикан. Посещението не се отбелязва и в книгата за проведените свиждания и получени вещи и хранителни продукти по реда на чл. 87, ал. 1 от Инструкцията.

При проверките НПМ констатира, че е отстранен един съществен пропуск, с който често се нарушаваше правото на свободно придвижване на лицата – правилното отбелязване в заповедите за задържане на точния час на задържане, а именно точното спазване на разпоредбата на чл. 12 от Инструкцията, в която изрично е посочен началният момент на задържане, а не часът на настаняване в мястото за задържане.

В част от посетените обекти НПМ отчете като добра практика наличието на преводи на различни езици на брошури с правата на задържаните лица (английски, руски, немски, турски, румънски, испански). НПМ препоръча на МВР тази практика да бъде установена във всички РУП в страната.

Мерки за закрила

НПМ констатира, че някои системни пропуски, установени при предходните проверки, свързани с начина по който се осъществява воденото на документацията и нейната отчетност, са отстранени в проверените обекти.

Единствено различие бе установено при записване на медицинските прегледи и констатациите в книгата за медицински преглед и съхранението на медицинската документация. В някои места прегледите и предписанията се записват от медицинските лица, които са ги извършили, а в други – се попълват от полицейските служители и се полага подпис от медицинското лице.

При проведените проверки през 2014 г. НПМ установи, че продължава да е факт един от най-често допусканите пропуски – в наличните книги за инспекции не са записани данни за извършени проверки от инспектиращите органи в МВР. **НПМ отново отбелязва, че оценява липсата на данни като липса на извършени проверки и осъществен контрол.**

След извършените проверки НПМ потвърждава изразеното в предходни доклади становище, че трябва да бъде приета нова методология, с която да бъде облекчен установеният режим на отчетност на водената документация. НПМ препоръчва да се провеждат периодични обучения на полицейския състав, ангажиран с воденото и отчетността на документацията.

При извършените проверки на дневниците с жалби, сигнали и предложения, адресирани до директорите и началниците на структурите в МВР, НПМ констатира различие при реда за извършване на проверките. Като пример може да се посочи, че всяка жалба срещу служител от ОД на МВР – гр. Русе, се изпраща по компетентност в Районната прокуратура – гр. Русе, а в други проверени обекти жалбите не се изпращат до компетентната прокуратура. **НПМ смята, че е необходимо да бъдат дадени указания, с които да бъде регулиран редът за извършване на проверки по депозираните жалби срещу полицейските служители.**

XI. МЕСТА ЗА ЗАДЪРЖАНЕ В СЪДЕБНИТЕ СГРАДИ

Обект на проверки от страна на омбудсмана като НПМ са и помещенията за временна изолация и престой (ПВИП) в съдебните сгради на принудително доведени лица до органите на съдебната власт. През 2014 г. бяха инспектирани ПВИП в Апелативния съд – гр. Велико Търново, Окръжния съд – гр. Велико Търново, Районния съд – гр. Велико Търново, „Етапна конвойна база“ – Горна Оряховица, при ОД „Охрана – Велико Търново“, Окръжния съд – гр. Русе, Районния съд – гр. Русе, и Административния съд – гр. Русе.

Основната констатация, която НПМ направи по отношение на материалните условия в инспектираните места е, че те не отговарят на изискванията на Наредба № 4 от 10.01.2008 г. на Министерството на правосъдието за правилата и нормите за безопасност и охрана при проектиране, строителство, реконструкция, модернизация и експлоатация на обектите на съдебната власт. С изключение на ПВИП в Административния съд – гр. Русе, които са в процес на доизграждане и оборудване, във всички посетени обекти битовите условия бяха лоши, не бяха обособени необходимите обслужващи помещения, както и помещения за принудително доведените лица.

При проверките в „Етапна конвойна база“ – Горна Оряховица, при ОД „Охрана – Велико Търново“ НПМ установи два проблема, които изискват предприемане на своевременни действия от страна на Министерството на правосъдието:

- липса на нормативно установени правила за предоставяне на храна по време на престоя на принудително доведените и конвоираните лица в помещенията на етапната конвойна база;

- законова празнота, която да урежда съхранението на вещи, предмети, пари и ценности по време на престоя на лицата в помещенията на етапната конвойна база.

ХІІ. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

През 2014 г. бяха извършени повторни проверки на три психиатрични заведения: Държавната психиатрична болница (ДПБ) – с. Церова кория, Центъра за психично здраве (ЦПЗ) – гр. В. Търново, и ЦПЗ – гр. Хасково. При извършените повторни проверки на тези лечебни заведения НПМ установи, че единствените промени в сравнение с предходните инспекции се свеждат до извършени ремонти, с което материално-техническото състояние в конкретните лечебни заведения (ЦПЗ – гр. В. Търново, и ЦПЗ – гр. Хасково) е значително подобро.

Промени, които са от компетентността на МЗ и законодателната власт, не бяха установени от НПМ. Министерството на здравеопазването не е предприело никакви мерки по отстраняване на констатираните в докладите на НПМ през 2012 и 2013 г. проблеми.

Подчертавайки отново общите проблеми и недостатъци, свързани с предоставянето на психиатричната помощ, НПМ настоява за вземане на адекватни решения и предприемане на действия за стартиране на процеси за тяхното разрешаване. Констатираните при всички проверки проблеми и недостатъци в мрежата от здравни заведения за лечение на пациенти с психиатрични заболявания са:

1. Всички ДПБ продължават да осъществяват дейността си единствено въз основа на Постановление № 20/22.02.2000 г. за определяне на ЛЗ по чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения (ЗЛЗ) и тяхната специфична функция, но не притежават документ с определени нива на компетентност, задължителен за всички медицински заведения за болнична помощ съгласно чл. 6, ал. 1 от ЗЛЗ. В тях не е правена действителна оценка на нивото на компетентност съгласно изискванията, отразени в Наредба № 24/07.07.2004 г. за утвърждаване на Медицинския стандарт „Психиатрия“. Не се изпълняват условията за изпълнение на медицинските дейности, свързани с наличното и изправно медицинско оборудване и обзавеждане, броя и разпределението на медицинските специалисти, хигиенните и битовите условия, при които са поставени пациентите и др.

2. Повечето от ДПБ не разполагат с нужните съгласно медицинския стандарт „Психиатрия“ условия, каквито са: възможност за ползване на рентген, скенер, ЕЕГ, ЯМР и клинична лаборатория от II или III ниво на компетентност (всички с осигурен за болницата достъп в рамките на 24 часа в денонощието), както и с възможност за извършване на медицински консултации с други специалисти – всичко това на територията на населеното място, а също и с ЕКГ, ЕКТ и инсталация за подаване на кислород на територията на болницата.

3. В състава на някои лечебни заведения за психиатрична помощ са включени звена, които не са регистрирани съгласно съществуващата нормативна уредба, но въпреки това функционират. Такива са повечето болнични аптеки и клинични лаборатории от структурите на ДПБ.

4. Проблем за нормалното функциониране на лечебните заведения за психиатрична медицинска помощ и в частност – болниците, представлява липсата на достатъчно персонал – лекари, медицински сестри, психолози и санитарни. Това затруднява навременното и качествено лечение на пациентите и създава риск по отношение на наблюдението и грижите за пациенти с агресия и автоагресия. Затруднен е и контролът с пропускателния режим в болниците, а част от

пациентите са и с криминогенни прояви. Поради ограниченото количество и качество на човешките ресурси в психиатричните болниците нощните смени се изпълняват от минимален брой персонал, което създава опасност както за персонала, така и за пациентите. Основните причини за тази недостатъчност от обучени кадри са ниското заплащане и лошите условия на труд.

5. Допълнителните обстоятелства, които създават проблеми в системата за оказване на психиатрична медицинска помощ, са различните принципи на финансиране на ДПБ и ЦПЗ, което създава противопоставяне и напрежение между различните типове лечебни заведения и рефлектира върху качеството на медицинските услуги.

6. Националният превантивен механизъм установи и прилагане на лоши практики от страна на МЗ. Такива са например отказът от сътрудничество по важни въпроси с други организации или очевидно бездействие по отношение на регулиране на определени дейности. Като пример може да се посочи все още продължаващата липса на Наредба за трудотерапията, за нуждата от която НПМ напомня за трета поредна година. Съгласно изискванията, отразени в чл. 151 от Закона за здравето, МЗ е било длъжно в 3-месечен срок от влизането в сила на този закон да изготви такава наредба.

7. Наличие на голям брой пациенти, лекувани многократно и то с дълъг престой. Престои от по няколко години с малки прекъсвания са честа практика. В тези случаи психиатричните болници са принудени да поемат и функциите на специализираните социални заведения под методическото ръководство и контрола на МТСП. В този случай е очевидно отсъствието на адекватна политика от страна и на двете министерства – МЗ и МТСП, по проблемите на психичното здраве.

В институцията на омбудсмана на Република България постъпиха конкретни сигнали от директорите на ДПБ „Св. Иван Рилски“ – гр. Нови Искър, и ДПБ – с. Церова кория, обл. Велико Търново. В тях се твърди, че служителите на Дирекцията „Социално подпомагане“ – Връбница, и Дирекцията „Социално подпомагане“ – гр. Горна Оряховица, отказват да приемат изписани пациенти, въпреки че нямат близки и роднини и място, където да отседнат.

Съгласно чл. 26 от Наредба № 49/18.10.2010 г. на МЗ „при изписване на пациент, чието състояние налага придружител, същият се предава на близките му. При липса на близки, при невъзможност да се осъществи контакт с тях или при изразено от тях несъгласие да приемат изписваното лице персоналът на лечебното заведение предава пациента на служител от съответната дирекция „Социално подпомагане“. Независимо че служителите към дирекциите „Социално подпомагане“ са задължени да изпълняват подзаконовите нормативни актове, директорът на Дирекцията „Социално подпомагане“ – Връбница, заявява, че Наредба № 49/18.10.2010 г. на МЗ е „подзаконов ведомствен акт, чието действие не се разпростира спрямо ведомства на друга йерархическа подчиненост, което е описано в Указателно писмо 9100-286/19.11.2010 г. на изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане“. По този повод се обърнах към министъра на труда и социалната политика. В отговор на препоръката ми министърът ме уведоми с писмо № 92-133 от 20.03.2014 г., че с Наредба № 49/18.10.2010 г. на МЗ са „вменени отговорности и ангажименти на органите по социално подпомагане, които не са съобразени с разпоредбите на Закона за социално подпомагане и Правилника за неговото прилагане“, а „чл. 26 от Наредбата не е консултиран и предварително съгласуван с Министерството на труда и социалната политика“. Министърът изразява категоричното си несъгласие с разпоредбата на цитирания нормативен акт, като настоява за предприемане на действия във възможно най-кратък срок за промяна в Наредбата, така че да се премахне съществуващото несъответствие, както и да се намери правилно решение на проблема.

Като национален омбудсман, изпълняващ функцията на НПМ, се обърнах към министър-председателя с предложение да се инициира създаването на координационен механизъм с представители на МТСП и МЗ с цел решаване на посочените проблеми. След препоръката ми на 27.03.2014 г. с писмо № 0403-77 министърът на труда и социалната политика отпрати предложение до министъра на здравеопазването за обсъждане на възможностите за партньорство между социалната и здравната системи, както и за промяна в Наредба 49 от 18.10.2010 г. и прецизиране на механизма на взаимодействие с териториалните структури на АСП. МТСП изрази готовност за участие в среща с представители на МЗ с цел разрешаването на проблемите, засягащи координацията на институциите при изписването на пациенти с психични заболявания от специализираните лечебни заведения и предоставянето на необходимата им подкрепа за ползване на социални услуги.

Поради продължаващото бездействие на МЗ и другите компетентни институции, НПМ и в този доклад е принуден за трети път да подчертае своите препоръки към компетентните органи:

1. Министерството на здравеопазването и МТСП да започнат да решават проблемите на психичното здраве, като се:

- задействат процедури за законодателни промени, чрез които лечебните заведения за оказване на психиатрична медицинска помощ в Република България да се приравнят до нивото на лечебните заведения, оказващи здравна помощ по останалите (соматичните) медицински специалности;

- стартират процедури за издаване на документ с определени нива на компетентност на държавните психиатрични болници в съответствие с чл. 6 (1) от ЗЛЗ и Медицинския стандарт по психиатрия, утвърден с Наредба № 24/07.07.2004 г. на МЗ;

- изготвят съответните допълнителни нормативни актове, свързани с подобряване на работата на ДПБ, например Наредба за трудотерапията;

- задействат процедури за преместване на част от пациентите в съответстващи на състоянието им заведения, предоставящи социални грижи;

- намерят начини за адекватно финансиране на здравните заведения от системата на психиатричната медицинска помощ;

- въведе практика на стриктен контрол на лечебните заведения за психиатрична помощ в Република България от страна на компетентните органи.

2. Да се предприемат мерки за привеждане на болничните лаборатории в съответствие с действащата нормативна база и изискванията на Наредба № 35 от 6 август 2010 г. за утвърждаване на Медицинския стандарт „Клинична лаборатория“. Същите да се обезпечат с необходимия за дейността специалист по „Клинична лаборатория“.

3. В процеса на работа на лечебните заведения да се спазват изискванията на Наредба № 24 от 07.07.2004 г. за утвърждаване на Медицинския стандарт „Психиатрия“.

4. Да се извършва редовно наблюдение на пациентите както в психиатрично, така и в соматично отношение, като консултациите, изследванията и назначените терапии да се отбелязват документално.

5. Министерството на здравеопазването и МТСП да си сътрудничат за решаване на проблеми, свързани със здравеопазването и предоставянето на социални услуги както помежду си, така и със съответните организации, работещи по подобни проблеми.

ХІІІ. ВЪПРОСИ, ИЗИСКВАЩИ ЗАКОНОДАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ

1. Затвори

Констатациите на омбудсмана като НПМ, както и констатациите на КПИ, очертават като основен проблем на българската пенитенциарна система високата пренаселеност и лошите условия в МЛС. Мотивите на властите, свързани с липса на финансови средства за преодоляване на тези хронични проблеми, са неприемливи за НПМ. Необходимо е предприемане на решителни действия, включително чрез промени в нормативната среда, за преодоляване на визираните проблеми.

На първо място трябва да се отбележи, че един от възможните начини за намаляване на пренаселеността е свързан с разширяване на обхвата на прилагането на наказания, алтернативни на лишаването от свобода. За целта са необходими промени както в практиката на налагане на наказания от страна на съдилищата, така и промени в НК, които да снижат наказателната отговорност и налагането на наказания особено за дребните престъпления с ниска обществена опасност.

Друга мярка е увеличаването на дела на условно предсрочно освобождаване, например чрез по-широко застъпен електронен мониторинг на освободените лица. Необходими са изменения на Наредба № 15 за електронното наблюдение върху поведението на осъдени лица с на оглед разширяване на приложното поле на този мониторинг.

Необходимо е въвеждането на превантивно средство за защита на лишените от свобода. Практиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) показва, че л. св. трябва да имат на разположение правно средство за защита, което да може да доведе до подобряване на условията на задържане. По делото „Ананиев и други срещу Русия“ ЕСПЧ установява на какви условия трябва да отговаря едно превантивно средство за защита, за да бъде ефективно. Съдът посочва, че за да бъде ефективна, системата трябва да гарантира бързо и задълбочено разглеждане на жалбите на лишените от свобода, да осигури ефективно им участие в разглеждането на техните оплаквания и да разполага с широк обхват от правни инструменти за премахване на установените нарушения.

Друга важна мярка е осигуряването на компенсаторно средство за защита. Европейският съд по правата на човека приема, че искът за обезщетение за претърпени вреди по реда на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди от 1988 г. (ЗОДОВ) по принцип представлява ефективно правно средство за защита по отношение на лошите условия на задържане. Съдът уточнява, че тъй като въпросното средство не може да доведе до фактическо подобряване на съществуващото положение, то не може да предостави адекватно обезщетяване в ситуация, когато материалните условия остават непроменени. Съдът намира това средство за защита за неефективно поради следните пропуски на съдилищата: 1) не се взема предвид кумулативният ефект на различните аспекти на лошите материални условия и 2) прилага се формалистичен подход относно необходимостта да се доказват неимуществените вреди, по-конкретно в случаите, когато материалните условия са приети от националните съдилища за проблематични от гледна точка на чл. 3 от Конвенцията.

Трудовата дейност в МЛС е извън системата на националното трудово и осигурително законодателство. Лишените от свобода осъществяват трудова дейност без индивидуални трудови договори и възможност за пенсионно осигуряване.

Медицинското обслужване в МЛС е извън националната система на здравеопазване. Лечебните заведения са под контрола на министъра на правосъдието, а контролът над медицинското обслужване от немедицински органи

не може да постигне необходимата и изискуема интеграция и съвместимост със стандартите в националната здравна система.

Съгласно Препоръка № Rec(2006)2 на Комитета на министрите на държавите членки относно Европейските правила за затворите е необходимо да се утвърдят подробни процедури за използването на сила, включително: различните видове сила, която може да се използва; обстоятелствата, при които може да се използва всеки вид сила; членовете на персонала, които имат право да използват различните видове сила; нивото на правомощия, необходимо преди използването на сила и докладите, които се изготвят след употребата на сила. Българският ЗИНЗС не предвижда такова подробно и изчерпателно определяне на видовете сила и обстоятелствата, при които може да се използва. НПМ смята, че нормативно трябва да се определи и задължение за администрацията на затворите да представя за освидетелстване пострадалото лице пред външен за пенитенциарната система лекар при всеки сигнал за употреба на сила и помощни средства.

2. Непридружени малолетни и непълнолетни лица, търсещи международна закрила

Необходими са законодателни промени, които да регламентират представителството на непридружените лица в съответствие с изискванията на чл. 19 (1) от Директива 2003/9/ЕО на Съвета от 27 януари 2003 г. относно минималните норми за приемане в държавите членки на лица, търсещи убежище и Директива 2005/85/ЕО на Съвета от 1 декември 2005 г. относно минимални норми относно процедурата за предоставяне или отнемане на статут на бежанец в държавите членки.

3. Реформа в детското правосъдие

Наложително е да бъдат установени конкретни срокове за реализацията на реформата в областта на услугите в Пътната карта за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето.

Нормативно трябва да се ограничи възможността за смесване на извършители и жертви на престъпления в корекционните институции за деца.

4. Социални институции за възрастни

Трябва нормативно да се регламентира задължение за извършване на патоанатомична експертиза при всеки смъртен случай на лице, настанено в такава институция.

Необходима е нормативна промяна на модела на настойничеството и попечителството на тези лица, чрез която да се ограничи определянето на член на персонала на специализираната институция за настойник/попечител.

5. Медико-социалните институции за деца

Трябва да се изработи Медицински стандарт за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги за деца с увреждания.

6. Защита на лицата с психични заболявания

Нужна е нормативна промяна на финансирането на ДПБ и ЦПЗ, което да е подчинено на общата здравноосигурителна система в Република България.

7. Места за задържане в съдебните сгради

Нужен е регламент за предоставянето на храна по време на престоя на принудително доведените и конвоираните лица в помещенията на етапната конвойна база.

Трябва да бъдат установени нормативни правила, които да уреждат съхранението на вещи, предмети, пари и ценности по време на престоя на лицата в помещенията на етапната конвойна база.

Приложение

ОТПРАВЕНИТЕ ПРЕПОРЪКИ И

РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ТЯХ В ПЕРИОДА 2012-2014 г.

През 2012 г. НПМ извърши проверки в общо 108 места, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които места те не могат да напуснат по собствена воля.

В докладите на НПМ през 2012 г. са отправени общо 275 препоръки. От тях не са изпълнени 83, а по 33 липсва отговор от компетентните институции. Като причина за неизпълнение на препоръките на НПМ най-често се изтъква липсата на финансови средства и/или сграден фонд.

Неприемливо е становището, получавано в отговор на препоръките за изграждане на достъпна среда в различни институции, че средата не е пригодена за достъп на лица с увреждания, тъй като профилът на услугата не е за лица с физически увреждания или тъй като към момента на проверката няма настанени трудноподвижни лица.

През 2013 г. НПМ отправи общо 367 препоръки. От тях не са изпълнени 64, а по 8 не е взето отношение.

През втората година от функционирането на НПМ се забелязва значително повишаване на изпълнените препоръки. Като обстоятелство, пораждащо невъзможност за изпълнение на препоръките на НПМ, най-често се изтъква липсата на финансови средства.

Тъй като част от препоръките са свързани с кадровото обезпечаване на проверяваните обекти, в отговорите си до НПМ компетентните институции излагат данни за неатрактивността на длъжностите и липсата на кандидати за заемането им. НПМ приема, че това е ясен показател за ниското заплащане и отдалечеността на проверяваните обекти от населените места и е предпоставка за нарушаване на правата на лицата, настанени/задържани в тези институции.

През 2014 г. в докладите на НПМ са отправени 174 препоръки относно посетените обекти.

Намаленият бюджет на институцията на омбудсмана наложи ограничаване на броя на извършените от НПМ проверки. Фокусът на посещенията беше насочен върху лицата, търсещи или получили международна закрила в бежанските центрове, институциите за задържане на непълнолетни и малолетни и пенитенциарните заведения. При проверките си НПМ проследи и процеса на деинституционализация на институциите, предлагащи социални и медико-социални грижи за деца и лица с увреждания.

Поради възникнали проблеми при посещенията на проверяващите екипи, като национален омбудсман, изпълняващ функциите на НПМ, призовах МВР и ДАБ

да запознаят структурните си подразделения с дейността и правомощията на омбудсмана, включително по отношение на навременен достъп до местата за проверка на представителите на НПМ, както и за регламентираното в чл. 30, ал. 3 от Правилника за организацията и дейността на омбудсмана правомощие при извършване на проверките служителите на НПМ да използват фотоапарат, звуко- и видеозаписващи устройства, уреди за измерване на шум, температура и влажност, както и други измервателни уреди, необходими за целите на посещението.

Период на извършване на проверката	Проверяван обект	Доклад до/дата	Препоръки	Становище на компетентния орган/дата	Предприети действия
17.03-28.03.2014 г.	<p>1. ВУИ „Никола Вапцаров” – гр. Завет, обл. Разград;</p> <p>2. ВУИ „Ангел Узунов” – гр. Ракитово, обл. Пазарджик;</p> <p>3. СПВУИ „Христо Ботев” – с. Подем, обл. Плевен;</p> <p>4. СПИ „Христо Ботев” – с. Варненци, обл. Силистра;</p> <p>5. СПИ – гр. Стралджа, обл. Ямбол;</p> <p>6. СПИ „Христо Ботев” – с. Драгоданово, обл. Сливен.</p>	<p>1. МОН;</p> <p>2. АСП;</p> <p>3. МВР;</p> <p>4. МП;</p> <p>5. ДАЗД.</p> <p>Изх. № 0405-1/23.05.2014 г.</p>	<p>1. Децата не трябва да се наказват за прояви, свързани с т. нар. статусни нарушения, за които възрастните не носят наказателна отговорност. Реакцията спрямо тези нарушения трябва да е предмет на политиката в областта на грижите за детето, а не на санкциониращата система.</p> <p>2. Влагането на ресурси (финансови, технически и човешки) в системата на ВУИ и СПИ е нецелесъобразно. Усилията на органите на властта трябва да са насочени изцяло към бързото закриване на тези институции и създаване на защитна социална система, включваща създаване на мрежа от услуги (интегрирани услуги и възпитателни, психо-социални и защитни мерки и механизми за подкрепа) по отношение на деца, които са в конфликт със закона.</p> <p>3. Стратегическите цели, залегнали в Плана за действие за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето (2013-2020) и в Пътната карта за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето (2013-2014), са адекватни, но буди тревога изпълнението на дейностите за постигане на стратегическите цели.</p> <p>Цитираните документи не предвиждат срокове за реализацията на реформата в областта на услугите.</p> <p>Съгласно приложение към Пътната карта съществува Проект за закриване на СПИ и реформиране на ВУИ, в който са предвидени:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оценка на потребностите от услуги на децата, настанени в СПИ и ВУИ; - преразглеждане на наложените мерки по ЗБППМН на всички настанени деца и пренасочването им към нови мерки и услуги; - оценка на съществуващата материална база; - изготвяне на областен/между-общински анализ и 	<p>1. МОН Изх. № 19-9/10.06.2014 г.</p> <p>2. АСП Изх. № 92-486/30.06.2014 г.</p> <p>3. МВР Изх. № 812100-6239(2)/09.07.2014 г.</p> <p>4. ДАЗД Изх. № 01-02-7/25.07.2014 г.</p>	<p>1. МОН:</p> <ul style="list-style-type: none"> - предстои закриване на СПИ – Стралджа; - засилва се контролът на РИО в СПИ и ВУИ; - престои сформирание на междуведомствена работна група за изпълнение на междуведомствена работна група за изпълнение на ангажименти по Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето и Пътната карта за нейното изпълнение. <p>2. АСП:</p> <ul style="list-style-type: none"> - служители от отдели „Закрила на детето“ към дирекции „Социално подпомагане“ работят с децата и семействата им; - МОН не се е обръщало към АСП за започване и реализиране на Пътната карта за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето; - със заповед № ЛС-04-883/27.05.2014 г. на МП е създадена междуведомствена работна група за инициране на промени в НПК относно разпитите на малолетни и непълнолетни. Предложено е преразглеждане сроковете на Пътната карта. <p>3. МВР:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на областните дирекции на МВР е разпоредено да извършат

			<p>планиране на необходимите услуги за тази категория деца в конфликт със закона; - разработване на отворени резидентни услуги – 28 на брой центрове, по един във всяка област; - разработване на затворени резидентни услуги – 4 центъра за настаняване на деца в конфликт със закона. Обучение на персонала, включително на пробационните служители. Необходимото приблизително финансиране е 6 000 000 евро по ОП „Развитие на човешките ресурси” и 3 000 000 евро по ОП „Регионално развитие”. Отговорните институции са МОН, АСП, МВР, МП (ГД „ИН”), общини, организации на гражданското общество. На основание чл. 20, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 19 от Закона за омбудсмана МОН, АСП, МВР, МП (ГД „ИН”) и ДАЗД да предоставят подробна информация по отношение на реализираните дейности по цитирания Проект за закриване на СПИ и реформиране на ВУИ.</p>		<p>проверка на охраната в СПИ и ВУИ. 4. ДАЗД: - в периода 17-19.06.2014 г. е извършена повторна проверка във ВУИ – Ракитово. По данни на ръководството на ВУИ там не са настанени деца, които са жертва на насилие. Не се приема становището на НПМ за местонахождението на ВУИ и изолацията на децата. Според директора на ВУИ децата са добре интегрирани в общността. При участие в съдебно заседание, децата са придружавани от директора или от помощник-директора на ВУИ. Направени са препоръки за: - уреждане на начина и възможността за полагане на труд от страна на учениците; - да се преразгледа пропускателният режим.</p>
03-04.2014 г.	<p>1. ДВХУИ – с. Батошево, общ. Севлиево; 2. ДВХУИ – с. Джурково, общ. Лъки; 3. ДВХПР – с. Ровина, общ. Смолян; 4. ДВХПР – с. Петково, общ. Смолян.</p>	<p>1. МТСП; 2. Община Севлиево; 3. Община Лъки; 4. Община Смолян. Изх. № 04-31/01.08.2014 г.</p>	<p>1. ДВХУИ – с. Батошево: 1.1 Да се предприемат действия за обезопасяване на открития водоизточник в двора на дома. 1.2 Да се постави ограда между дворното място, предназначено за ДВУИ и това на двете ЦНСТ, за да се предотвратят конфликти между потребителите. 1.3 Да се предприемат действия за заемане на свободната щатна бройка за социален работник. 1.4 Да се намали капацитетът на дома. 1.5 Да се посочва срок при сключване на договор за ползване на социалната услуга. 2. ДВХУИ – с. Джурково: 2.1 Да се предприемат действия по деинституционализация на дома, като се ангажират конкретни действия и срокове за изпълнението им. 2.2 Да се предприемат действия за ремонт на пералното помещение и подмяна на пералните машини.</p>	<p>1. ДВХУИ – Джурково Изх. № 43/28.08.2014 г. 2. МТСП Изх. № 92-484/02.09.2014 г. 3. Община Севлиево Изх. № 92-183(2)/15.09.2014 г.</p>	<p>1. ДВХУИ – Джурково: - по пр. 2.1: към индивидуалните планове на всеки потребител се включват мерки за извеждане; - по пр. 2.2: извършен е ремонт и е сменена едната перална машина; - по пр. 2.3: свободните щатни бройки се обявяват ежегодно, но няма кандидати. 2. МТСП: Изпратени са писма с искане за информация до кметовете на съответните общини. 3. Община Севлиево: - по пр. 1.1: около водоизточника е поставена метална решетка;</p>

			<p>2.3 Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки.</p> <p>3. ДВХПР – с. Ровина: 3.1 Да се предприемат действия по деинституционализация на дома, като се ангажират конкретни действия и срокове за изпълнението им.</p> <p>4. ДВХПР – с. Петково: 4.1 Да се предприемат действия по деинституционализация на дома, като се ангажират конкретни действия и срокове за изпълнението им.</p>		<p>- по пр. 1.2: не е необходимо, тъй като до сега не е имало конфликти между потребителите;</p> <p>- по пр. 1.3: щатната бройка е заета;</p> <p>- по пр. 1.4: предприети са действия за намаляване капацитета на 43 места;</p> <p>- по пр. 1.5: изпълнено е.</p>
04.03 – 07.03.2014 г.	<p>1. ДПБ – с. Церова кория;</p> <p>2. ЦПЗ – гр. Велико Търново.</p>	<p>1. МЗ</p> <p>Изх. № 0404-4/02.09.2014 г.</p>	<p>1. НПМ отново настойчиво препоръчва на МЗ да бъдат предприети действия за изпълнение на вече направените препоръки, които са в компетентността на МЗ.</p> <p>2. НПМ смята за необходимо да уточни, че препоръката, свързана със спазване на условията, отразени в МС „Психиатрия“ се отнася в по-голяма степен за частта, в която е регламентирано оборудването и обзавеждането, с което трябва да разполага ЛЗ, както и броят и квалификацията на медицинските специалисти. С оглед на обективните обстоятелства НПМ смята изискването за „брой преминали болни“ като второстепенно към настоящия момент.</p> <p>3. НПМ би желал да получи информация от МЗ какви конкретни действия планира за подобряването на качеството на психиатричната медицинска помощ в системата на държавните психиатрични болници.</p>	<p>1. МЗ</p> <p>Изх. № 35-ОМ-13/16.10.2014 г.</p>	<p>1. МЗ:</p> <p>- по пр. 1.1: РЗИ – Велико Търново е издала на ДПБ – Церова кория удостоверение за II ниво на компетентност.</p> <p>- по пр. 1.2: с ПМС № 308/26.09.2014 г. са одобрени допълнителни средства за закупуване на автомобили, обзавеждане и извършване на ремонтни дейности в 12 ДПБ.</p> <p>- по пр. 1.3: МЗ планира „деинституционализация на болните с психични заболявания и подкрепа за развитие на подходящи социални услуги и дългосрочни грижи“.</p>
01-06.2014 г.	<p>1. Затвор – гр. Пазарджик;</p> <p>2. Затвор – гр. Пловдив;</p> <p>3. Затвор – гр. Враца;</p> <p>4. Затвор – гр. Сливен;</p>	<p>1. МС – Заместник министър-председател по координация на европейските политики и институционалните въпроси;</p> <p>2. МП;</p>	<p>1. Затвор – гр. Пазарджик:</p> <p>1.1 Основните проблеми за администрацията на затвора продължават да са свързани с липсата на финансови средства, което води до постоянни закъснения при заплащане на битовите сметки и невъзможност за извършване на необходими дребни ремонти.</p> <p>1.2 За складовете за въоръжението и снаряжението е необходимо да бъдат закупени 5 бр. влагомери, 5 бр. влагоабсорбатори и да бъде инсталирана пожароизвестителна система.</p>	<p>1. МП</p> <p>Изх. № 07-00-18(14)/09.01.2015 г.</p>	<p>1. МП:</p> <p>- по пр. 1.1: към 15.12.2014 г. задълженията към доставчиците и обезщетенията на служителите са изплатени;</p> <p>- по пр. 1.2 до 1.5: няма финансови средства;</p> <p>- по пр. 1.6 – на затвора са предоставени 2 автомобила;</p> <p>- по пр. 1.7 до 1.9: няма финансови средства;</p>

	<p>5. Затвор – гр. Бургас;</p> <p>6. Затвор – гр. Стара Загора.</p>	<p>З. ГД „ИН“.</p> <p>Изх. № 03-04/24.11.2014 г.</p>	<p>1.3 Затворът има нужда от скенер за проверка на входящия багаж, интелигентна система за заглушаване на GSM сигнала в корпуса. Необходимо е видеосистемата да се подобри и разшири.</p> <p>1.4 Лошо е обезпечаването с вещеве доволствие за л. св.</p> <p>1.5 От няколко години не се утвърждават средства за закупуване на картофобелачка и зеленчукорезачка, електропекарни, перални и сушилни, центрофуга, електрически двигатели за помпената станция.</p> <p>1.6 Част от автомобилите са морално и физически остарели.</p> <p>1.7 Необходимо е да се планира и извърши ново електроснабдяване на корпуса на затвора и на ВиК инсталациите.</p> <p>1.8 Нужно е да бъде закупен автоклав, съгласно европейските изисквания за стерилизация на инвентара.</p> <p>1.9 Продължава да липсва щат за медицинска сестра.</p> <p>1.10 Все още не е преустановена практиката по налагане на наказания при отказ от проверка за употреба на алкохол и наркотици.</p> <p>1.11 В затвора се поддържа специална книга за молбите и жалбите на л. св. По сведения, получени от л. св. и от отчета на затвора става ясно, че в книгата се отбелязват „предметът и получения отговор“. Тази практика е незаконна и противоречи на регламентираната неприкосновеност на кореспонденцията.</p> <p>1.12 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.</p> <p>2. Затвор – гр. Пловдив:</p> <p>2.1 Традиционното недофинансиране за текущи разходи за ток, вода, лекарства, храна и др. е налице и в този затвор.</p> <p>2.2 Котелът, който се използва за подгряване на вода, е стар и неикономичен.</p> <p>2.3 Кухненското оборудване е старо и амортизирано.</p> <p>2.4 Голямото текучество на кадри през 2013 г. обуславя необходимостта през 2014 г. да бъдат проведени конкурси за длъжностите: „главен надзирател“; „надзирател“ и „командир на отделение“ според броя</p>	<p>- по пр. 1.10: дисциплинарните нарушения са регламентирани в ЗИНЗС;</p> <p>- по пр. 1.11: неприкосновеността на кореспонденцията на се нарушава, но въпросът ще бъде обсъден на междуведомствена работна група;</p> <p>- по пр. 1.12: възможността за УПО зависи и от степента на поправяне и превъзпитание.</p> <p>- по пр. 2.1: към края на 2014 г. задълженията към доставчици са изплатени;</p> <p>- по пр. 2.2: не се налага подмяна на котела;</p> <p>- по пр. 2.3: няма финансови средства за основен ремонт, ремонтирани са шкафчетата за съхранение на хранителни продукти;</p> <p>- по пр. 2.4: в края на 2014 г. се назначени общо 14 надзиратели;</p> <p>- по пр. 2.5: не се налага подмяна на помощните средства;</p> <p>- по пр. 2.6: предприети са действия;</p> <p>- по пр. 2.7: щатът е запълнен;</p> <p>- по пр. 2.8: делът е нисък поради голям брой дисциплинарни наказания и риск от рецидив;</p> <p>- по пр. 3.1: предприети са действия;</p> <p>- по пр. 3.2: предвидени са средства за 2015 г.;</p> <p>- по пр. 3.3 и 3.4: няма финансови средства;</p> <p>- по пр. 3.5: 88 л. св. са предложени за УПО от Комисията по чл. 73 от ЗИНЗС и 44 са освободени по</p>
--	---	--	--	--

		<p>оваканти позиции.</p> <p>2.5 Налице е нуждата от подмяна на помощните средства – белезници.</p> <p>2.6 Липсват подходящи помещения за социална работа с л. св.</p> <p>2.7 Не е запълнен щатният брой инспектори „Социална дейност и възпитателна работа“, както и инспектор „Пробация“.</p> <p>2.8 Делът на предлаганите от Комисията по чл. 73 л. св. за УПО или замяна на режима в следващ по-лек е преобладаващо нисък в сравнение с целия брой на формално придобилите право.</p> <p>3. Затвор – гр. Враца:</p> <p>3.1 Материалната база в ЗООТ „Керамична фабрика“ е остаряла и амортизирана. Липсват бани и тоалетни в спалните помещения. НПМ повтаря предходната си препоръка на основание чл. 46, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража общественият открит тип „Керамична фабрика“ към затвора в гр. Враца да се закрие или премести.</p> <p>3.2 Стоматологичният стол в МЦ към Затвора – град Враца трябва да бъде подменен поради амортизация.</p> <p>3.3 Не са предвидени средства по утвърдените бюджетни кредити за 2013 г. за осигуряване на постелъчен инвентар и облекло за л. св.</p> <p>3.4 И в този затвор се наблюдава бюджетно превишаване на редица параграфи – заплати, други възнаграждения, издръжка.</p> <p>3.5 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.</p> <p>4. Затвор – гр. Сливен:</p> <p>4.1 В Затвора – град Сливен има нужда от подмяна на спалния и постелъчен инвентар.</p> <p>4.2 Кухнята на затвора има нужда от реновиране и подмяна на наличната техника.</p> <p>4.3 Библиотеката и кинозалът имат нужда от основен ремонт.</p> <p>4.4 Продължава да е налице проблемът с осигуряването на топла вода за по-дълъг период от време.</p>	<p>предложение на прокуратурата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - по пр. 4.1 до 4.3: няма финансови средства; закупени са 2 готварски електрически печки и 2 обръщателни тигана; - по пр. 4.4: утвърден е нов график за ползване на топла вода за хигиенни нужди; - по пр. 4.5: няма финансови средства; - по пр. 4.6: към края на 2014 г. задълженията към доставчици са изплатени; - по пр. 4.7: в затвора няма пренаселеност; - по пр. 5.1: през м. януари 2015 г. предстои обявяване на обществена поръчка за избор на изпълнител на строително-монтажните работи; - по пр. 5.2: към края на 2014 г. задълженията към доставчици са изплатени; - по пр. 5.3 до 5.5: няма финансови средства; - по пр. 5.6: има изолатор; - по пр. 5.7: МЦ разполага с необходимото оборудване; - по пр. 5.8: няма кандидати за заемане на длъжността; - по пр. 5.9: предприети са мерки; - по пр. 6.1: извършено е проектиране и предстои избор на изпълнител; - по пр. 6.2: няма финансови средства; - по пр. 6.3: създадена е организация за ефективно разходване на наличните
--	--	--	---

			<p>4.5 Все още не са изградени тоалетни към спалните помещения.</p> <p>4.6 И в този затвор се наблюдава бюджетно превишаване на разходите.</p> <p>4.7 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.</p> <p>5. Затвор – гр. Бургас:</p> <p>5.1 Строителните дейности в ЗО „Дебелт“ са преустановени, което задълбочава проблема с пренаселеността в корпуса на Затвора.</p> <p>5.2 През 2013 г. са налични съществени забавяния на плащанията към доставчици.</p> <p>5.3 Автопаркът на затвора е стар и амортизиран.</p> <p>5.4 Затворът не разполага със специализиран автомобил – линейка.</p> <p>5.5 Затворът не разполага с автомобил за транспортирането на хранителни продукти за общежитията към него.</p> <p>5.6 В МЦ няма изграден изолатор.</p> <p>5.7 Липсва подходящо медицинско оборудване за нуждите на МЦ.</p> <p>5.8 МЦ отново е без директор.</p> <p>5.9 Фрапиращо голям е броят на вакантните позиции в затворническата администрация.</p> <p>6. Затвор – гр. Стара Загора:</p> <p>6.1 Продължава практиката за използване на пластмасови кофи през нощта.</p> <p>6.2 Нужно е осигуряването на средства за нови дюшеци и постелъчен инвентар.</p> <p>6.3 Средствата за миещи и хигиенни материали са оскъдни.</p> <p>6.4 В затвора има нужда от подмяна на всички стари телефонни апарати, които са свързани към централите.</p> <p>6.5 Продължава да има вакантни позиции в Сектор „Социална дейност и възпитателна работа“.</p> <p>6.6 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.</p>		<p>средства;</p> <p>- по пр. 6.4: подмяната на апаратите е от компетентността на фирмата, с която е сключена обществена поръчка;</p> <p>- по пр. 6.5: през 2014 г. са назначени 5 инспектори; остават 3 свободни щатни бройки;</p> <p>- по пр. 6.6: голям брой от л.св. са рецидивисти.</p>
16.06-	1. ГПУ – гр.	1. МС –	1. Министерски съвет на Република България да	1. ДАБ	1. ДАБ;

27.06.2014 г.	<p>Елхово;</p> <p>2. РЦ – гр. Елхово;</p> <p>3. РПЦ – с. Баня;</p> <p>4. ТЦ – с. Пъстрогор;</p> <p>5. РПЦ – гр. София;</p> <p>6. РПЦ – гр. София, кв. „Военна рампа“;</p> <p>7. РПЦ – гр. София, кв. „Враждебна“;</p> <p>8. РПЦ – гр. Харманли;</p> <p>9. ПЦ – с. Ковачевци.</p>	<p>Заместник министър-председател по координация на европейските политики и институционалните въпроси;</p> <p>2. МВР;</p> <p>3. ДАБ.</p> <p>Изх. № 0403-10/12.12.2014 г.</p>	<p>предприеме спешни действия по приемане на годишен план за 2014 г. към Националната стратегия за интеграция на лицата, получили международна закрила в Република България (2014-2020 г.).</p> <p>2. Да се предприемат действия по подобряване на материалната база в Разпределителен център – Елхово.</p> <p>3. Да се преустанови настаняването на деца в центрове от затворен тип (Разпределителен център – Елхово).</p> <p>4. Да се обособят молитвени помещения за изповядване на вероизповеданието на задържаните чужденци в Разпределителен център – Елхово.</p> <p>5. Да се регламентира организацията и дейността на Разпределителен център – Елхово в законов или подзаконов нормативен акт.</p> <p>6. Да се положат допълнителни усилия от страна на администрацията на Разпределителен център – Елхово в посока повишаване на информираността на настанените чужденци за правата им и предприеманите спрямо тях процедури.</p> <p>7. Да се предприемат действия по подобряване на материално – битовите условия в Регистрационно-приемателен център - с. Баня; Транзитен център - с. Пъстрогор; Регистрационно-приемателен център – София; център – с. Ковачевци; Регистрационно-приемателен център – гр. Харманли.</p> <p>8. Да се отстрани спуканата тръба и теча в сградата, където са настанени мъже, в Регистрационно-приемателен център – гр. Харманли.</p> <p>9. Да се осигурява на настанените лица в бежанските центрове качествена и разнообразна храна, съобразена с нуждите им и религиозната принадлежност.</p> <p>10. НПМ желае да получи информация дали е имало и други случаи на забавяне в доставките на адаптирано мляко за бебетата в центрoвете на ДАБ.</p> <p>11. Да бъде осигурен медицински персонал в Регистрационно-приемателен център – гр. Харманли, който да е достатъчен с оглед настанения брой лица, част от които са рискови.</p> <p>12. Да бъдат предприети адекватни действия по приемане на сградите в РПЦ – с. Баня, за да бъдат доизградени и използвани по предназначение.</p> <p>13. Да бъде изградена ограда, с която се ограничава</p>	<p>Изх. № 02-171/15.01.2015 г.</p> <p>2. МВР</p> <p>Изх. № 812100-2079(2)/20.01.2015 г.</p>	<p>- по пр. 1: необходимо е финансово обезпечаване на предвидените социални дейности;</p> <p>- по пр. 2: извършени са подобрения на материалната база в някои места, но няма информация за РЦ – Елхово;</p> <p>- по пр. 3: компетентният орган по настояничество на непридружени малолетни е кметът на общината или определено от него длъжностно лице;</p> <p>- по пр. 4: предприети са действия;</p> <p>- по пр. 5: (няма информация);</p> <p>- по пр. 6: (няма информация);</p> <p>- по пр. 7 и 8: предприети са действия;</p> <p>- по пр. 9: разработва се рецептурник с арабски и български рецепти;</p> <p>- по пр. 10: след м. септември 2014 г. не е имало подобни проблеми;</p> <p>- по пр. 11: отпуснати са средства и са сформирани 4 екипа от специалисти;</p> <p>- по пр. 12: приети са;</p> <p>- по пр. 13: оградата е възстановена;</p> <p>- по пр. 14: предприети са действия;</p> <p>- по пр. 15: компетентният орган по настояничество на непридружени малолетни е кметът на общината или определено от него длъжностно лице;</p> <p>- по пр. 16: (няма информация).</p> <p>2. МВР:</p> <p>- по пр. 1: предприети са действия за повишаване квалификацията на служителите и информирането</p>
---------------	--	--	--	---	---

			<p>достъпът на външни лица в РПЦ – Военна рампа.</p> <p>14. Да бъдат обособени молитвени помещения за изповядване на вероизповеданието в центровете на Държавната агенция за бежанците при МС.</p> <p>15. Да бъдат предприети спешни действия и мерки за решаване на проблема с представителството на непридружените малолетни и непълнолетни лица, търсещи закрила.</p> <p>16. Стриктно спазване от органите на министерство на вътрешните работи на принцип „забрана за връщане“ от границата на лица, които са изложени на риск от преследване или други тежки посегателства.</p> <p>В заключение, извън отправените по-горе конкретни препоръки, омбудсманът настоява министърът на вътрешните работи и председателят на ДАБ да запознаят всички свои структурни подразделения с правомощията и дейността на омбудсмана като НПМ, включително с достъпът до центровете и допускането на представителите на НПМ, както и с регламентираното в чл. 30, ал. 3 от Правилника за организацията и дейността на омбудсмана правомощие при извършване на проверките служителите на НПМ да използват фотоапарат, звуко- и видеозаписващи устройства, уреди за измерване на шум, температура и влажност, както и други измервателни уреди, необходими за целите на посещенията.</p>		<p>на чуждите граждани за правата им;</p> <ul style="list-style-type: none"> - по пр. 2: предприети са необходимите действия; - по пр. 3: по проблема се провеждат междуведомствени работни срещи; - по пр. 4: сградният фонд на РЦ – Елхово е недостатъчен; - по пр. 5: дейността на РЦ – Елхово не е регламентирана в законов или подзаконов нормативен акт; - по пр. 6: предприети са действия; - по пр. 7 до 15: (няма информация); - по пр. 16: принципът „забрана за връщане“ се спазва стриктно.
05-06.2014 г.	<p>1. ДВХПР – с. Лясково, община Стара Загора;</p> <p>2. ДВХУИ – с. Факия, община Средец;</p> <p>3. ДВХПР – с. Заберново, община Малко Търново.</p>	<p>1. МТСП;</p> <p>2. Община Стара Загора;</p> <p>3. Община Средец;</p> <p>4. Община Малко Търново.</p> <p>Изх. № 04-03/13.01.2015 г.</p>	<p>1. ДВХПР – с. Лясково:</p> <p>1.1 Да се извършат ремонтни дейности в спалните помещения, санитарните помещения и столовата в сграда 1.</p> <p>1.2 Да се постави брава на стаята, където няма.</p> <p>1.3 Да се предостави на НПМ информация за извършените консултации с психолог/психиатър, за превенция и намаляване риска от суицид на потребителите.</p> <p>1.4 Да се съобрази менюто на потребителите с изискванията на чл. 41, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане.</p> <p>1.5 Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки.</p>		

			<p>2. ДВХУИ – с. Факия: 2.1 Потребителите, неотговарящи на профила на дома да се изведат и настанят в подходяща за тях институция.</p> <p>3. ДВХПР – с. Заберново: 3.1 Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки. 3.2 Да се предприемат действия за преместване на потребителите, неотговарящи на профила на дома да се изведат и настанят в подходяща за тях институция. 3.3 Да се оборудват спалните помещения с повече гардероби и подходящи легла. 3.4 Да се поддържа по-високо ниво на хигиена както на спалните помещения, така и на самите потребители.</p>		
08-10.2014 г.	<p>1. ПВПИ в сградите на:</p> <p>1.1 Окръжен съд – Русе;</p> <p>1.2 Административен съд – Русе;</p> <p>1.3 Окръжен съд – Велико Търново;</p> <p>1.4 Етапна конвойна база – гр. Горна Оряховица.</p>	<p>1. МП;</p> <p>2. ГДО.</p> <p>Изх. № 0407-03/21.01.2015 г.</p>	<p>1. Да се планира изграждане на необходимия брой ПВПИ и обслужващи помещения в Съдебната палата в гр. Велико Търново, съобразно нормативните изисквания, установени за II – категория съдебни сгради.</p> <p>2. Да се предприемат действия по изграждане на отделни помещения за принудително доведени лица, за извършване на обиск, за съхранение на вещи, предмети, пари, ценности и хранителни продукти в етапно конвойно звено гр. Горна Оряховица - ОД “Охрана” – Велико Търново.</p> <p>3. Да се изгради необходимият брой помещения за правилното функциониране на дейността по линия на принудително водене и по линия „Конвоиране“ на лица в сградата на Окръжен съд гр. Русе.</p> <p>4. Да бъдат предприети действия по доизграждане, оборудване и приемане на помещенията в зоната с ограничен достъп в Административен съд гр. Русе, с оглед тяхното целесъобразно използване. Да бъде предвидено помещение за принудително доведените лица за извършване на обиск на лицата и за съхранение на техните вещи и предмети.</p> <p>5. Да бъде нормативно уредено предоставянето на храна, лекарствени продукти и тяхното съхранение, както по време на транспортиране на лицата от органите на ГД „Охрана“, така и по време на престоя на лицата в ПВПИ в Етапно конвойно звено.</p>		

			6. Да бъдат предприети мерки за нормативно регулиране на отношенията между отделните органи в Министерство на правосъдието, както и между МП, МВР и МЗ относно изискванията за извършване на медицински преглед на конвоираните от ГД „Охрана“ лица при предаване или приемане от друг държавен орган, включително и от орган от МП.		
04-10.2014 г.	1. ДМСГД – Стара Загора; 2. ДМСГД – Плевен; 3. ДМСГД – Бургас; 4. ДМСГД – Враца; 5. ДМСГД – Разград; 6. ДМСГД – Добрич; 7. ДМСГД – Варна; 8. ДМСГД – Силистра; 9. ДМСГД – Хасково.	1. МЗ; 2. МТСП; 3. ДАЗД. Изх. № 0404-01/21.01.2015 г.	1. ДМСГД – Стара Загора: 1.1 Да се задейства процедура за издаване на Документ с определени нива на компетентност в съответствие с Медицински стандарт по „Педиатрия“ и Медицински стандарт по „Неонатология“ утвърдени с Наредба № 19 от 22.06.2010 г. и Наредба № 34 от 03.08.2010 г. на МЗ. 1.2 Да се спазват изискванията на Медицински стандарт по „Педиатрия“ и Медицински стандарт по „Неонатология“ относно необходимото оборудване и обзавеждане за изпълнение на дейностите и специфичните функции на ЛЗ. 2. ДМСГД – Плевен: 2.1 Да се задейства процедура за издаване на Документ с определени нива на компетентност в съответствие с Медицински стандарт по „Педиатрия“ и Медицински стандарт по „Неонатология“ утвърдени с Наредба № 19 от 22.06.2010 г. и Наредба № 34 от 03.08.2010 г. на МЗ. 2.2 Да се спазват изискванията на Медицински стандарт по „Педиатрия“ и Медицински стандарт по „Неонатология“ относно броя медицински специалисти - лекари и медицински сестри и необходимото оборудване и обзавеждане за изпълнение на дейностите и специфичните функции на ЛЗ. 3. ДМСГД – Бургас: 3.1 Да се предостави на НПМ плана за деинституционализацията на ДМСГД – гр. Бургас. 3.2 Да се предостави списък на НПМ за броя на децата вписани в регистъра на пълно осиновяване, броя на децата за които се предвижда реинтеграция, броя на децата, които подлежат да бъдат отглеждани от приемни семейства. 4. ДМСГД – Враца:		

			<p>4.1 Да се задейства процедура за издаване на Документ с определени нива на компетентност в съответствие с Медицински стандарт по „Педиатрия“ и Медицински стандарт по „Неонатология“ утвърдени с Наредба № 19 от 22.06.2010 г. и Наредба № 34 от 03.08.2010 г. на МЗ.</p> <p>4.2 Да се спазват изискванията на Медицински стандарт по „Педиатрия“ и Медицински стандарт по „Неонатология“ относно броя медицински специалисти - лекари и медицински сестри и необходимото оборудване и обзавеждане за изпълнение на дейностите и специфичните функции на ЛЗ.</p> <p>5. ДМСГД – Разград: НПМ се въздържа от препоръки, поради предстоящото закриване на дома.</p> <p>6. ДМСГД – Добрич: НПМ се въздържа от препоръки по отношение на дома.</p> <p>7. ДМСГД – Варна: 7.1 Да се предостави на НПМ плана за деинституционализацията на ДМСГД гр. Варна. 7.2 Да се предостави списък на НПМ за броя на децата вписани в регистъра на пълно осиновяване, броя на децата за които се предвижда реинтеграция, броя на децата, които подлежат да бъдат отглеждани от приемни семейства.</p> <p>8. ДМСГД – Силистра: НПМ се въздържа от препоръки, поради предстоящото закриване на дома.</p> <p>9. ДМСГД – Хасково: НПМ се въздържа от препоръки по отношение на дома.</p>		
04-11.2014 г.	<p>1. ДВХПР – с. Радовец, община Тополовград;</p> <p>2. ДВХУИ – с. Самуил, община Самуил;</p>	<p>1. МТСП;</p> <p>2. Община Тополовград;</p> <p>3. Община Самуил;</p>	<p>1. ДВХПР – с. Радовец:</p> <p>1.1 Да се извършват ремонтни дейности в жилищните помещения, кухнята и столовата.</p> <p>1.2 Да се осигурят достатъчно санитарни помещения спрямо броя потребители.</p> <p>1.3 Да се предостави на НПМ информация за актуалната процедура за изразходване на лични средства на потребителите.</p>		

	<p>3. ДВХД – гр. Разград;</p> <p>4. ДВХУИ – с. Българево, община Каварна.</p>	<p>4. Община Разград;</p> <p>5. Община Каварна.</p> <p>Изх. № 04-04/21.01.2015 г.</p>	<p>2. ДВХУИ – с. Самуил:</p> <p>2.1 Да се предостави на НПМ информация за причините за настъпяване в ДВХУИ на лице с водеща диагноза – легастения. Да се предприемат мерки за извеждането му от специализираната институция и, при възможност, за социално включване.</p> <p>2.2 Да се посочва срок при сключване на договор за ползване на социалната услуга.</p> <p>2.3 Да се прилагат разпоредбите на чл. 156, ал. 1 от Семейния кодекс при назначаване на орган по настойничество и попечителство.</p> <p>3. ДВХД – гр. Разград:</p> <p>3.1 Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки.</p> <p>3.2 Да се предприемат действия по преместване на потребителите, чиято диагноза не отговаря на профила на дома.</p> <p>4. ДВХУИ – с. Българево:</p> <p>4.1 Да се предприемат действия за заемане на свободните щатни бройки.</p> <p>4.2 Да се предприемат действия по преместване на потребителите, чиято диагноза не отговаря на профила на дома.</p> <p>4.3 Да се предприемат действия за облагородяване на двора, снабдяване на всички потребители с подходящи и удобни легла и матраци и изграждане на достатъчно санитарни възли.</p> <p>4.4 Да се предприемат действия по изграждане на рампа за трудноподвижни лица.</p>		
07-12.2014 г.	<p>1. Затвор – гр. Варна;</p> <p>2. Затвор – гр. Белене;</p> <p>3. Затвор – гр. Ловеч;</p> <p>4. Поправителен дом за</p>	<p>1. МС – Заместник министър-председател по координация на европейските политики и институционалните въпроси;</p> <p>2. МП;</p>	<p>1. Затвор – гр. Варна:</p> <p>1.1 Основните проблеми за администрацията на затвора продължават да са свързани с липсата на финансови средства, което води до постоянни закъснения при заплащане на битовите сметки и невъзможност за извършване на необходими дребни ремонти.</p> <p>1.2 Затворът има нужда от скенери за проверка на входящия багаж, интелигентна система за заглушаване на GSM сигнала в корпуса.</p> <p>1.3 Продължава да липсва щатен специалист –</p>		

	<p>непълнолетни – гр. Бойчиновци;</p> <p>5. Затвор – гр. Бобов дол;</p> <p>6. Затвор – гр. Плевен.</p>	<p>3. ГД „ИН“;</p> <p>4. ДАЗД.</p> <p>Изх. № 0407-02/20.01.2015 г.</p>	<p>психиатър.</p> <p>1.4 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.</p> <p>2. Затвор – гр. Белене:</p> <p>2.1 Към затвора няма затворническо общежитие, което води до нарушаване на правата на л. св., придобили право на промяна на режима и преместване в места с по-облекчени условия. НПМ препоръчва планиране и изграждане на общежитие от открит тип към Затвора – гр. Белене.</p> <p>2.2 Битовите условия са лоши. Тази констатация е от особена важност за доживотно осъдените, които прекарват по-голямата част от деня в килиите. НПМ препоръчва килия № 9 в зоната за повишена сигурност да бъде извадена от експлоатация до отстраняване на влагата в нея.</p> <p>2.3 Ограничени са възможностите за предоставяне на лични хигиенни принадлежности и облекло.</p> <p>2.4 Стоматологичното и медицинско обслужване е недостатъчно като качество и обем на медицински дейности в рамките на затвора.</p> <p>2.5 Важни щатни бройки остават незаети. Необходимо е назначаване на началник на затвора, директор на медицински център и главен надзирател.</p> <p>2.6 НПМ ще повтори предходна препоръка, а именно на база положителния опит в затвора в гр. Белене главният директор на ГДИН да издаде указание за минимално необходимо съдържание по отношение мотивиране на решенията на комисията по чл. 73 съобразно оценката на риска от рецидив и сериозни вреди и профила на нуждите в хода на пенитенциарното третиране, както и разширяване на публичността на решенията пред л. св.</p> <p>3. Затвор – гр. Ловеч:</p> <p>3.1 Въпреки намаляването на затворническата популация, пренаселеността в Затвора – гр. Ловеч остава сериозен проблем.</p> <p>3.2 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за</p>		
--	--	--	---	--	--

		<p>това остава сравнително нисък.</p> <p>3.3 Социалната работа и включването на л. св. в допълнителни дейности (извън труд и училище) е разнообразна, но процентно обхваща малък брой л. св.</p> <p>3.4 Условието за полагане на труд са много лоши от гледна точка на средата, в която се осъществява и липсата на безопасни и здравословни условия.</p> <p>3.5 Съобщава се за незаконосъобразна употреба на сила от страна на надзорния състав.</p> <p>4. Поправителен дом за непълнолетни – гр. Бойчиновци:</p> <p>4.1 Местонахождението му в гр. Бойчиновци създава затруднения на близките на л. св. да поддържат социален контакт. Затруднено е и реинтегрирането на л. св. в обществото.</p> <p>4.2 Материалната база е голяма за нуждите на Поправителния дом, а ограничените средства за капиталови разходи възпрепятстват нейната поддръжка. Необходим е ремонт на фасадата, подмяна на легла и матраци, ремонт на тоалетните, ремонт на подовите настилки в спалните помещения.</p> <p>4.3 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава сравнително нисък.</p> <p>4.4 За разлика от останалите МЛС, тук преподавателите в училището са от щата на МП, което поставя под въпрос качеството на образователния процес.</p> <p>4.5 Въпреки големия брой наркозависими липсват програми за лечение и работа с наркозависими.</p> <p>4.6 Въпреки големия брой л. св. с психични заболявания, липсва регистър, който да отчита къде, кога и колко пъти съответното лице е лекувано и какви медикаментозни терапии са провеждани.</p> <p>5. Затвор – гр. Бобов дол:</p> <p>5.1 Традиционното недофинансиране за текущи разходи за ток, вода, храна и др. е налице и в този затвор.</p> <p>5.2 Материалната база на затвора продължава да е в лошо състояние.</p> <p>5.3 Кухненското оборудване е старо и амортизирано.</p>		
--	--	---	--	--

			<p>Изисква постоянна и нерентабилна поддръжка.</p> <p>5.4 Делът на предложените л. св. за УПО и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това остава твърде нисък.</p> <p>5.5 Не е запълнен щатният брой инспектори „Социална дейност и възпитателна работа“, медицински фелдшер и психиатър.</p> <p>6. Затвор – гр. Плевен:</p> <p>6.1 Като основен проблем за Затвора – град Плевен се очертава предстоящото пенсиониране на директора на Медицинския център, което, освен всичко, ще лиши затвора от психиатър.</p> <p>6.2 И в това МЛС екипът на НПМ констатира съществен проблем във връзка с транспортирането на територията на цялата страна на л. св. за административни дела.</p> <p>6.3 Делът на предлаганите от Комисията по чл. 73 л. св. за УПО или замяна на режима в следващ по-лек е преобладаващо нисък в сравнение с целия брой на формално придобилите право.</p>		
04-10.2014 г.	<p>1. РУП към ОД МВР:</p> <p>1.1 гр. Габрово;</p> <p>1.2 гр. Севлиево;</p> <p>1.3 гр. Дряново;</p> <p>1.4. гр. Трявна;</p> <p>1.2 гр. Русе;</p> <p>1.3 гр. Велико Търново;</p> <p>1.4 гр. Радомир;</p> <p>1.5 гр. Тутракан;</p> <p>2. Дом за</p>	<p>1. МВР.</p> <p>Изх. № 0403-11/23.01.2015 г.</p>	<p>На основание чл. 28 г от Закона за омбудсмана се предлага на министъра на вътрешните работи:</p> <p>1. Да се извърши реновиране на помещенията за задържане на лица. Да се обособят необходимите обслужващи помещения в РУП - гр. Радомир, съобразно стандартите, утвърдени в Инструкция № 13-1711 от 15 септември 2009 г. за оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица в структурите на МВР и реда в тях. Да бъде осигурен достъп до дневна светлина в помещенията в РУП – гр. Тутракан.</p> <p>2. Да бъдат предприети мерки по уведомяването на задържаните лица за техните права по време на задържането и за актуалния ежемесечен списък на служебните защитници от съответната адвокатска колегия чрез поставянето на информационно табло на достъпно за тях място в сградата в РУП - гр. Радомир.</p> <p>3. Да бъдат отпуснати необходимите финансови средства за текущи ремонти и почистващи препарати, с които да се поддържа материалната база, в която са обособени помещенията за временно задържане в РУП - гр. Севлиево и РУП - гр. Трявна.</p>		

	<p>временно настаняване на малолетни и непълнолетни към ОД МВР – гр. Велико Търново;</p> <p>3. Дом за временно настаняване на пълнолетни към ОД МВР – гр. Варна;</p> <p>3. ГПУ към РДГП- гр. Русе.</p>		<p>4. Да се предвидят и обособят необходимите обслужващи помещения по чл. 5, ал. 1, т. 2 от Инструкцията.</p> <p>5. Да се предприемат действия по закриване на помещенията за временно задържане в РУП - гр. Дряново и изграждане на ново място за задържане, отговарящо на изискванията на Инструкцията, като бъде взето предвид изготвеното предложение за нова сграда, направено от ръководството на ОД МВР - гр. Габрово.</p> <p>6. Да бъдат преместени помещенията за временно задържане в РУП - гр. Габрово и да бъдат обособени всички помещения, съобразно разпоредбата на чл. 5, ал. 1, т. 1 и т. 2 от Инструкцията.</p> <p>7. Да се предприемат мерки по обособяване на помещения за задържане и обслужващи помещения, съгласно разпоредбата на чл. 5, ал. 1, т. 1 и т. 2 от Инструкцията в Първо РУП – гр. Русе и Второ РУП - гр. Русе, като съществуващите се закрият.</p> <p>8. Да се предприемат действия по осигуряване на средства за нормативно изискуемата система за физическа защита и охрана, необходими за мястото за временно задържане в ОД МВР - гр. Русе, с цел ефективното му използване.</p> <p>9. Да се предприемат действия за предоставяне на хранителни продукти на задържаните лица в РУП - гр. Горна Оряховица, съобразени с утвърдения за това стандарт, в който следва да бъдат предвидени диети, с оглед здравословното състояние и изповядваните религии.</p> <p>10. Да бъдат предвидени и нормативно дефинирани мерки за регулярно извършване на дезинфекция, дезинсекция и дератизация в местата за настаняване на задържани лица във всички структурни звена на МВР. Да се уеднакви практиката по поддържане на здравословна среда в обособените за настаняване на задържани лица места и редовно пране на постелъчния инвентар.</p> <p>11. Да се предприемат мерки, съвместно с Община Варна, по преместване в подходяща сграда на Дома за временно настаняване на пълнолетни към ОД МВР – гр. Варна.</p>		
--	--	--	---	--	--

			<p>12. Да бъдат обособени помещения за настаняване на задържани лица в ГПУ – гр. Русе, съгласно нормативно установените стандарти.</p> <p>13. Да бъде изградена система за постоянно видеонаблюдение на помещенията за задържане в ГПУ – гр. Русе.</p> <p>14. Да се предприемат действия по сключване на Рамков договор между МВР и МЗ, с който да бъде регулирано осигуряването на медицинско обслужване по отношение на задържаните лица в местата за временно задържане в структурните поделения на МВР.</p> <p>15. Да бъде уеднаквена практиката във всички териториални поделения на МВР по разглеждане на жалбите срещу служители на МВР.</p> <p>16. Да се предприемат спешни мерки по внасяне и приемане на изменения и допълнения в цялата нормативна база, съобразени с приетия нов Закон за МВР, обнародван в ДВ, бр. 107 от 24.12. 2014 г.</p>		
07-12.2014 г.	<p>1. Арест – гр. Велико Търново;</p> <p>2. Арест – гр. Габрово;</p> <p>3. Арест – гр. Русе;</p> <p>4. Арест – гр. София, бул. „Г. М. Димитров“;</p> <p>5. Арест – гр. София, ул. „М-р Векилски“;</p> <p>6. Арест – гр. Ловеч.</p>	<p>1. МС – Заместник министър-председател по координация на европейските политики и институционалните въпроси;</p> <p>2. МП;</p> <p>3. ГД „ИН“.</p> <p>Изх. № 0407-04/26.01.2015 г.</p>	<p>На основание чл. 28 г от Закона за омбудсмана се предлага на Министъра на правосъдието:</p> <p>1. Да се предприемат действия по предоставяне на финансови средства за завършване на ремонтната дейност в Ареста – гр. Русе, както и за спално бельо и видеонаблюдение на ет. II.</p> <p>2. Да бъдат предприети действия за монтиране на паник – бутони в спалните помещения и сменени бравите на вратите на спалните помещения в Ареста – гр. Русе.</p> <p>3. Да се предприемат спешни мерки за обособяване на място за отдих на открито в Ареста – гр. Русе.</p> <p>4. Да се предприемат действия по увеличаване на щатната численост на надзорно-охранителния състав в Ареста – гр. Русе.</p> <p>5. Да се предприемат действия за справяне с възникналите проблеми с обезпаразитяване на арестите в страната. Да бъдат отпуснати допълнителни средства за унищожаване на вредителите в Ареста – гр. Велико Търново.</p> <p>6. Да се предприемат спешни мерки за изпълнение на направената през 2012 г. препоръка на НПМ за закриване на помещенията за настаняване на задържани лица в Ареста – гр. Габрово и да бъде</p>		

			<p>изпълнено предвиденото в инвестиционната програма за развитие на арестите от 2008 г. на МП преместване на ареста в друга сграда.</p> <p>7. Да се извърши преценка относно финансирането, необходимо за довършване на ремонтните дейности в Ареста – гр. София, бул. „ Г. М. Димитров“.</p> <p>8. Да се предприемат мерки за регулиране на медицинско обслужване на задържаните лица в Ареста - бул. „ Г. М. Димитров“ във външни лечебни заведения.</p> <p>9. Да се направи преценка на възможността за приложение на разпоредбата на чл. 33, ал. 1, т. 3 от Закона за здравно осигуряване спрямо задържани в арестите чужди граждани, които нямат право на здравно осигуряване.</p> <p>10. Арестът в гр. Ловеч да бъде преместен възможно най-бързо, съгласно утвърдената стратегия и инвестиционна програма.</p>		
--	--	--	---	--	--